

Vehmas Hanna, Kontsas Matti, Koskinen Tomi,
Kämppi Katariina & Puronaho Kari

KLEROT II

Liikunta-alan elinkeinorakenne ja osaamistarpeet

Vehmas Hanna, Kontsas Matti, Koskinen Tomi,
Kämpö Katariina & Puronaho Kari

KLEROT II

Liikunta-alan elinkeinorakenne ja osaamistarpeet

Cuporen julkaisuja 11

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2005

© Vehmas Hanna, Kontsas Matti, Koskinen Tomi, Kämppi Katariina & Puronaho Kari ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore

ISBN 952-5573-13-3 (nid.)

ISBN 952-5573-17-6 (PDF)

ISSN 1795-1739

Yliopistopaino

Helsinki 2005

Sisällys

Sisältö

Esipuhe	7
Johdanto	9
1 Suomalainen yhteiskunta muutoksessa	11
2 Liikunnan harrastaminen Suomessa	14
Aikuisliikunta	15
Lasten ja nuorten liikunta.....	16
Työpaikkaliikunta	16
3 Liikuntakulttuuri muutoksessa	18
3.1 Liikuntakulttuurin muutokset osana yhteiskuntamme muutoksia ..	20
3.2 Liikuntaan liittyvät arvostukset	22
3.3 Liikuntaan liittyvät odotukset.....	22
3.4 Liikuntakäyttäytyminen	23
3.5 Liikuntaan liittyvä kulutuskäyttäytyminen	23
3.6 Liikunta-alan tulevaisuus: yhteiskunnan muutosten vaikutukset liikunta-alaan.....	24
3.6.1 Vaikutus liikunta-alan julkiseen hallintoon.....	24
3.6.2 Vaikutus liikunta-alan järjestöihin.....	24
3.6.3 Vaikutus liikunta-alan yrityksiin.....	24
3.7 Yhteiskunnan muutosten vaikutus liikunta-alan työmarkkinoihin	25
3.8 Liikunta-alan osaamistarpeet tulevaisuudessa	26
4 Liikunta-alan ammatit	28
4.1 Liikunta-alan luokitukset arvioinnin perustana	28
4.2 Työlliset liikunta-alalla	30
4.2.1 Julkinen hallinto liikunta-alan työllistäjänä	32
4.2.2 Yritykset ja yksittäiset toimijat liikunta-alalla	34

4.2.3 Liikuntajärjestöt liikunta-alan työllistäjänä.....	36
4.2.4 Liikunta- ja urheilutapahtumat, -kilpailut ja -hankkeet	37
5 Liikunta-alan koulutus	39
6 Tietolähteet ja tutkimuksen toteutus.....	44
6.1 Tavoitteet ja ongelmat	44
6.2 Asiantuntija-aineisto	44
6.3 Tutkimuksen toteutus	45
6.4 Delfi- tekniikan sovellus	45
6.5 Tuning-ohjelmaan pohjautuva kysymysosio	46
7 Työelämän muutokset liikunta-alalla	51
7.1 Tietoisuus liikunnan terveystalouksista	52
7.2 Kaupallistuminen	55
7.3 Kansainvälistyminen	60
7.4 Informaatioteknologian kehitys	63
7.5 Naisten määrä liikunta-alalla.....	67
7.6 Työpaikkojen määrä	70
7.7 Nopeimmin kasvavat ammattiryhmät	72
7.8 Liikunta-alalta häviävät ammatit	75
7.9 Uudet ammatit liikunta-alalla.....	77
7.10 Työpaikkojen sijoittuminen	80
7.11 Alojen välinen liikkuvuus. Siirtymistä liikunta-alalta nyt ja tulevaisuudessa	83
7.12 Yhteistyö eri toimijoiden kanssa.....	86
8 Liikunta-alan osaaminen ja osaamistarpeet	90
8.1 Liikunta-alan asiantuntijoiden nykyiset vahvuudet	92
8.2 Liikunta-alan asiantuntijoiden nykyiset heikkoudet	93
8.3 Liikunta-alan keskeiset osaamisalueet tulevaisuudessa	94
8.4 Liikunta-alan osaamisalueiden kehittäminen ja	
koulutusresurssien uudelleen kohdentaminen	96
8.5 Liikunta-alan osaaminen ja osaamistarpeet sekä	
koulutustausta.....	103

9 Liikunta-alan ammattilaisten koulutus	107
9.1 Liikunta-alalla työskentelevät muut kuin liikunta-alan koulutuksen saaneet.....	107
9.2 Muut kuin liikunta-alan koulutuksen saaneet liikunta-alalla tulevaisuudessa	108
9.3 Ehdotuksia liikunta-alan koulutuksen kehittämiseksi	110
9.4 Jatko- ja täydennyskoulutus	111
10 Johtopäätökset.....	112
10.1 Elinkeino- ja ammattirakenteen muutokset liikunnan sektorilla	112
10.2 Liikunta-alan osaamistarpeet tulevaisuudessa	114
10.3 Toimenpide-ehdotuksia	115
Lähteet.....	119
Liitteet.....	123
Liite 1. Liikunnan ammatit Tilastokeskuksen toimialaluokituksen 1995 mukaan	123
Liite 2. Esitutkimuksessa käytetty kyselylomake	125
Liite 3. Kyselylomake, varsinainen kysely	127
Liite 4. Perustiedot vastaajista	134
Kuvio- ja taulukkoluetelo	
Kuvio 1. Väestömuutokset kaudella 2000–2020	12
Kuvio 2. Työssäkäyvät liikunnan toimialoilla 1995 ja 2000	34
Kuvio 3. Lajiliittojen arvio lajinsa ammattilaisista	34
Kuvio 4. Performance/Importance Matrix.....	92
Kuvio 5. Liikunta-alan ammattilaisten osaaminen ja osaamistarpeet tulevaisuudessa – Julkinen sektori.....	99
Kuvio 6. Liikunta-alan ammattilaisten osaaminen ja osaamistarpeet tulevaisuudessa – Yksityinen sektori.....	100
Kuvio 7. Liikunta-alan ammattilaisten osaaminen ja osaamistarpeet tulevaisuudessa – Kolmas sektori	101
Kuvio 8. Liikunta-alan ammattilaisten osaaminen tällä hetkellä ja osaamistarpeet tulevaisuudessa – Kouluttajat	102
Kuvio 9. Liikunta-alan koulutuksen kehittäminen prosessina	118

Taulukko 1. Huippu-urheilun kentät	20
Taulukko 2. Arvio liikunta-alan työllisten kokonaismääristä eri osa-alueilla	31
Taulukko 3. Liikunta-alan asiantuntijoiden vahvuudet	93
Taulukko 4. Liikunta-alan asiantuntijoiden heikkoudet	94
Taulukko 5. Liikunta-alan osaamistarpeet tulevaisuudessa.....	95
Taulukko 6. Liikunta-alan osaamisalueiden kehittäminen	96
Taulukko 7. Liikunta-alan koulutusresurssien uudelleen kohdentaminen	97
Taulukko 8. Liikunta-alan osaaminen ja osaamistarpeet. Kysymyksiin vastanneet koulutustaustoittain	103
Taulukko 9. Keskimääräinen käsitys koulutusaloittain omalla alalla toimivien osaamisesta	103
Taulukko 10. Keskimääräinen käsitys koulutusaloittain omalla alalla toimivien osaamistarpeista tulevaisuudessa.....	104
Taulukko 11. Keskimääräinen käsitys koulutusaloittain omalla alalla toimivien tulevaisuuden osaamistarpeiden ja nykyosaamisen välisestä erosta	104
Taulukko 12. Suurimmat erot koulutusaloittain yksityisellä sektorilla toimivien osaamisessa	105
Taulukko 13. Suurimmat erot koulutusaloittain yksityisellä sektorilla toimivien osaamistarpeissa tulevaisuudessa	106

Esipuhe

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäatiö toteutti vuosina 2003–2005 ESR-rahoitteisen ennakointihankkeen KLEROTin, joka eritteli kulttuurin ja liikunnan elinkeinorakenteen muutoksia ja paikansi niistä johtuvia ammattiryhmien uusia osaamistarpeita. Hanke tuotti runsaasti erilaista tausta- ja tapaustutkimustietoa ja suoritti internet-välitteiset Delfoi-tyyppiset haastattelututkimukset sekä kulttuurin että liikunnan alueilla. Molemmilla alueilla analyysien tulokset on koottu laajoiksi loppuraportteiksi.

Tämä julkaisu sisältää maamme liikuntatoimintojen muutosanalyysit ja niihin perustuvat osaamistarpeiden ennakoinnit. Tausta-analyysit kohdistuvat taloudellisten, informaatioteknologisten ja sosio-demografisten muutosten ja kansainvälistymisen vaikutuksiin liikuntatoimintojen keskeisillä alueilla. Tarkastelua kohdennetaan liikuntakulttuurin käsitteen avulla, joka avaa yhtenäisen perspektiivin vaikutusten tarkasteluun. Samalla luodaan tilastollinen katsaus liikunnan eri osa-alueiden keskeisten institutionaalisten sektoreiden, julkisen hallinnon, yrityssektorin ja järjestökentän, nykyiseen tilaan ja eritellään liikunta-alan ammattiryhmien määrää, työmarkkina-tilannetta ja koulutusjärjestelmää.

Kolmen institutionaalisen sektorin asiantuntijaryhmille suunnattu Delfoi-haastattelu sisälsi kysymyspatteristot, joilla luodattiin näkemyksiä liikuntakulttuurin ja liikunnan eri sektoreiden nykyisestä tilasta, tulevaisuuden kehityssuunnista, nykyisen koulutuksen riittävydestä ja tulevista osaamis- ja koulutustarpeista. Vaikka liikunnan julkisten, liiketoiminnallisten ja järjestöperusteisten toimintojen peruslähtökohdat, kehitysnäkymät ja koulutustarpeet eroavatkin toisistaan, uusien koulutustarpeiden takana ovat yhteiset muutostekijät ja paikannettujen uusien osaamistarpeiden osalta löytyy myös yhteiset ydinalueet. Koulutuksen avulla joudutaan paikkamaan sellaisia ongelmia kuten julkisen sektorin vetäytymistä rahoitusvastuusta, liikunnan vaikeuksia kilpailussa muiden vapaa-ajan vieton muotojen kanssa sekä vaikeuksia luoda pienellä kotimaisella markkina-alueella liiketoiminnallisesti kannattavia toimintoja. Jotta näistä ongelmista selvittäisiin, joudutaan liikunnan nykyisiä koulutusohjelmia täydentämään useilla nyky-yhteiskunnan edellyttämien taitojen oppisisällöillä. Toimi- ja ammattialasta riippumatta tällaisia sisältöjä tarvitaan liiketalouden, tietotekniikan, verkottumiskyvyn, sosiaalisten taitojen ja kielellisten valmiuksien alueilla.

Liikunnan eri osa-alueiden muutosprosessit ja osaamistarpeet saavat tässä raportissa monipuolisen analyysin ja siinä tehdään joukko tärkeitä koulutuksen kehittämistä koskevia suosituksia. Tärkeitä ovat myös suositukset, jotka koskevat tutkimuksen ja tietojärjestelmien kehittämistä. Näillä alueilla maamme liikuntapolitiikka näyttää jääneen jälkeen Euroopan johtavien maiden kehityksestä.

Kiitämme Jyväskylän tutkimusryhmää hyvin suoritetusta ja uusia näkökulmia avaavasta tutkimustyöstä sekä ohjausryhmän jäseniä hankkeen seurannasta ja asiantuntijatyöstä sen eri vaiheissa. Projektin ohjausryhmän jäsenet: Helsingin kaupungin kulttuuritoimen vs. johtaja Marianna Kajantie, Tilastokeskuksen yliaktuaari Sari Karttunen, opetusministeriön kulttuuriasiainneuvos Ilpo Kokko (ohjausryhmän puheenjohtaja), opetusministeriön ylitarkastaja Turja Pesonen, Kuntaliiton erityisasiantuntija Maisa Lovio, professori Janne Vilkuna, professori Anita Kangas, professori (emeritus) Ilkka Heiskanen, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian yliopettaja Katri Halonen. Liikuntaa ohjausryhmässä edustivat erityisesti professori (emeritus) Risto Sänkiäho, opetusministeriön kulttuuriasiainneuvos Mirja Virtala ja tutkija Kari Puronaho.

Ritva Mitchell
Tutkimusjohtaja
Cupore

Ilpo Kokko
Klerot projektin ohjausryhmän
puheenjohtaja

Johdanto

Suomalainen yhteiskunta ja suomalainen hyvinvointivaltio ovat erityisesti 1990-luvun alun taloudellisesta lamasta lähtien muuttuneet merkittäväällä tavalla. Muun muassa lisääntynyt kaupallisuus ja kansainvälisyys elämän eri osa-alueilla ovat asettaneet haasteita ja vaatimuksia yhteiskunnalle. Myös informaatioteknologian nopea kehitys on vaikuttanut suomalaisten elämään monella tavalla.

Osana yhteiskuntaa myös liikunta- ja urheiluala ovat edellä mainitun kaltaisten paineiden ja haasteiden edessä. Kaupallisuus ja rahan mahti näyttävät tunkeutuneen urheiluelämään erityisen voimakkaasti. Suurten ikäluokkien eläköityminen koetaan yhtenä merkittävimmistä haasteista. Liikunnan merkitys ikääntyneiden ihmisten hyvinvoinnin edellytyksenä on yleisesti tunnustettu.

Liikuntakulttuuria voidaan luonnehtia tänä päivänä eriytyneeksi. Tämä tarkoittaa, että liikunnan ja urheilun eri kentillä pätevät erilaiset periaatteet ja pelisäännöt. Liikuntaa on vaikea tarkastella yhtenä kokonaisuutena. Myös liikunta-alan elinkeinorakenne ja osaamistarpeet ovat epäyhtenäisiä. Liikunta-alan ammattirakenteesta ja työntekijämääristä ei ole tehty kattavaa selvitystä. Selvityksen laatimista hankaloittaa alan ihmisten sijoittuminen hyvin laajalle sektorille. Työnkuvat ovat usein monisäikeisiä yhdistelmäammatteja, jotka saattavat sisältää tehtäviä niin terveys- ja kuntoliikunnan kuin kilpaurheilun alueeltakin.

Tämä raportti on osa Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätöön KLEROT-projektia. Projektin tavoitteena on kartoittaa kulttuurin ja liikunnan elinkeinorakennetta ja osaamistarpeita. Liikuntaa koskevassa osiossa selvitetään sitä, mitkä ovat keskeiset liikuntakulttuuriin vaikuttavat yhteiskunnan muutostekijät, miten liikunta-alan elinkeino- ja ammattirakenne muuttuu tulevaisuudessa, miten liikunta-alan ammattilaisen työ tulee muuttumaan ja millaisia osaamistarpeita liikunta-alan ammattilaisiin tulevaisuudessa kohdistuu.

Raportin alkuosassa tuodaan esille eräitä tämän päivän suomalaisen yhteiskunnan piirteitä. Seuraavaksi esitellään liikunnan merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa sekä liikuntakulttuurissa tapahtuneita muutoksia. Neljännessä pääluvussa esitellään liikunta-alan ammatteja ja viidennessä alan koulutusta Suomessa. Ammatti- ja toimialaluokitukset pohjautuvat pääasiassa Tilastokeskuksen luokituksiin. Kuudennessa luvussa esitellään

liikuntaa koskevan selvityksen tietolähteet ja käytännön toteutus. Seitsemännessä luvussa esitellään selvityksen pohjalta arvioituja työelämän muutoksia liikunta-alalla. Kahdeksannessa luvussa kartoitetaan liikunta-alan osaamista ja osaamistarpeita tulevaisuudessa. Yhdeksännessä luvussa on selvitykseen osallistuneiden asiantuntijoiden arvioita liikunta-alalla työskentelevien koulutuksesta ja koulutustarpeesta. Raportin viimeiseen päälukuun on kirjoitettu johtopäätökset.

Tämän raportin laadintaan osallistui neljä Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen tutkijaa. LitM Tomi Koskinen keräsi raporttiin taustatietoja ja LitM Katariina Kämppi työskenteli projektissa pääasiassa esitutkimusvaiheessa. B.Sc., liik.yo Matti Kontsas vastasi tutkimusaineiston koodaamisesta ja taulukoiden tekemisestä. Tutkija Kari Puronaho kirjoitti kappaleet 6.5, 6.6, 8 ja 10. VTM Hanna Vehmas vastasi varsinaisen tutkimuksen toteutuksesta, aineiston analysoinnista ja loppuraportin kirjoittamisesta.

1 Suomalainen yhteiskunta muutoksessa

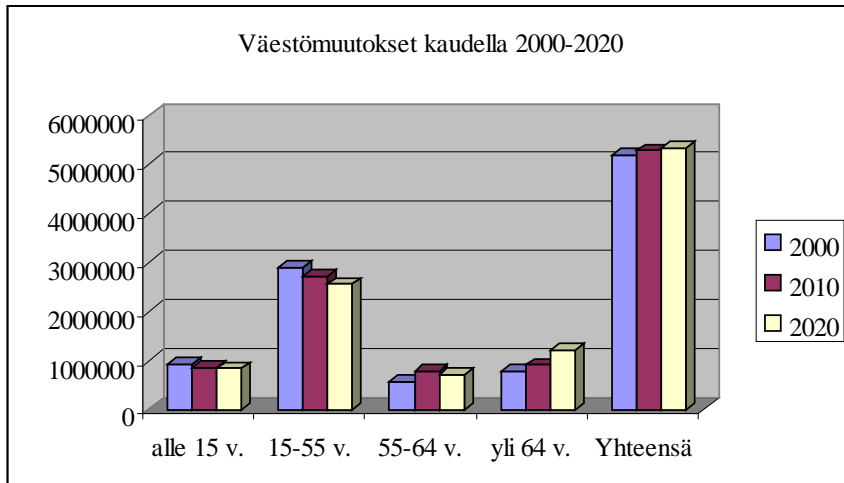
Tilastokeskuksen väestöennusteessa vuosille 2001-2030 arvioidaan, että Suomi on muiden maiden tavoin kehittymässä avoimemmaksi kansainvälisille vaikutteille. Kasvukeskuksiin ohjautuva muuttoliike aiheuttaa paikallisten yhteisöjen erilaistumista kokoamalla yhteen väestöä erilaisista lähtökohdista ja olosuhteista. Siteet vanhaan paikallisyhteisöön ja sen arvomaailmaan löyhtyvät ja niiden tilalle tulevat vaikutteet uusista paikallisyhteisöistä. Perinteinen yhtenäiskulttuuri on murtumassa. Tilalle on tulossa kaupallisen massakulttuurin rinnalle erilaistuvien, osin toisistaan erillään elävien alakulttuurien kirjo. Yhteiskunnan lohkoutumista lisäävät myös kasvava työnjako ja erikoistuminen. Luonteva ja vastuullinen kanssakäyminen ja yhteisöllisyyden tunteen kehittyminen erilaissa sosiaalisissa ympäristöissä edellyttävät hyviä vuorovaikutustaitoja sekä vankkaa henkilökohtaisten vahvuuksien ja arvojen tuntemista. Parhaimmillaan erilaistuminen merkitsee sosiaalisen pääoman kasvua sekä yksilöiden että yhteiskunnan tasolla. Perinteeseen ja paikalliseen vuorovaikutukseen perustunut yhteisöllisyys korvautuu kulttuuriseen ja sosiaaliseen vaihtoon perustuvalla moniarvoisella yhteisöllisyydellä. (Tilastokeskus 2003, 9.)

Toisaalta perinteisten arvojen väistyessä uhkana ovat syrjäytyminen ja yksinäisyyden kokemukset. Syrjäytymisen kierrettä on usein hankala pysäyttää. Erityisenä vaarana on ns. ylisukupolvinen syrjäytyminen, jossa syrjäytyminen periytyy sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön köyhyyden seurauksena seuraaville sukupolville. Tietoyhteiskuntakehitys on edennyt vaiheeseen, jossa myös keskeiset palvelut siirtyvät tietoverkkoihin. Lähitulevaisuudessa on edessä tilanne, jolloin osa rinnakkaispalveluista katoaa ja palvelut ovat saatavilla ainoastaan teknisten välineiden avulla. Lisäksi vaatimukset verkoissa olevan tiedon sisällön, käytön ja tietotulvan hallinnan suhteen kasvavat. (emt, 9.) Tämä saattaa lisätä vähemmän koulutetun ja ikääntyvän väestön syrjäytymistä.

Suomen väkiluvun ennakoidaan kasvavan vuoteen 2020 asti. Väestön ikärakenne kuitenkin muuttuu merkittävästi. Nuorten ikäluokat pienenevät ja väestö kasvaa ainoastaan yli 55-vuotiaiden ikäluokissa. Vuoteen 2010 mennessä 55–64-vuotiaita on noin 20 000 nykyistä enemmän ja alle 55-vuotiaiden määrä on lähes saman verran pienempi. Kehitys jatkuu samansuuntaisena tämänkin jälkeen. Nopeimmin tulevina vuosikymmeninä kasvaa yli 65-vuotiaiden osuus, vuoteen 2010 mennessä noin 17 prosenttia

ja vuoteen 2030 mennessä noin 75 prosenttia. Yli 75-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan 120 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. (emt, 9.)

Kuvio 1. Väestömuutokset kaudella 2000–2020 (Tilastokeskus 2003)

Työvoiman määrä Suomessa pienenee. Työvoimaan tulevan uuden nuoren työvoiman määrä on vuodesta 2003 alkaen pienempi kuin työelämästä poistuvien määrä. Työvoiman riittämättömyys asettaa taloudelliselle kasvulle ylärajan ja voi johtaa siihen, että työpaikkoja ei perusteta lainkaan tai että työpaikat siirtyvät ulkomaille. Väestökehityksestä aiheutuva työvoiman saannin vaikeutuminen edellyttää koulutusjärjestelmän tehokkuuden ja tuloksellisuuden parantamista. Työvoiman kysynnän arvioidaan kasvavan vuoteen 2020 voimakkaimmin liike-elämää palvelevan toiminnan, terveydenhuollon, sosiaalihuollon, kaupan, ravitsemuksen ja majoitustoiminnan sekä kotitalouspalvelutoiminnan toimialoilla ja vähäisemmässä määrin rakennustoiminnan, metallituotteiden ja koneiden valmistuksen, sähkötekniisten tuotteiden ja instrumenttien valmistuksen sekä kulttuuri- ja virkistystoiminnan toimialoilla. Ammattiryhmittäin työllisyyden kasvun vuoteen 2015 arvioidaan olevan voimakkainta tuotannon ja liikenteen johto- ja asiantuntijatyön, talouden ja hallinnon johto- ja asiantuntijatyön, hoitotyön, opetus- ja kulttuurityön, liikennetyön ja suojelualan työn ammateissa. Työnsisällöt muuttuvat kaikissa tehtävissä ja osaamisvaatimukset kasvavat. Tieto- ja viestintätekniikan hallinta on välttämätön osa kaikkia työtehtäviä. Myös kieli- ja viestintätaidot, yhteistyökyky ja luovuus ovat vaatimuksia, joiden merkitys kasvaa kaikissa ammateissa ja työtehtävissä. Tieteellisen tutkimuksen sekä tutkimus- ja kehitystyön asema palvelujen ja tavaroiden tuotannon perustana vahvistuu. (Tilastokeskus 2003, 9-11.)

Talouden globalisaatio merkitsee yhä syvenevää maailmanlaajuista työnjakoa ja kiristyvää kilpailua. Tästä seuraa muutoksia työelämän rakenteisiin, ammatteihin ja osaamistarpeisiin. Työvoiman liikkuvuuden arvioidaan globalisaatiokehityksen myötä lisääntyvän. Näillä muutoksilla on vaikutuksensa myös koulutusjärjestelmään. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmällä on ollut perinteisesti keskeinen merkitys maan sosiaalisen hyvinvoinnin ja taloudellisen kilpailukyvyn turvaamisessa. Suomi on kansainvälisesti sitoutunut kestävän ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen periaatteisiin, ja tämä näkökulma painottuu tulevina vuosina myös koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisessä. (emt, 12-13.)

2 Liikunnan harrastaminen Suomessa

Suomalaisen liikuntakulttuurin alkuvaiheet liittyivät 1800-luvun yhteiskuntamurrokseen ja uudistusliikkeisiin. Liikuntakulttuuri ammensi yhteiskunnallisen oikeutuksensa mm. naisasia- ja työväenliikkeestä, itsenäisyysliikkeestä ja suojeluskuntatoiminnasta. Liikunnalla on kuitenkin ollut myös itseisarvonsa: fyysisen ponnistelun tuottama ilo, kilpailun tuoma jännitys ja mahdollisuus esteettiseen ilmaisuun. Vuosisadan vaihteessa voimistelusta ja urheilusta tuli oma, itsenäinen kansanliikkeensä ja suomalaisten urheilijoiden hieno menestys nosti maamme urheilun suurvallaksi. Kansallinen liikuntakulttuurimme sitoutui kansainvälisen urheilun laajeneviin ja koveneviin markkinoihin ja kilpaurheilu sai hallitsevan aseman koko liikuntatoiminnassa. (Miettinen 2000, 17.)

Maatalousyhteiskunnassa ihmisten liikunnan tarve täyttyi fyysisesti rasittavalla työnteolla. Teknologian kehityksen myötä työssä tapahtuvan liikunnan määrä väheni huomattavasti. Suurten väestöryhmien liikuntavaaje alettiin tiedostaa teollisuusmaissa 1950-luvulta lähtien ja Suomessakin perinteinen urheilukulttuuri alkoi vähitellen monipuolistua koko kansan liikuntakulttuuriksi. (emt.)

Liikunnan eri osa-alueilla on sekä kansalaisten että yhteiskunnan kannalta erilaisia intressejä. Päiväkotiliikunta tuo lapsille uusia elämyksiä tukien samalla mm. motoristen taitojen kehittymistä; koululiikunnassa ja nuorisourheilussa painottuvat liikunnan ja urheilun kasvatuksellinen luonne ja terveiden elämäntapojen kehityksen tukeminen; aikuisille liikunta antaa monipuolisia mahdollisuuksia terveyden ja toimintakyvyn ylläpitoon ja virkistymiseen paitsi vapaa-aikana niin myös työpaikkaliikunnan puitteissa; penkkiurheilu tarjoaa jännitystä ja elämyksiä sekä vahvistaa osaltaan kansallista identiteettiä; liikuntaseuroissa kansalaiset voivat liikkumisen lisäksi kehittää tietojaan ja taitojaan mm. seuran johto- ja luottamustehtävissä; erityisryhmien liikunta tukee vammaisten ja pitkäaikaissairaiden toimintakykyä ja sosiaalista integraatiota; ikääntyville liikunta merkitsee etenkin fyysisen toimintakyvyn parempaa säilymistä sekä elämänhalun ja –laadun lisääntymistä (emt, 19.)

Viime vuosisadalla liikunnasta tuli monissa maissa yksi kaikkein suosituimmista harrastuksista. Meillä Suomessa on perusteita nimetä se jopa tärkeimmäksi vapaa-ajan harrastukseksi. Elämäntyyli tutkimuksen mukaan

liikunta tai urheilu on erittäin tai melko tärkeä harrastus lähes 60 prosentille suomalaisesta aikuisväestöstä. Kansainvälisissä vertailuissa maamme asettuukin liikunnan harrastuksessa kiistatta kärkipäähän erikoisuutenaan ennen kaikkea naisten ja ikääntyneiden innokas osallistuminen. (Koski 2000, 41.) Seuraavassa esiteltävät suomalaisten liikunnan harrastamista koskevat tiedot perustuvat SLU:n (Suomen liikunta ja urheilu) julkaisemaan Suureen kansallinen liikuntatutkimukseen 2001-2002. On syytä mainita, että tutkimus piirtää hieman liian positiivisen kuvan liikunnan harrastamisesta.

Aikuisliikunta

Suuren kansallisen liikuntatutkimuksen 2001-2002 mukaan noin 94 prosenttia 19-65-vuotiaista suomalaisista ilmoitti harrastavansa liikuntaa. Terveystensä kannalta riittävästi liikuntaa harrasti 54 prosenttia vastaajista. Terveystensä kannalta riittävänä liikuntana pidettiin liikuntaa ja kuntoilua, joka tapahtuu vähintään kolme kertaa viikossa ja joka on luonteeltaan vähintään ripeää ja reipasta.

Liikunta- ja urheiluseurat ovat tärkeitä aikuisten liikuttajia. Liikunta- ja urheiluseurojen järjestämään liikuntaan ilmoitti osallistuvansa yhteensä 383 000 aikuista. Neljä prosenttia (130 000) ilmoitti osallistuvansa muiden liikuntajärjestöjen järjestämään liikuntaan. Urheiluseurojen markkinaosuus pysyi neljän vuoden takaiseen tutkimukseen verrattuna ennallaan ja muiden liikuntajärjestöjen osuus kasvoi. Naisia urheiluseuroissa oli edelleen miehiä vähemmän. Seuraharrastajista 60 prosenttia oli miehiä ja 40 prosenttia naisia.

Työpaikan, yksityisten yritysten, kunnan, erityisryhmien järjestöjen, kansanterveysjärjestöjen, sosiaalityön järjestöjen, eläkeläisjärjestöjen, oppilaitosten, seurakuntien sekä kansalais- ja työväenopistojen järjestämään liikuntaan osallistui yhteensä vajaa 19 prosenttia.

Eniten suomalaiset 19-65-vuotiaat aikuiset liikkuvat omatoimisesti yksin (75 prosenttia) ja toiseksi eniten omatoimisesti ryhmässä (45 prosenttia). Yhteenlaskettu prosentti menee yli sadan, koska vastaajat eivät joutuneet valitsemaan vain yhtä vaihtoehtoa. Sama henkilö voi esimerkiksi liikkua sekä urheiluseurassa että omatoimisesti yksin.

Suomalaisten eniten suosimat liikuntamuodot olivat kävelylenkkeily (1 990 000) jälkeen pyöräily (922 000 aikuista), hiihto (732 000) ja uinti (520 000). Kävely- ja juoksulenkkeilyn suosio laski yhteensä noin 300 000 harrastajalla, mikä oli suunnilleen uusien sauvakävelijöiden määrä.

Lasten ja nuorten liikunta

Suuren kansallisen liikuntatutkimuksen 2001-2002 mukaan lapsista ja nuorista 40 prosenttia (430 000) harrastaa urheiluseuroissa – ja lähes joka toinen, joka ei harrasta seurassa, haluaisi tulla mukaan. Liikunnan harrastaminen lisääntyi lasten huoltajien ja nuorten oman ilmoituksen mukaan 3–18-vuotiaiden ryhmässä. Kaikkiaan 92 prosenttia (972 000) ilmoitti harrastavansa liikuntaa jossain muodossa. Vuosina 1997–98 vastaava luku oli 84 prosenttia (874 000) ja 76 prosenttia vuonna 1995. Passiivisten osuus vähentyi 8 prosenttiin. Vuonna 1997-98 passiivisuus oli 16 prosenttia ja vuoden 1995 tutkimuksessa 24 prosenttia.

Puolet lapsista ja nuorista (50 %) harrasti urheilua tai liikuntaa vähintään neljä kertaa viikossa. Liikuntaa ja urheilua harrastavista lapsista ja nuorista noin neljännes (25 %) harrasti vain yhtä lajia (1997-98, 33 %). Valtaosa urheilevista lapsista ja nuorista harrasti vähintään kahta urheilulajia.

Seuraharrastajien määrä lisääntyi. Noin 427 000 lasta ja nuorta harrastoi urheiluseurassa. Vuosina 1997-98 urheiluseurassa harrastajia oli 36 prosenttia (376 000) ja vuoden 1995 tutkimuksessa 34 prosenttia (352 999). Lähes joka toinen niistäkin, jotka eivät harrastaneet urheiluseuroissa, halusi tulla mukaan seuraan. Seuraharrastajista 56 prosenttia oli poikia ja 44 prosenttia tyttöjä.

Lapsista ja nuorista 58 prosenttia kertoi liikkuvansa kavereiden kanssa omatoimisesti. Myös omatoimisesti urheilevien ja liikkuvien nuorten määrä oli selvästi suurempi kuin aiemmissa tutkimuksissa. Omatoimisesti kavereiden kanssa harrastamisessa oli 161 000 harrastajan lisäys. Koulun tai oppilaitoksen urheilukerhoissa liikkui 8 prosenttia nuorista.

Suomalaisia lapsia ja nuoria eniten liikuttavia lajeja olivat tutkimuksen mukaan jalkapallo (261 000) ja pyöräily (261 000). Muita harrastetuimpia lajeja olivat uinti (202 000), hiihto (195 000), salibandy (160 000), kävelylenkkeily (132 000), luistelu (125 000), jääkiekko (116 000), juoksulenkkeily (113 500) sekä yleisurheilu (75 000).

Työpaikkaliikunta

Työelämän muutoksissa työn tuottavuus-, laatu- ja tehokkuusvaatimukset ovat korostuneet. Työntekijöiden fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle työkyvylle sekä ammatilliselle osaamiselle asetetaan entistä suurempia vaatimuksia. Työvoiman ikääntyminen, työkyvyttömyyseläkkeiden runsaus ja työuupumuksen yleistyminen herättävät kysymyksiä siitä, kuinka työ-

ikäisten jaksamista voitaisiin lisätä. Liikunnan mahdollisuudet työntekijöiden terveyden ja työkyvyn ylläpitäjänä nähdään merkittävänä. (Louhevaara & Perkiö-Mäkelä 2000, 243.)

Suomen Kuntourheiluliiton viimeisin työpaikkaliikunnan barometri (12/2003) osoittaa, että työpaikkaliikunnalle olisi kysyntää, mutta markkinoilla ei ole riittävästi palvelutarjontaa. Barometrissa selviää, että lähes jokaisella työpaikalla (89 %) tuetaan henkilökunnan liikuntaa työkykytoimena (74 %) ja toimet halutaan kohdistaa riittävästi liikkuville (68 %). Tutkimustulos on osoitus siitä, että yritysten arvomaailmassa liikunta on nostettu liiketoimintaa tukevaksi työkykytoiminnaksi. Työpaikkaliikunnan investointiperusteetkin ovat samat kuin muissa merkittävässä työkykyä edistävissä toimenpiteissä. (SLU 2004.)

Liikuntainvestoinnit henkilöä kohden vuodessa ovat kasvaneet 80 eurosta (vuonna 2002) 96 euroon (vuonna 2003). Lisäys on tullut pääosin yksityiselle puolelle, jossa investoinnit ovat kasvaneet 72 eurosta 105 euroon/henkilö. Julkisella sektorilla investoinnit ovat huomattavasti pienemmät (69 euroa) ja niissä ei ole tapahtunut juurikaan muutosta vuodesta 2002. (emt.)

Ongelmana työpaikkaliikunnan järjestämisessä on, että työyhteisöillä on investointikykyä ja -halua terveyttä edistävään liikuntaan, mutta markkinoilla ei ole riittävästi palvelutarjontaa. Liikuntajärjestöiltä palveluja odotti 44 % vastaajista ja liikuntapalveluyrityksiltä 41 % vastaajista. Myös kuntiin (39 %) kohdentuu melko paljon odotuksia työyhteisöliikuntapalveluiden tarjoajina. Kunnat ovatkin vasta heräilemässä työyhteisöjen kautta tapahtuvaan terveysliikunnan edistämiseen. Kuntourheiluliiton mukaan nyt onkin yhteiskunnassa tarve tuottaa maahan mahdollisimman nopeasti uusia terveysliikunnan toimintoja ja paikkoja, joissa esimerkiksi uudelle liikuntasetelillekin löytyisi käyttöä.(emt.)

3 Liikuntakulttuuri muutoksessa

Väestön ikääntymisellä on liikuntakulttuuriin merkittäviä vaikutuksia. Liikunta käsitteenä on tänä päivänä laajempi kuin se aikaisemmin on ollut. Perinteisen kunnan, yritysten ja urheiluseurojen tarjoamien liikuntapalvelujen rinnalle on väestörakenteen muutoksen ja yleisen alentuneen toimintakyvyn (väestön fyysinen kunto) vuoksi kasvamassa terveysliikunnan toimiala, jonka palvelujen tuottamisessa ollaan siirrytty verkottuneeseen (kunta, järjestöt ja yritykset) ja poikkihallinnolliseen (liikunta- ja vapaa-aikatoimi, sosiaali- ja terveystoimi ja nuorisotoimi) toimintakulttuuriin. (Heikkala 2001.)

Selvästi havaittavina suuntauksina on kaikissa EU-maissa yksilöllistyminen, perinteisesti kaupungissa harrastettavien liikuntamuotojen siirtyminen muualle (= "ekologismi"), uusimpaan teknologiaan perustuvien välineiden käytön lisääntyminen ja useiden erilaisten liikuntamuotojen yhdistely. Liikunnan harrastamisessa on sen sijaan eroja. Mitä etelämmäksi Euroopan kartalla edetään, sitä vähemmän ja epäsäännöllisemmin liikuntaa harrastetaan. (Euroopan komissio 1999)

Itkosen ja Sänkiahon mukaan (2000) Suomen kansallinen identiteetti sai vahvoja rakennusaineita suomalaisurheilijoiden loistavasta menestyksestä kansainvälisillä kilpakehtillä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Sittemmin nationalismista on kuljettu kohti kansainvälisyyttä ja kulttuurikan-salaisuutta. Tämän päivän globalisoituvassa maailmassa liikunnan ja urheilun mahdollisuudet yhtenä kansainvälisen yhteistyön edistäjänä nähdään merkittävänä. Toisaalta yhteiskunnallista keskustelua herättävät liikuntakulttuurin tasa-arvokysymykset ja esimerkiksi lieveilmiöt kuten terrorismi ja huliganismi. (emt, 189)

Huippu-urheiluun liittyvä kaupallistuminen on tuonut mukanaan nykypäivän urheiluun myös ammattimaistumisen. Kaupallinen ja ammattimainen luonne on saanut aikaan urheilun "oikeudellistumisen". Medialistumisen, markkinallistumisen ja tuotteistumisen seurauksena urheilu on lipunut entistä suuremman määrän talouden piiriin. Kansainvälisen yritystoiminnan tavoin saavutetut edut eivät olekaan enää korostuneen kansallisia. Huippu-urheilutuloksen edellyttämät taustajoukot saattavat koostua useiden maiden edustajista. (Itkonen & Sänkiaho 2000, 201)

Kaupallistumisen ja kansainvälistymisen lisäksi suomalaista liikuntakulttuuria voidaan luonnehtia eriytyneeksi. Itkosen (1996) mukaan 1980-luvulta käynnistyneen liikunnan ja urheilun eriytymisen keskeisenä ajatuk-

senä on, että liikunnan sisällöllinen muutos synnyttää "uusia liikuntakulttuureja ja organisaatiomuotoja". Eriytymiskehityksessä huippu-urheilu ja harrasteliikunta eroavat toisistaan. (Itkonen 1996, 226-227) Merkittävä jakautuminen on tapahtunut myös urheilun sisällä, kun perinteinen seuralähtöinen kilpaurheilu ja ammattimainen huippu-urheilu ovat kulkeneet omille teilleen. Huippu-urheilu eroaa urheilun kansalaistoiminnasta seuraavilla ulottuvuuksilla. Ensinnäkin huippu-urheilu on julkisuus-markkinallista toimintaa, jossa se on tiiviissä yhteistyössä median ja sponsoreiden kanssa. Toiseksi, huippu-urheilussa toimitaan liikeyritysmäisesti ja kolmanneksi, huippu-urheilussa talous on keskeistä. Ilman kestävästä taloudellisesta perustaa toimintojen organisointi ei onnistu. Neljänneksi, huippu-urheilussa on pyrittävä markkinointialueen optimointiin ja viidenneksi, huippu-urheilua toteutetaan sopimusperusteisesti, mm. palkkatyösuhteen kaltaisin pelaaja- ja sponsorointisopimuksin. Edelleen, huippu-urheilu on yksilöllistynyt ja totalistunut, jolloin niin urheilun kuin taloudenkin tuloksiin pyritään kaikin käytettävissä olevain keinoin. (Itkonen 2004, 23) Huippu-urheilun kentät havainnollistuvat taulukossa 1.

Lahden 2001 hiihdon MM-kisojen doping-tapaukset nostattivat Suomessa vilkkaan keskustelun huippu-urheilun etiikasta ja moraalista. Tiedotusvälineissä alettiin laajasti pohtia, eikö urheilu enää kasvatakaan lapsia ja nuoria raittiuteen, rehtyyteen, reiluun peliin ja terveisiin elämäntapoihin, kuten suomalaiset ovat uskoneet. Opetusministeriön tuella käynnistettiin urheilun etiikkaa ja moraalialueen tarkasteleva tutkimushanke, jonka ensimmäisenä tutkimustehtävänä selvitettiin, mitä mieltä suomalaiset ovat urheilun julkisuuskuvasta. (Ilmanen ym. 2004)

Tutkimuksen tulosten mukaan urheilu on suomalaisten mielestä eriytynyt. Ammattimainen huippu-urheilu erosi kyselylomakkeen usealla eri muuttujalla mitattuna lapsi- ja nuorisourheilusta sekä kuntourheilusta. Edelleen urheilun eettisten ja moraalisten ongelmien nähtiin pääsääntöisesti liittyvän ammattimaiseen huippu-urheiluun. Puolet vastanneista piti suomalaisen urheilun suurimpana uhkana dopingia ja muita urheilussa kiellettyjä keinoja. Muina uhkatekijöinä mainittiin muun muassa suomalaisten liikunnan yleinen väheneminen, valtiovarain rahoituksen loppuminen ja liian kaupallisuus. Suomalaisen urheilun vahvuusiksi nousivat muun muassa nuoriso- ja lapsiurheilu, kuntourheilu, hyvä urheilujärjestelmä ja harrastusmahdollisuuksien runsaus. (emt.)

Taulukko 1. Huippu-urheilun kentät (Itkonen 2004, 24)

	Media-markkinallisen huippu-urheilu	Perinteinen olympia-urheilu	Kansallinen huippu-urheilu
Keskeinen toimija	Kv. lajiorganisaatiot, media- ja sponsorointiverkostot	Olympiakomitea ja lajiliitot	Paikallistason toimijat (seura+tiimit) ja lajiliitot
Esimerkki	Formula, laskettelu, NHL	Yleisurheilu, hiihto, paini, nyrkkeily, uinti	Palloilun pääsarjat, yksilölajien kärkiurheilu Suomessa
Media-näkyvyys	Kansainvälinen (ja kansallinen)	Kansainvälinen (ja kansallinen)	Kansallinen
Muutos-suunta	Asemien säilyminen, viihteellistyminen ja talousongelmat	Ykseyden purkautuminen ja uusi kilpailutilanne	Lajien kilpailu ja alueellinen eriytyminen
Perustelu	Viihdettä ja bisnestä	Kansallinen identiteetti	Paikallinen ja alueellinen vaikuttavuus
Ongelma	Talouden ylivalta	Toimijakentän pirstoutuminen	Resurssien riittävyys

Tässä selvityksessä kartoitettiin asiantuntijoiden mielipiteitä yhteiskunnan ja liikuntakulttuurin keskeisistä muutoksista lähitulevaisuudessa. Esitutkimusvaiheessa kysymykset muotoiltiin tarkoituksella riittävän avoimiksi, jotta niihin saataisiin spontaaneja vastauksia ilman ennakoasenteita ja -odotuksia. Vastaukset luokiteltiin teemoittain analysoinnin helpottamiseksi.

3.1 Liikuntakulttuurin muutokset osana yhteiskuntamme muutoksia

Väestön ikääntyminen koettiin merkittäväksi haasteeksi liikuntakulttuurille. Ensinnäkin ikääntyvän väestön työkyvyn ylläpidossa liikunnan merkitys arvioitiin suureksi. Toiseksi, työpaikkaliikunnan merkityksen arvioitiin kasvavan työväestön työssä jaksamisen kannalta. Työkulttuurin muutosten arvioitiin

vaikuttavan siihen, että työelämässä pärjäävät vain ne, jotka ovat fyysisesti ja henkisesti hyvässä kunnossa. Edelleen, koska väestön ikääntyminen merkitsee myös eläkeläisten määrän kasvua, arvioitiin vapaa-ajasta tulevan merkittävä haaste liikunta-alalla. Erityisliikunnalle kohderyhmän suuri kasvu tietää lisää töitä kaikilla liikunnan sektoreilla. "Kunnossa kaiken ikää" -ajatelu ja liikunnan rooli halpana ennaltaehkäisyä ovat merkittäviä liikuntakulttuurin suuntaviivoja tulevaisuudessa.

Yhteiskunnan jakautuminen hyväosaisiin ja huono-osaisiin koettiin merkittäväksi yhteiskunnan muutostekijäksi, jolla on vaikutusta sekä ihmisten liikuntakäyttäytymiseen että liikuntaan liittyvään kulutuskäyttäytymiseen. Liikunnan harrastamisessa kehityksen nähtiin menevän siihen suuntaan, että aktiiviset liikkujat lisäävät harrastustaan ja passiiviset jäävät jatkossakin kehityksen ulkopuolelle. Liikuntapalveluiden kohdentuminen yhä tarkemmille segmenteille lisää syrjäytymisen riskiä.

Yhteiskunnallinen "ilmasto" eli se miten liikunta on esillä yhteiskunnassa vaikuttaa olennaisesti liikuntakulttuuriin ja sen kehitykseen. Vastakkain ovat negatiiviset asiat (mm. doping) ja positiiviset asiat (mm. liikunnan terveydelliset vaikutukset ja kansalaistoiminnan arvo/sosiaalinen pääoma).

Talouden kehitys koettiin merkittäväksi liikuntakulttuuriin vaikuttavaksi tekijäksi. Julkisen talouden suhdanteet ja kehityssuunta vaikuttavat koko maan liikuntakulttuurin kehitykseen. Kansalaistoiminta nähdään eräänlaisena vastaliikkeenä. Veikkauksen asema ja tuotonjako, kuntien resurssit liikunnalle ja urheilun sponsoroinnin tulevaisuus ovat liikunnan rahoituksen kulmakiviä. Markkinavetoisuuden liikunnan rahoituksessa uskotaan lisääntyvän.

Maan sisäinen **muuttoliike** pääkaupunkiseudulle ja kasvukeskuksiin jatkuu. Tämä vaikuttaa kuntien erilaistumiskehitykseen ja sitä myöten liikuntapalveluihin. Alueellinen ja paikallinen taso korostuvat.

Ihmisten **tietoisuus liikunnan terveysvaikutuksista** kasvaa, vaikka toisaalta myös ylipainoisen väestön osuuden arvellaan kasvavan. Fyysisen aktiivisuuden väheneminen arkielämässä vaikuttaa liikuntakulttuurin kehitykseen edelleen. Istumatyö ja tietotekniikan käyttö tarvitsevat vastapainoksi liikuntaa. Tietotekniikan nähdään olevan liikunnan "kilpailija" erityisesti nuorten keskuudessa.

Lisäksi vastauksista nousi esiin **kansainvälistyminen ja kaupallistuminen**. Kansainvälistymisen uskotaan lisääntyvän. Tämä nähdään positiivisena uusien suuntaviivojen saantina liikunnalle ja urheilulle. Myös kaupallistuminen ja ammattilaisuus lisääntyvät.

3.2 Liikuntaan liittyvät arvostukset

Liikuntaan liittyvien arvostusten yleispiirteenä koettiin olevan **eriytyminen ja sektoroituminen**. Lisäksi todettiin, että vaikka liikunnan arvostus lisääntyisi, niin se ei välttämättä takaa kansalaisten omaehtoista liikunta-aktiivisuutta. Hyvinvoinnin ja terveyden arvostus nousi vastauksista erityisesti esille. Käytännössä tämä tarkoittaa liikunnan toiminta-alueen laajentumista.

Liikunnan merkitys **hyvinvoinnin ja terveyden lähteenä** tiedostetaan vastausten mukaan tulevaisuudessa entistä useammin. Kehitys on luonnollisesti yhteydessä väestön ikääntymiseen, mutta hyvinvointi arvona siinä on tärkeä kaikissa ikäryhmissä. Hyvinvoinnin ja terveyden arvostus heijastuu kaikkeen liikuntatoimintaan, niin julkisella, yksityisellä kuin kolmannellakin sektorilla. Erityisesti liikuntatuotteiden ja -palveluiden kehittämisessä hyvinvointi ja terveys laajentavat liikunnan markkinoita.

Liikunta sektoroituu yhä enemmän tulevaisuudessa. **Huippu-urheilun** arvioidaan eriytyvän entistä kauemmaksi muusta urheilusta ja liikunnasta. Huippu-urheilun arvostus riippuu jatkossa sen kehityksestä mm. dopingin ja ylikaupallisuuden suhteen. Kiinnostuksen huippu-urheiluun arvellaan kuitenkin säilyvän sen viihteellisen arvon vuoksi.

Luontoon liittyvän liikunnan arvostuksen uskotaan kasvavan kestävän kehityksen ja ekologisen ajattelutavan myötä. Tämä heijastuu harrastettaviin liikuntamuotoihin, joista perusliikuntamuodot pitävät pintansa jatkossakin. Myös aerobic- ja kuntosalitoiminnan uskotaan keräävän lisää harrastajia. Trendilajit tulevat ja menevät, niiden kohderyhmänä ovat ensisijaisesti nuoret. Osalle liikunnasta tulee ostettava ja kulutettava tuote aina elämyksiä myöten. Elämysliikunnan arvon uskotaan nousevan keski-ikäisten ja nuorten ryhmissä.

Yksilökeskeisyydestä arvioidaan palattavan **yhteisökeskeiseen harrastamiseen**, mikä näkyy erilaisten liikuntayhteisöjen vahvistumisena. Toisaalta huomioidaan myös kaksijakoinen kehitys: "Minulle nyt kaikki ja heti" sekä "yhteisöllisyyden ja yhdessä tekemisen arvostus".

3.3 Liikuntaan liittyvät odotukset

Liikuntaan liittyvät odotukset kytkeytyvät paljolti edellä läpikäytyihin liikuntaan liittyviin arvostuksiin. **Yhteiskunnalta** odotetaan kannustavampaa otetta liikunnan suhteen. Syllistävästä valistamisesta tulisi päästä eroon, jotta kaikki kohderyhmät tavoitettaisiin. Samalla vaatimukset yhteiskunnan tekemisille tulevat kasvamaan, esim. tasapuolisuutta odotetaan.

Ihmisten odotukset **liikuntapalveluiden** osalta kasvavat ja eriytyvät yleisen liikuntakulttuurin eriytymiskehityksen mukana. Kaupallisilta pal-

veluilta odotetaan laatua sekä hyvää hinta-laatu-suhdetta. Edullisuus yhdistetään julkisiin palveluihin. Lisäksi vastauksista nousee esiin lähiliikunta- paikkojen tärkeys, liikuntamahdollisuuksien odotetaan olevan helposti saatavettavia. Kevyen liikenteen väylät ja ulkoilureitit koetaan tärkeiksi. Liikuntapalvelujen tulee erilaistua eri väestöryhmien erilaisten intressien mukaan ja kaupallisilta palveluilta odotetaan henkilökohtaista räätälöintiä. Yleisesti palveluluonne korostuu liikunnassa.

Yhteisöllisyyden arvostuksen todettiin lisääntyvän. Liikunnalta odotetaan entistä enemmän terveyden ohella iloa, virkistystä ja sosiaalisia kontakteja. Myös vastapainoisuus rasittavalle ja tehostetulle työlle korostuu.

3.4 Liikuntakäyttäytyminen

Liikuntakäyttäytymisen uskotaan heijastelevan yhteiskunnassa tapahtuvaa **polarisaatiota** eli jakautuminen riittävästi liikkuviin ja ei-liikkuviin voimistuu. Liikkumattomista muodostuu haaste liikunnan ammattilaisille ja heidät tulisi ottaa huomioon tärkeänä liikunnan kohderyhmänä. Liikunnan terveyttä ylläpitävä funktio korostuu.

Liikuntamuodoista perinteisten lajien (hiihto, lenkkeily, sauvakävely, palloilulajit, kuntosaliharjoittelu) suosion uskotaan säilyvän. Lisäksi trendien mukana kokeillaan erilaisia liikuntamuotoja, joista jotkut jäävät elämään. Liikuntakäyttäytymisen koetaan olevan **mediaherkkää**.

Terveys-/harrasteliikunta, työpaikkaliikunta, arkiliikunta ja elämysliikunta nousevat esille vastauksissa suosiotaan kasvattavina liikunnan muotoina. Liikuntaharrastuksesta haetaan elämyksiä, elämänlaatua, yhteisöllisyyttä ja terveyttä.

3.5 Liikuntaan liittyvä kulutuskäyttäytyminen

Liikuntaan liittyvä kulutuskäyttäytyminen on sidoksissa yleiseen talouskehitykseen. Jos talous kasvaa, myös liikuntaan liittyvän kulutuksen uskotaan lisääntyvän. Toisaalta jo monesti aiemmin esillä ollut **polarisaatio** näkyy myös liikuntaan liittyvässä kulutuskäyttäytymisessä. Ne joilla on varaa, käyttävät entistä enemmän rahaa myös liikuntapalveluiden ja -välineiden ostamiseen ja toisaalta vähävaraisemmat keskittyvät perustarpeiden tyydyttämiseen.

Liikuntapalveluilta odotetaan tulevaisuudessa entistä parempaa laatua ja laadukkaasta palvelusta ollaan myös valmiita maksamaan. **Palveluajattelu** on tullut jäädäkseen myös liikunta-alalle. Asiakkuus on kaiken toiminnan lähtökohta.

Kaupallisten liikuntapalveluiden uskotaan kasvavan ja samalla toiminnan laadun paranevan. Kuluttamisessa on piirteitä maksullisuuteen keskittymisestä, jolloin liikunta sinällään saattaa jäädä toisarvoiseksi. **Liikuntavälineiden tuotekehitys kiihtyy** ja niiden markkinat segmentoituvat yhä tarkemmin. **Liikuntamatkailun** odotetaan lisääntyvän kotimaassa. Terveys-teemalla on myös tällä saralla käyttöä. Liikuntamatkailu mielletään odotusten osalta niiden kaupallisten palvelujen ääripäähän, joissa laatu korostuu eniten.

3.6 Liikunta-alan tulevaisuus: yhteiskunnan muutosten vaikutukset liikunta-alaan

3.6.1 Vaikutus liikunta-alan julkiseen hallintoon

Liikunnan julkinen hallinto kamppailee myös jatkossa niukkojen resurssien varassa. Liikunnan terveyttä edistävän merkityksen uskotaan lisäävän liikunnan painoarvoa. Alueellinen erilaistuminen tulisi ottaa huomioon liikunnan kaikilla tasoilla. Liikuntaa tulisi tarkastella entistä laaja-alaisempana ja eriytyneenä ilmiönä. Yhteistyö eri organisaatioiden ja hallintoaarojen välillä koetaan tärkeäksi.

3.6.2 Vaikutus liikunta-alan järjestöihin

Järjestöjen osalta ennakoidaan niiden entistä selkeämpää toimialoitumista. Ongelmana nähdään tällä sektorilla polarisaatio, joka vaikeuttaa pienten seurojen toimintaa. Vapaaehtoistoimintaan sitoutuminen on löyhempää kuin aiemmin ja muodostaa haasteen järjestökentälle. Yhteistyön merkitys muiden järjestöjen kanssa kasvaa (esim. terveysala). Tämä näkyy myös siten, että järjestöt, joilla liikunta ei ole ollut ennen tai painotetusti ohjelmassa, tulevat mukaan liikunnan kentälle.

3.6.3 Vaikutus liikunta-alan yrityksiin, joiden toimiala on

a) liikuntahyödykkeiden tuotanto

Liikuntahyödykkeiden tuotannon odotetaan myös kasvavan, edellyttäen että hinta pysyy tasapainossa saatavaan hyötyyn nähden. Liikuntavälinetuotannon uskotaan siirtyvän entisestään ulkomaille kiristyvän hinta-

kilpailun vuoksi. Haasteena liikuntahyödykkeiden tuotannossa nähdään hyvinvointiteknologia ja sen mukanaan tuomat mahdollisuudet. Nopeat muutokset alalla vaativat reagointia. Imago- ja mielikuvatuotanto korostuu. Liikuntatuotteet ja -palvelut ovat entistä monimutkaisempia ja erikoistuvia tulevaisuudessa ja vaativat siten laatua ja yksilöllisyyttä niiden tuottajilta.

b) vähittäiskauppa

Kysynnän odotetaan kokonaisuudessa kasvavan. Haastajaksi perinteiselle vähittäiskaupalle tulee nettikauppa, jonka kautta tuotteet saadaan suoraan kansainvälisiltä erikoisliikkeiltä. Vähittäiskaupan trendejä ovat vastaajien mukaan erikoistuminen ja kausiluonteisuuden korostuminen. Jotkut näkevät harmillisena piirteenä liikunnan myönteisen imagon kytkemisen kaikkien kauppaan eli liikunnan varjolla myydään yhä enemmän tavaraa, jolla ei ole mitään tekemistä liikunnan kanssa. Toiset pitävät em. toimintaa tulevaisuudessa yhtenä liikunnan ja erityisesti huippu-urheilun rahoituksen tärkeänä osana.

c) liikuntamatkailu

Liikuntamatkailun odotetaan lisääntyvän. Matkailun luonteeseen liittyy tietty elitistisyys. Matkailijoiden arvellaan arvioivan tuotteissa liikunnan osuuden merkittävänä valintoihin vaikuttavana tekijänä. Kokonaiselämykset ratkaisevat, liikunta on yksi osa kokonaisuutta. Ulkomaalaiset matkailijat koetaan haasteelliseksi kohderyhmäksi liikuntamatkailulle.

3.7 Yhteiskunnan muutosten vaikutus liikunta-alan työmarkkinoihin

a) julkisella sektorilla

Eläköitymisen myötä lähinnä lääneissä ja kunnissa tarvitaan uusia työntekijöitä. Projektimaisuus työn muotona lisääntyy entisestään. Strateginen suunnittelu lisääntyy. Kasvavan sukupolven ja ikääntyneiden liikunta nousevat keskeisiksi haasteiksi. Terveysliikunnassa nähdään julkisen sektorin mahdollisuus. Kunnissa tarvitaan yhä enemmän monialaisia terveyden edistäjiä ja eri hallinnonalojen yhteistyötä. Lisäksi liikuntaneuvonnan ja -ohjauksen työpaikkamäärän uskotaan kasvavan.

b) yksityisellä sektorilla

Yleisesti työmarkkinoiden odotetaan kasvavan, uusia toimijoita löytyy liikunnan reuna-alueille. Ohjaajien tarve kasvaa erilaisissa maksullisissa liikuntapalveluissa.

c) kolmannella sektorilla

Kovin olennaista muutosta kolmannen sektorin työvoimatarpeeseen ei ole vastausten mukaan odotettavissa. Isojen seurojen ja pienien trendeissä liikuvien seurojen uskotaan pärjäävän ja tarvitsevan monialaosaajia jatkossa. Terveysliikunnan palvelujen tarjoamisessa nähdään merkittävä tulohankkimismahdollisuus järjestöille.

3.8 Liikunta-alan osaamistarpeet tulevaisuudessa

Liikunta-alan ammattilaisten osaamistarpeet

Osaamistarpeissa nousee kaikkien sektoreiden osalta esiin liikuntakulttuurin laaja-alainen hallinta, yhteiskuntapolitiikan hallinta sekä muutosten ymmärtäminen ja ennakointi. Yleisistä osaamistarpeista tulivat esiin vuorovaikutustaidot, kielitaito, informaatioteknologian hallinta ja informaation lukutaito.

a) julkisella sektorilla

Julkisella sektorilla osaamistarpeiden osalta korostui verkottumistaito, laaja-alaisuus, terveys- ja hyvinvointipolitiikan tuntemus, seutuistumiskehityksen ymmärtäminen sekä palveluiden erilaisten tuottamistapojen ymmärtäminen, hallinta ja koordinointi.

b) yksityisellä sektorilla

Yksityisellä sektorilla korostui laaja-alaisen osaamisen lisäksi erikoistuminen ja luonnollisesti talousosaaminen. Asiakastuntemus koettiin tärkeäksi, koskien sekä liikunnanohjausta että palvelujen ja tuotteiden myyntiä ja markkinointia. Lisäksi tarvitaan tietoa oman kunnan liikuntatoimen mekanismeista, jotta yritystoiminta ja liikuntatoimi voisivat tukea toisiaan.

c) kolmannella sektorilla

Kolmannen sektorin osaamistarpeet osoittavat hyvin laajaa osaamiskenttää, josta muihin sektoreihin verrattuna nousevat esiin ihmissuhdetaidot, erityisesti taito toimia vapaaehtoisten kanssa. Joku piti kolmatta sektoria osaamisen kannalta kaikkein "haasteellisempänä yhtälönä".

4 Liikunta-alan ammatit

Tässä luvussa käsitellään liikunta-alan työllisyyttä ja koulutusta pääpiirteissään. Tarkastelun kohteena ovat liikunta-alan ammattiluokitukset, arviot liikunnan työllisistä ja liikunnan koulutus Suomessa. Kirjallisuuslähteiden lisäksi tietoa on lukuun kerätty Tilastokeskuksen ja Suomen Liikunnan ja Urheilun (SLU) sekä eräiden muiden tahojen tilastoista sekä yksittäisiltä liikunta-alan henkilöiltä ja toimijoilta. Koulutusta käsittelevässä alaluvussa päähuomio on yliopistotasolla koulutuksella.

4.1 Liikunta-alan luokitukset arvioinnin perustana

Liikunta-ammateista tai liikuntaan liittyvistä ammateista puhuttaessa tarkoitetaan liikuntatoiminnassa käytettävän työvoiman organisoitunutta osaa. Liikuntatoimintaan liittyvä työ luokitellaan eri tavoin: jotkin luokitukset perustuvat erityistaitoihin tai -tehtäviin, toisissa erotetaan suoranaisia ammattikuntia. Yleensä katsotaan, että toiminta on ammattimaista, jos se on yhteiskunnan tunnustamaa. Tällöin sen on täytettävä tietyt kriteerit: toimintaa varten on olemassa oma ammattijärjestö (ammattiliitto tai muu vastaava organisaatio), ammattiin johtaa yksi tai useampi koulutuslinja, ja toiminta on oikeudellisesti tunnustettua (virallinen asema, maininta työehtosopimuksessa tms.). (Euroopan komissio 1999)

Liikunnan alalla on sekä jo pitkään toimineita ammattikuntia (vuoristooppaat, hiihdonopettajat ym.) että ryhmiä, joiden ammattikunta on vasta muotoutumassa (valmentajat, managerit ym.). Kaikkein vakiintuneimpienkin ammattien koulutuksessa ja oikeusasemassa on kuitenkin suuria kansallisia ja paikallisia eroja Euroopan valtioiden välillä. Eri ammattikuntien identiteetti on kehittynyt erilaisissa historiallisissa olosuhteissa. Ammatinharjoittajilta vaaditut tiedot ja heidän osaamisensa tunnustaminen juontuvat suoraan näistä olosuhteista. Liikuntatoiminnan ja siihen liittyvän kulutuksen monipuolistumisen myötä voidaan katsoa, että liikunta-ammattien kenttä on laajentunut huomattavasti viime vuosina. Tosin näiden ammattien harjoittamiseen vaadittava osaamistaso vaihtelee huomattavasti toiminnan mukaan. (emt)

Seuraavassa esitetyt ammatti- ja toimialaluokituksiin liittyvät tiedot perustuvat Tilastokeskuksen tilastoihin ja luokituksiin. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n ammattiluokituksen (ISCO 88) periaatteiden mukaisesti lii-

kunnan ammattilaisilla tarkoitetaan kaikkia niitä, jotka harjoittavat urheilua palkkiota vastaan (ammattilaisurheilijat) tai osallistuvat ammattilaisurheilutapahtumien järjestämiseen. Perusryhmä 3475 "Urheilijat, urheiluvalmentajat, -ohjaajat ym." kuuluu "asiantuntijoiksi" nimettyyn suureen ammattiryhmään. Liikunnan ja sen järjestämisen käytännön ja teorian tuntemus on tähän ryhmään kuuluvien liikunta-ammattien olennainen piirre.

Liikunnan ammattilaisiin kuuluu viisi erilaista ammattiryhmää:

1. ammattilaisurheilijat
2. toimitsijat
3. liikunnan- ja urheilunohjaajat
4. lajiohjaajat
5. urheiluvalmentajat

ISCO 88 -luokituksen mukaan on lisäksi liikuntaan liittyviä ammatteja, jotka kuuluvat varsinaisesti johonkin muuhun luokkaan, mutta joiden harjoittaminen edellyttää perehtymistä liikuntakysymyksiin. Tällaisia ammattiryhmiä ovat:

- liikunta- ja urheilujärjestöjen tai niihin liittyvien organisaatioiden ammattijohtajat
- urheilulääkärit
- koulujen liikunnanopettajat
- urheilutoimittajat ja muut liikuntaa ja urheilua koskevan tiedottamisen asiantuntijat
- urheiluun erikoistuneet fysioterapeutit
- urheilutapahtumien järjestäjät ja urheilijoiden agentit
- urheiluvälineiden myyjät
- liikuntatilojen vahtimestarit ym.
- liikuntatilojen huoltohenkilöstö

Lisätietoa liikunnan ammateissa työskentelevistä on saatu Tilastokeskuksen toimialaluokituksen 1995 kautta. Tutkimuksessa liikunnan toimialoja ovat seuraavat luokat:

- urheiluvälineiden valmistus
- urheilualan tukkukauppa
- urheilualan vähittäiskauppa
- urheilu- ja liikuntavälineiden vuokraus
- urheilutoiminta
- urheilukentät, urheiluhallit ja stadionit
- muu urheilutoiminta
- muut virkistyspalvelut
- rahapeli- ja vedonlyöntipalvelut
- muualla luokittelemattomat virkistyspalvelut.

Toimialaluokkien tarkat sisällöt on esitetty liitteessä 1.

4.2 Työlliset liikunta-alalla

Liikunta-alan ammattirakenteesta ja työntekijämääristä ei ole tehty kattavaa selvitystä. Arviointia hankaloittaa kentän hajanaisuus ja tilastojen puutteellisuus. Tilastokeskuksen luokituksessa liikuntaa edustavat kaksi ammattiluokkaa: liikunta- ja vapaa-aikatoimenjohtajat sekä urheilijat, urheiluvalmentajat ja -ohjaajat ym. Jälkimmäisen luokan heterogeenisyys vaikeuttaa tulkintojen tekemistä. Tässä selvityksessä esitetyt liikunnan ammatti- ja toimialaluokituksia koskevat tilastotiedot perustuvat Tilastokeskuksen tietoihin.

Tilastokeskuksen vuoden 2001 ammattiluokituksessa luokka 3475 (yht. 4428 vuonna 2000) on jaettu kahteen alaluokkaan: 34751 Urheilijat ja urheiluvalmentajat sekä 34752 Urheilu- ja liikunnanohjaajat. Luokan 12 Yritysten ja muiden toimintayksiköiden johtajat alla on liikunnan ammattiryhmistä 12293 Liikunta- ja vapaa-aikatoiminnanjohtajat (yht. 204 vuonna 2000).

Tässä tutkimuksessa kerätyt tiedot perustuvat Tilastokeskuksen tilastoihin, erilaisista lähteistä koottuihin aineistoihin ja asiantuntija-arvioihin. Taulukossa on esitetty karkea arvio liikunta-alan työllisten määrästä Suomessa.

Taulukko 2. Arvio liikunta-alan työllisten kokonaismääristä eri osa-alueilla (2002-2003)

TASO	ARVIOITU TOIMIJOIDEN LUKUMÄÄRÄ (Palkkaa ansaitsevat henkilöt)
Keskushallinto	16
- OPM:n liikuntayksikkö	
Aluehallinto	11
- Läänit	
Kunnat	
- Kunnat, joista	8000
* liikunnan opettajia	2000*****
* liikunta- ja vapaa-aikatoimenjohtajia	205
* työllisiä urheilukentillä, urheiluhalleissa ja stadioneilla	5216
Järjestöt (myös tapahtumat)	
- SLU	43
- Suomen Olympiakomitea	11
- SLU:n lajiliitot	500
- Nuori Suomi	22
- Suomen Työväen Urheiluliitto	14
- Suomen Kuntourheiluliitto	17
- Suomen Latu	19
- Päätoimiset seuratyöntekijät	500
- Liikunta- ja urheilutapahtumat / -kilpailut	alle 50
- SLU-alueet	115
- Liikunnan koulutuslaitokset	300
Yritykset	
- Urheilualan tukkukauppa	897
- Urheilualan vähittäiskauppa	2773
- Urheiluvälineiden valmistus	1284
- Liikuntakeskukset / kuntosalit	1500-2000 *
- Liikuntamatkailu (ohjelmapalveluyrittäjät)	944

Yksittäiset toimijat	
- Urheilijat	730 (+540)**
- Valmentajat	441***
- Agentit	100
- Tutkijat	550 ****
- Toimittajat	400 (Liiton jäseniä)
YHTEENSÄ:	~18 500 – 19 000

Jaottelu perustuu seuraaviin lähteisiin:

- * Heikkala J. & Tiensuu T. (1997) Liikuntakulttuurin kehitys ja liikunta-alan työvoiman koulutustarve, OPM, Helsinki
- ** Urheilijat Suomessa (ja ulkomailla) SLU
- *** Valmentaminen ammattina Suomessa (2002) Suomen Valmentajat ry
- **** Liikuntatieteellisen seuran tutkijarekisteri 2004, sisältää päätoimiset ja sivutoimiset rekisteriin rekisteröityneet tutkijat
- ***** EOSE/Vocasport 2004
- Liittojen ja järjestöjen tiedonannot
- Tilastokeskuksen tilastot (v.2000)

4.2.1 Julkinen hallinto liikunta-alan työllistäjänä

Opetusministeriö

Opetusministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston liikuntayksikkö johtaa, kehittää ja koordinoi liikuntapolitiikkaa. Opetusministeriön asiantuntijaelimenä toimii valtioneuvoston asettama valtion liikuntaneuvosto jaostoineen. Opetusministeriön liikuntayksikkö työllistää 16 henkilöä.

Läänit

Aluehallinnossa liikunta-asioita hoidetaan lääninhallituksissa. Liikuntatoimi tukee ja ohjaa liikuntapaikkojen rakentamista. Lääninhallitus myöntää avustuksia liikuntapaikkojen perustamishankkeisiin, edistää terveystoimintaa ja arvioi liikuntapalvelujen saatavuutta ja liikuntalain toteutumista. Läänien liikuntatoimissa työskentelee 11 henkilöä, joiden nimikkeitä ovat liikunta-toimentarkastaja, liikunta- ja nuorisotoimentarkastaja ja sivistystoimentarkastaja.

Opetusministeriön LAK-työryhmä on tehnyt keväällä 2004 selvityksen liikuntapaikkarakentamisen avustusjärjestelmän kehittämistä, jossa se ehdottaa uutta työnjakoa opetusministeriön ja lääninhallitusten välille. Tällä hetkellä opetusministeriö käsittelee yli 700 000 euron suuruiset liikuntapaikka-avustushakemukset ja lääninhallitukset sitä pienemmät. Työryhmä ehdottaa uudeksi työnjaon rajaksi 2 miljoonaa euroa. Jos ehdotus menee läpi, tietää se lisätyötä lääninhallituksille ja näin ollen uusia työpaikkoja. (OPM 2004)

Kaupunkien ja kuntien liikuntatoimi

Liikuntalain mukaan kuntien tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle:

- kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa
- tukemalla kansalaistoimintaa
- tarjoamalla liikuntapaikkoja
- järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät.

Kunnat saavat liikuntatoiminnan käyttökustannuksiin asukaskohtaista valtionosuutta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain nojalla valtion talousarviossa määritellyn yksikköhinnan mukaisesti.

Kunnissa työskentelee yhteensä noin 8000 henkilöä, joista liikunnan opettajia on noin 2000. Tilastokeskuksen mukaan ammattiryhmään liikunta- ja vapaa-aikatoimenjohtajat kuului 205 henkilöä vuonna 2000. Urheilukentillä, urheiluhalleissa ja stadioneilla työskenteli 5216 henkilöä vuonna 2000. (Tilastokeskus 2003)

4.2.2 Yritykset ja yksittäiset toimijat liikunta-alalla

Yksityisen sektorin työntekijämääristä liikunta-alalla ei ole tarkkoja tietoja. Tähän tutkimukseen kootut tiedot perustuvat Tilastokeskuksen toimialakohtaisiin tilastoihin ja eri lähteisiin. Työntekijämäärät ovat siten arvioita, mutta vähintäänkin suuntaa-antavia.

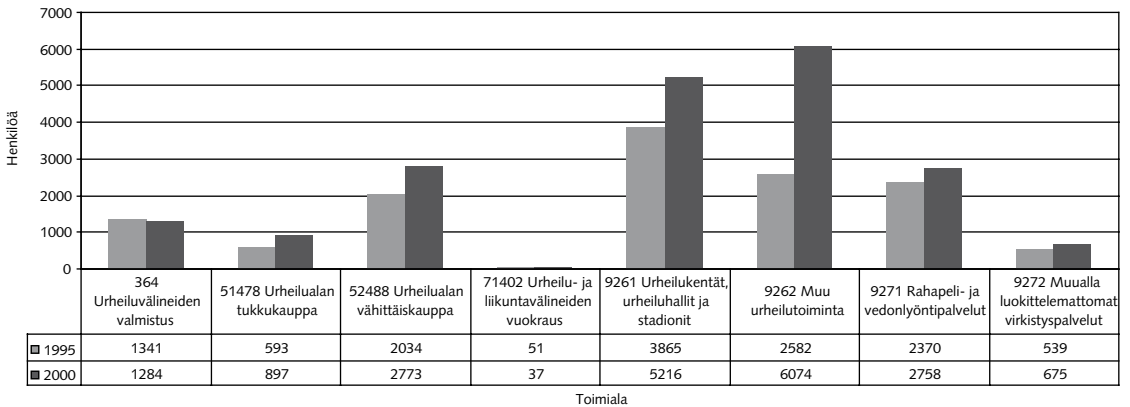
Puhtaasti yksityistä sektoria liikunnan toimialoista edustavat urheiluvälineiden valmistus sekä urheilualan tukku- ja vähittäiskauppa. Seuraavassa kuviossa on nähtävissä kaikkien liikunnan toimialojen työssäkävien määrät vuosina 1995 ja 2000.

Tilastokeskuksen mukaan urheiluvälineiden valmistuksessa työskenteli vuonna 2000 yhteensä 1284 henkilöä. Toimialan työntekijämäärä laski 4,3 prosentilla vuodesta 1995 vuoteen 2000. Urheilualan tukkukaupan työllis-

ten määrä kasvoi 51,3 prosentilla vuodesta 1995 vuoteen 2000. Vuonna 1995 tukkukauppa työllisti 593 henkilöä ja vuonna 2000 vastaavasti 897 henkilöä. Urheilualan vähittäiskaupassa työskenteleviä oli 2773 vuonna 2000. Vuodesta 1995 vuoteen 2000 toimialan työntekijöiden määrä kasvoi 36,3 prosentilla. Kuntourheiluliitto on kartoittanut vuonna 2002 julkaistussa Kuntosalibarometrissa alan nykytilaa ja kehitystä. Kuntosalit jakaantuvat kunnallisiin ja yksityisiin ja niiden erot ovat havaittavissa hyvin tutkimuksessa. Kunnallisten salien toiminta on paikallaan pysyvää ja niiden ajatuksena on tarjota peruspalvelua edullisesti. (Suomen Kuntourheiluliitto 2002)

Kuvio 2. Työssäkäyvät liikunnan toimialoilla 1995 ja 2000 (Tilastokeskus)

Työssäkäyvät liikunnan toimialoilla 1995 ja 2000

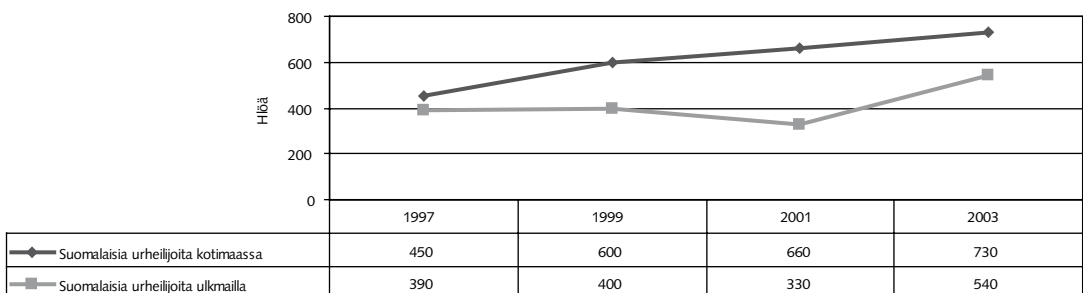

Urheilijat

SLU:n tekemän selvityksen mukaan pääasiallisen toimeentulonsa urheilusta saaneiden ammattilaisten määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 1997, jolloin suomalaisia urheilijoita oli kotimaassa 450 ja ulkomailla 390. Vuonna 2003 vastaavat luvut olivat 730 ja 540. Arviot lajiensa ammattilaisista perustuvat lajiliittojen antamiin tietoihin. (SLU 2003)

Kuvio 3. Lajiliittojen arvio lajiensa ammattilaisista (SLU 2003)

Lajiliittojen arvio lajiensa ammattilaisista (pääasiallinen toimeentulo)

Vuosi

Valtion urheilija-apurahan saaneiden urheilijoiden määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 1996, jolloin apurahaurheilijoita oli 30. Vuonna 2000 määrä oli jo 42 ja vuonna 2003 apurahan sai 51 urheilijaa.

Urheilusta puhutaan 2000-luvulla yleisesti ammattina. Tätä tukevia päätöksiä on tehty mm. lainsäädännön puitteissa, joka pyrkii kohentamaan ammattiurheilijoiden eläke- ja tapaturmaturvaa. Tällä hetkellä ammattilaisurheilijaksi luetaan henkilö, joka hankkii urheilusta yli 9 400 euroa vuodessa (Suomen Valmentajat 2002). Varsinaista ammattiurheilua yhteiskunnan laajasti tukemassa muodossa ei Suomessa ole esiintynyt ennen 1990-lukua ja jääkiekon ammattilaistumista.

Valmentajat

Suomen Valmentajat ry:n toimeksiannosta tehty raportti "Valmentaminen ammattina Suomessa" kuvaa ammattivalmentajien kenttää. Lajiliittoihin, urheiluoppilaitoksiin ja puolustusvoimille lähetetyn kyselyn perusteella Suomessa työskentelee 1161 ammattivalmentajaa, joista päätoimisia on 38 prosenttia (441 henkilöä). Päätoimisten valmentajien ylivoimaisesti suurin työllistäjä (59,9 %) on seura. Liitot työllistävät 18,1 % valmentajista.

Agentit

Huippu-urheilun kaupallistuminen ja ammattimaistuminen on tuonut viime vuosikymmeninä liikunta-alalle uuden ammattiryhmän: agentit ja managerit. Suomessa pelaaja-agentteja on toiminut joukkueurheilussa 1990-luvulta lähtien ja heidän toimintaansa on alettu säädellä 1990-luvun loppupuolella jalkapallossa ja jääkiekossa. Myös yksilöurheilijalla voi olla edustajanaan agentti tai manageri, mutta heitä varten ei ole laadittu erityisiä sääntöjä tai määräyksiä. (Suvanto 2002.) Suomessa toimivia managereja arvioidaan olevan noin 100 ja määrä on kasvussa. (Suomen Olympiayhdistys) Managerien tehtävänä voi olla taloudellisten yhteistyösopimusten laadinta, kansainvälisten kilpailusopimusten teko ja urheilijan julkisuuskuvan ja julkisuuden määrän säätely ja muokkaaminen.

Tutkijat

Liikuntatieteellisen seuran tutkijarekisterissä on nimiä yhteensä n. 550. Osa tutkijoista on sellaisia, joiden tutkimus ainoastaan sivuaa liikuntaa (esim. terveystutkijat) ja osa sellaisia, jotka eivät ole vuosin julkaisseet mitään tältä alueelta. On myös mahdollista, että osa tutkijoista ei ole kirjautunut rekisteriin, vaikka sinne kuuluisivat.

Toimittajat

Urheilutoimittajien liitossa on 400 jäsentä.

4.2.3 Liikuntajärjestöt liikunta-alan työllistäjänä

Suomalainen liikuntakulttuuri perustuu suurelta osalta liikunnan kansalaistoimintaan ja ennen kaikkea kansalaisten omaehtoiseen innokkuuteen harrastaa liikuntaa. Liikunnan kansalaistoiminta on järjestynyt vapaaehtoisjärjestöjen vastuuseen liikunnan organisoinnista sekä kuntien vastuuseen toimintamahdollisuuksien järjestämisestä. Kansalaisaktiivisuuden ilmene-mismuotoja ovat paitsi omaehtoinen liikunnan harrastaminen ja kaveriporukoissa tapahtuva "villi" kansalaistoiminta myös pisimmälle vietyä liikuntajärjestöjen ja – yhdistysten toiminta. Virallisesti organisoituneen toiminnan ulkopuolisesta kansalaisaktiivisuudesta on käytettävissä harrastajalukujen lisäksi suhteellisen vähän tietoa. (Koski 2000, 41-42.)

Suomen Olympiakomitean päätarkoituksena on edistää päämäärätietoista, vastuuntuntoista ja eettisesti kestävästä suomalaista huippu-urheilua, jonka perustana ovat urheilun ja yhteiskunnan perusarvot. Olympiakomitea työllistää 11 henkilöä. Jäsenjärjestöinä on 53 lajiliittoa. (Suomen Olympiakomitea.)

SLU on liikuntajärjestöjen yhteistyö-, edunvalvonta- ja palveluorganisaatio, jonka tärkein tehtävä on liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnan elinvoiman edistäminen. Vuonna 1993 perustetun SLU:n 127 jäsenjärjestöön kuuluu jäsenenä yli 1,1 miljoonaa suomalaista.

SLU edistää vapaaehtoistyöhön pohjautuvaa aatteellista yhdistysmuotoista toimintaa, joka muodostaa perustan lasten ja nuorten liikunnan, aikuisten harrastus- ja terveysliikunnan sekä kilpa- ja huippu-urheilun moniarvoiselle hoitamiselle. Liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnan painopisteenä ovat lapset ja nuoret. SLU työllistää 43 henkilöä.

SLU-alueet toimivat liikunnan ja urheilun maakunnallisina kehittäjinä, kouluttajina, yhteistyötahoina ja edunvalvojina yhteistyössä SLU:n keskusyksikön ja toimialojen kanssa. SLU-alueet tukevat etenkin liikunnan ja urheilun paikallisyksiköitä sekä kehittävät alueella yhdessä jäsenjärjestöjen kanssa lasten ja nuorten liikuntaharrastusta sekä aikuisten kunto- ja terveysliikuntaa. SLU-alueet ovat rekisteröityjä yhdistyksiä ja SLU:n jäseniä. SLU-alueiden jäsenenä on valtakunnallisia liikuntajärjestöjä tai niiden alueellisia rekisteröityjä yhdistyksiä sekä maakunnallisia muita liikuntajärjestöjä ja yhteisöjä. SLU-alueet toimivat SLU:n jäsenjärjestöjen ja toimialueensa seurojen sekä toimialojen ja keskusyksikön välillä vuorovaikuttajana tuoden yhteistoimintaan alueellista yksilöllisyyttä ja omaleimaisuutta. SLU-alueet tuottavat jäsenjärjestöjen, paikallisyhdistysten ja kuntien tarvitsemia ja haluamia palveluja sekä tukevat alueella liikunnan kehittämishankkeita. Eri hankkeissa ne toimivat yhteistyössä esimerkiksi kunnan, maakunnan ja läänin kanssa edistäen liikunnan ja urheilun kehittämistä. SLU-alueita on yhteensä 15 ja ne työllistävät 115 henkilöä.

SLU:n jäsenjärjestöinä toimii 75 lajiliittoa, joiden tehtävänä on lajikulttuurin edistäminen. Vuonna 1998 tehdyn tutkimuksen mukaan lajiliitoissa työskentelee yli 300 palkattua työntekijää, joista 75 prosentilla on vakituisen työsuhde. (Koski & Heikkala 1998.)

Seurat

Suomessa on yli 7800 liikuntaseuraa, joista alle 200 seurassa on ammattiurheilijoita. Seurojen palkkalistoilla on noin 1500 kokopäivätoimista ja noin 6800 osa-aikaista työntekijää. (Koski 2000)

Vapaaehtoistyö

Yli 500 000 suomalaista osallistuu palkatta ja omalla ajallaan liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoistyötä tehdään keskimäärin 11 tuntia kuukaudessa. Naisten suhteellinen aktiivisuus on lisääntynyt - liikunnan vapaaehtoistyöhön osallistuu 218 000 naista (1998; 170 000 ja 1995; 150 000), miehiä on mukana 291 000 (1998; 265 000 ja 1994;280 000). Vapaaehtoistyö tarkoittaa etenkin huoltotehtäviä, ohjausta ja koulutusta sekä toimitsija- ja järjestelytehtäviä. (Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2001-2002)

4.2.4 Liikunta- ja urheilutapahtumat, -kilpailut ja -hankkeet

Liikuntatapahtumat työllistävät projektiluontoisesti muutamia kymmeniä henkilöitä. Vapaaehtoisia toimitsijoita tapahtumat työllistävät tuhansittain.

SLU:n ja Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu ry:n (PLU) tekemän selvityksen mukaan suomalaiset liikuntahankkeet ovat saaneet vuosina 2000-2004 yli 20 miljoonaa euroa EU:n ja julkista kansallista tukea. Liikunnan ja urheilun kansallisten EU-hankkeiden talousarviot ovat yhteensä 36 miljoonaa euroa, joista EU:n ja julkista kansallista tukea on 60 prosenttia.

Kaikkiaan tuettuja hankkeita on ollut 468 kappaletta. Valtaosaltaan hankkeet ovat pieniä paikallisia hankkeita, joilla hankkeiden toteuttajat pyrkivät parantamaan liikunnan ja urheilun mahdollisuuksia lähiympäristössä. Erityisen aktiivisia toimijoita ovat olleet kyläyhdistykset ja pienet urheiluseurat. Rakentamisen lisäksi myös toiminnalliset hankkeet ovat lisääneet suosiotaan. Liikunnan ja urheilun EU-tukea saaneista hankkeista toimintaryhmähankkeita on ollut 402, lääninhallitusten ja maakuntaliittojen hankkeita 66 kappaletta. Hankkeissa on mm. urheiluseurojen toiminnallisia hankkeita, erilaisia koulutus- ja kehittämishankkeita sekä kylätalojen, monitoimitilojen, urheiluhallien, ulkoliikuntapaikkojen rakentamista ja kunnossapitoa.

Hankkeitten saamat tukiprosentit vaihtelivat 20 prosentista aina 100 prosenttiin asti. Rakentamista ja kunnostamista tuettiin noin 40 - 60 prosentilla.

SLU on yhteistyössä Pohjanmaan Liikunnan ja Urheilun kanssa aktivoanut urheilun järjestöväkeä EU:n eri tukimuotojen hyödyntämisessä urheiluun vuodesta 2002 lähtien. Työn on mahdollistanut opetusministeriön kehittämistuki. Yhteistyöhanke on tähdännyt tiedon lisäämiseen EU-rahastoista sekä uusien ajatusten ja jo olemassa olevien hankkeiden yhdistämiseen EU:n ajattelutapaan. Urheilu on 2000-luvulla lisännyt osuuttaan rakennerahastojen hakijana ja tuen saajana, mutta käyttämättömiä mahdollisuuksia urheiluväellä on vielä paljon. (SLU 2003)

5 Liikunta-alan koulutus

Liikunta-alan koulutusta Suomessa antavat pääasiassa Jyväskylän yliopisto, neljä ammattikorkeakoulua sekä yhdeksän liikunnan koulutuskeskusta (tunnettiin aiemmin urheiluopistojen nimellä). Liikunta-alaa voi opiskella myös eri urheilujärjestöjen organisoimissa ammatillisissa koulutuksissa sekä urheilulukioissa. Seuraavassa esitellään pääasiassa liikunta-alan korkeinta opetusta Suomessa.

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

Vuodesta 1970 lähtien korkein liikunta-alan koulutus ja tutkimus on keskitetty Jyväskylään. Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta on alansa ainoa yliopistotasoinen yksikkö Suomessa. Tiedekunnan keskeiset tehtävät ovat korkean tason asiantuntijoiden kouluttaminen liikunta- ja terveystieteiden eri aloille yhteiskunnassa sekä liikunta- ja terveystieteiden tutkiminen ja kehittäminen niiden olennaisilla osa-alueilla muun muassa tuottamalla, kokoamalla ja välittämällä niiden suunnittelussa ja toteuttamisessa tarvittavaa tietoa. (www.jyu.fi)

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnassa liikuntatieteellisen ja terveystieteiden koulutusalojen opiskelu tapahtuu pääaineittain. Liikunnan sosiologia tai liikuntasosiologia tai liikuntasuunnittelu ja -hallinto pääaineena tapahtuva koulutus järjestetään koulutusohjelmalla. Vuonna 2003 tiedekunnassa oli kirjoilla yhteensä 789 opiskelijaa. Liikuntatieteiden kandidaatin tutkintoja suoritettiin kyseisenä vuonna 15, maisterin tutkintoja 79 ja tohtorin tutkintoja 7. (Jyväskylän yliopisto 2004) Liikuntatieteiden koulutuksessa voidaan suorittaa alempana korkeakoulututkintona liikuntatieteiden kandidaatin tutkinto, LitK, ylempänä korkeakoulututkintona liikuntatieteiden maisterin tutkinto, LitM sekä liikuntatieteiden lisensiaatin ja liikuntatieteiden ja filosofian tohtorin tutkinnot. Terveystieteiden koulutuksessa alempana korkeakoulututkintona suoritetaan terveystieteiden kandidaatin tutkinto, TtK, ylempänä korkeakoulututkintona terveystieteiden maisterin tutkinto, TtM sekä terveystieteiden lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot.

Liikuntatieteiden koulutus

Liikuntapedagogiikka pääaineena tapahtuvassa opettajankoulutuksessa maisterin tutkinnon suorittavat hankkivat opiskeluaikanaan valmiudet toimia liikunnan aineenopettajina peruskoulussa, lukiossa, keskiasteen ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa sekä muissa liikunnan opetustehtävissä. Tutkintoon suositellaan suoritettavaksi sivuaineena myös toisen koulussa opetettavan aineen opinnot, joina tiedekunnassa voi suorittaa terveystiedon opettajan kelpoisuuden antavat 35 opintoviikon laajuiset monitieteiset opinnot. Suositeltava vaihtoehto sivuaineeksi on suorittaa luokanopettajan kelpoisuuden antavat opinnot. Työhön sijoittuminen on opettajilla ollut erittäin hyvä ja opetushallituksen viimeaikaisten selvitysten mukaan lähivuosina olisi jopa pulaa liikunnan opettajista. Tutkinto antaa valmiudet jatko-opintoihin liikuntapedagogiikassa.

Liikuntahallinnon koulutusohjelmassa, liikuntasosiologia tai liikuntasuunnittelu ja -hallinto pääaineena tapahtuvassa koulutuksessa opiskellaan liikunnasta, liikuntahallinnosta ja -politiikasta ja -suunnittelusta sekä tiedonvälityksestä ja liikuntaympäristöistä sellaiset tiedot ja taidot, että tutkinnon suorittanut voi käyttää niitä valtion, kuntien ja yksityisen liikunta- ja vapaa-aikatoimen suunnittelun ja hallinnon johtotehtävissä. Tällaisen koulutuksen saaneista on kysyntää ja he ovat sijoittuneet hyvin erilaisiin tehtäviin, esim. liikunta- ja vapaa-aikatoimen johtajiksi, suunnittelijoiksi, tutkijoiksi, toimittajiksi. Koulutus antaa valmiudet jatko-opintoihin liikuntasosiologiassa tai liikuntasuunnittelussa ja -hallinnossa.

Liikuntabiologinen koulutus, jossa pääaineena voi olla biomekaniikka, liikuntafysiologia tai valmennus- ja testausoppi kouluttaa opiskelijoita urheiluvalmennuksen, kuntoutuksen ja testauksen koulutus-, johto-, kehitys- ja tutkimustehtäviin. Koulutuksen saaneet ovat sijoittuneet mm. urheilu- ja järjestöjen valmennustehtäviin, tutkijoiksi, kuntoutuslaitoksiin ja testausasemien johtotehtäviin. Työllisyystilanne alalla on suhteellisen hyvä. Koulutus antaa valmiudet jatko-opintoihin liikuntafysiologiassa, biomekaniikassa tai valmennus- ja testausopissa.

Liikuntabiologisen hyvinvointiteknologian koulutusohjelma on liikuntabiologisiin ja liikuntateknologisiin aineisiin tukeutuva koulutusohjelma, jolla koulutetaan monipuolisia ammattitaitoisia osaajia hyvinvointiteknologian eri sektoreille. Koulutus tapahtuu ns. muuntokoulutuksena siten, että koulutukseen valittavilta edellytetään vähintään 80 opintoviikon pohjaopinnot, jotka voivat olla tekniikan ja/tai IT-sektorin alalta yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettuna.

Terveystieteiden koulutus

Fysioterapiaa pääaineena opiskelleet toimivat fysioterapian asiantuntemusta edellyttävissä tutkimus-, kehitys- ja johtotehtävissä kuntoutuksen ja terveydenhuollon alalla sekä tutkimuslaitosten, järjestöjen ja yksityisen terveydenhuollon palveluksessa. Tutkinnon suorittaneet ovat sijoittuneet tutkijoiksi työterveyden, kuntoutuksen ja sairaalalaitoksen alueilla sekä kehittämis- ja johtotehtäviin kuntoutuksen ja vammaisjärjestöjen toiminta-alueille.

Gerontologiaa ja kansanterveyttä pääaineena opiskelevat hankkivat valmiuksia toimia gerontologian ja kansanterveyden asiantuntemusta edellyttävissä koulutus-, johto-, kehitys- ja tutkimustehtävissä terveyden- ja sosiaalihuollon alalla, tutkimuslaitoksissa ja alan järjestöissä.

Liikuntalääketiedettä pääaineena opiskelemaan valittujen ajatellaan sijoittuvan terveydenhuollon ja kansanterveysjärjestöjen palvelukseen terveyttä edistävän liikunnan asiantuntijoina koulutus-, tutkimus- ja johtotehtäviin.

Terveyskasvatus pääaineenaan valmistuvat toimivat terveyskasvatuksen ja kansanterveystieteen asiantuntemusta edellyttävissä koulutus-, johto-, kehitys- ja tutkimustehtävissä terveyden- ja sosiaalihuollon alalla, tutkimuslaitoksissa sekä terveyskasvatustyötä tekevissä järjestöissä. Tutkinnon suorittaneet ovat sijoittuneet mm. terveyskasvatuksen ylihoitajan ym. hallinnollisiin johtotehtäviin, kansanterveysjärjestöjen palvelukseen, tutkijoiksi ja opettajiksi terveydenhuolto-oppilaitoksiin.

Toimintaterapiaa pääaineena opiskelleet voivat valmistuttuaan toimia toimintaterapian opettajina ja tutkijoina sekä toimintaterapia-alaan kuuluvien erityiskysymysten asiantuntijoina ja suunnittelijoina. Toimintaterapian asiantuntijoina he voivat sijoittua hallinto-, palvelu- ja kehittämistehtäviin sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa, vammaisjärjestöissä, kuntoutuksen- ja tutkimuslaitoksissa sekä vammaispalveluyrityksissä.

Terveystieteiden opettajan koulutus tapahtuu pääaineena fysioterapia tai toimintaterapia ja tutkintoon sisältyy sivuaineena opettajan pedagogiset opinnot. Opettajankoulutukseen pääsyn edellytyksenä on soveltuva ammatillinen tutkinto. Fysioterapian opettajakoulutuksen suorittaneet saavat kelpoisuuden toimia fysioterapian opettajina terveydenhuoltoalan oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa. Tutkinnon suorittaneiden työllisyys on taattu, koska pätevistä fysioterapian opettajista on puutetta. Toimintaterapian opettajakoulutuksen suorittaneet saavat kelpoisuuden toimintaterapian opettajina terveydenhuoltoalan oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa. Pätevistä toimintaterapian opettajista on pulaa.

Selvitysten mukaan liikuntatieteistä valmistuneet maisterit ovat sijoittuneet hyvin työelämään. Esimerkiksi vuosina 2002 ja 2003 valmistuneis-

ta liikuntatieteiden maistereista yli 90 % oli saanut vakituisen työpaikan. Etelä-Suomi on vetänyt puolet valmistuneista, myös Jyväskylän seudulta on löytynyt työpaikka monelle (17%). Kunta oli yli puolella työntajana ja vajaa neljäsosa oli sijoittunut yksityiselle sektorille. Jopa 72% oli sitä mieltä, että nykyiset työtehtävät vastaavat hyvin saatua koulutusta. (ks. mm. Vuolle 2004; Koski 1999)

Ammattikorkeakoulut

Liikunnanohjaajan ammattikorkeakoulututkinnon (AMK, 140 ov) -tutkinnon voi suorittaa seuraavissa oppilaitoksissa:

Haaga Instituutin ammattikorkeakoulu, Vierumäen liikuntainstituutti

Lahden ammattikorkeakoulu, Liikuntainstituutti Pajulahti

Rovaniemen ammattikorkeakoulu, Liikunta- ja vapaa-aika

Solvallan Urheiluopisto

Lahden ammattikorkeakoulun mukaan liikunnanohjaaja suunnittelee, markkinoi, organisoii ja ohjaa järjestöjen, yksityisen sektorin ja julkisen hallinnon liikunta- sekä vapaa-ajanpalveluja. Hän voi toimia valmentajana joko itsenäisesti tai liikuntajärjestöjen palveluksessa. Lisäksi hän saa valmiuksia toimia itsenäisenä yrittäjänä tai oman alansa erityistehtävissä matkailu- ja palvelusektorilla. Kansainvälistyvässä ja verkostoituneessa maailmassa liikunnanohjaaja osaa arvioida työelämää ja yhteiskunnan rakenteita, tarpeita sekä toimintaa ohjaavia arvoja. Hän ymmärtää erityisesti monialaisuuden merkityksen. Hänellä on kriittinen ja samalla luova asenne työhön sekä kiinnostus oman ammattinsa, itsensä ja liikuntatoimen kehittämiseen. (Lahden amk 2005)

Lisätietoja ammattikorkeakoulutasoisesta liikunnan opiskelusta ks. EOSE/Vocasport 2004 (www.vocasport.net)

Liikunnan koulutuskeskukset

Suomessa on 11 valtakunnallista ja kolme alueellista liikunnan koulutuskeskusta, jotka järjestävät liikunta-alan ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä erityyppistä vapaatavoitteista koulutusta. Urheiluopistoina tunnetut koulutuskeskukset ovat edellä mainittujen Vierumäen, Pajulahden ja Solvallan lisäksi Eerikkilän urheiluopisto, Kisakallion urheiluopisto, Urheiluopisto Kisakeskus, Kuortaneen urheiluopisto, Lapin urheiluopisto, Tanhuvaaran urheiluopisto, Vuokatin urheiluopisto, Varalan urheiluopisto, Norrvalla idrott-

sintstitut, Virpiniemen liikuntaopisto ja Suomen Urheiluilmailuopisto. Opistot saavat koulutustehtävästä riippuen valtion rahoitusta usean eri lain nojalla (lait ammatillisesta perus- ja lisäkoulutuksesta sekä vapaasta sivistystyöstä). Vapaan sivistystoiminnan koulutus rahoitetaan valtion liikuntabudjetissa olevasta määrärahasta.

Lisätietoja liikunnan koulutuksesta ks. EOSE/Vocasport 2004 (www.vocasport.net)

Ammatilliset opistot

Liikunnanohjauksen perustutkinto (LPT) 120 ov, liikuntaneuvoja

Liikuntaneuvoja ohjaa liikuntaa erilaisille ja eri-ikäisille ryhmille, laatii tarvittaessa henkilökohtaisia liikuntaohjelmia kuntoa ja terveyttä edistävään liikuntaan sekä osallistuu ja toimii liikuntaan liittyvissä projekteissa ja hankkeissa. Liikuntaneuvoja voi työskennellä kunnan, liikelaitoksen tai yrityksen palveluksessa, liikunta- ja urheiluseuroissa, erilaisissa järjestöissä sekä lasten iltapäivätoiminnan ohjaajana.

Ammattitutkinnot

liikuntapaikkojenhoitajan ammattitutkinto

Erikoisammattitutkinnot

liikuntapaikkamestarin erikoisammattitutkinto

valmentajan erikoisammattitutkinto

johtamisen erikoisammattitutkinto

Suomen Kuntourheiluliitto vastaa aikuisliikunnan toimialajärjestönä kunto- ja terveysliikunnan ohjaajatutkintojen kehittämisestä ja lajimodulien koordinoinnista osana valtakunnallista koulutusjärjestelmää. Kunto- ja terveysliikunnan kurssit toteutetaan käytännönläheisesti, jolloin ne innostavat soveltamaan opittua suoraan toimintaan. Koulutus on tarkoitettu kaikille, jotka haluavat motivointia ja toimintamalleja omaan liikkumiseensa tai aikuisryhmän liikkuttamiseen. Kurssit järjestetään yhden päivän tai muutaman illan lyhytkursseina. Liikunnan alueorganisaatiot (SLU-alueet) vastaavat koulutuksen 1-tason organisoinnista ja tutkintojen myöntämisestä.

6 Tietolähteet ja tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa esitellään liikunnan osuutta koskevan KLEROT-tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelmat, tutkimusaineisto sekä tutkimuksen toteutukseen liittyvät keskeiset seikat. Lisäksi esitellään delfi-tekniikkaa ja tuning-ohjelmaa siltä osin, kun niitä on tässä tutkimuksessa sovellettu. Luvun lopussa arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta.

6.1 Tavoitteet ja ongelmat

Tutkimuksen tavoitteena on paikantaa liikuntaan liittyvän elinkeino- ja ammattirakenteen muutoksen keskeiset piirteet ja tältä perustalta ennakoida tulevia osaamistarpeita ja arvioida miten näihin tarpeisiin voitaisiin parhaiten vastata.

Tutkimusongelmat voidaan kuvata seuraavien kysymysten muodossa:

1. Mitkä ovat keskeiset liikuntakulttuuriin vaikuttavat yhteiskunnan muutostekijät?
2. Miten liikunta-alan elinkeino- ja ammattirakenne muuttuu tulevaisuudessa?
3. Miten liikunta-alan ammattilaisen työ tulee muuttumaan?
4. Millaisia osaamistarpeita liikunta-alan ammattilaisilla tulee olemaan tulevaisuudessa?

Tuloksia voidaan hyödyntää toimintojen suunnittelussa, koulutus suunnittelussa sekä lainsäädännön ja tilastoinnin kehittämisessä.

6.2 Asiantuntija-aineisto

Tutkimuksen alkuvaiheessa kartoitettiin tutkimusalue (liikunta-alan työlliset, ks. taulukko 2). Tutkimusaineistoa kerättiin liikunta-alan asiantuntijoilta, jotka edustavat julkista, yksityistä ja kolmatta sektoria. Esitutkimukseen valittiin harkinnanvaraisesti yhteensä 40 edustajaa eri ammattialueilta. Esitutkimukseen vastasi 22 liikunta-alan asiantuntijaa. Varsinaisessa tutkimuksessa käytettiin harkintaan perustuvaa ryväsoitantoa, jonka kohteena olivat

liikunta-alan työlliset asiantuntijat. Kysely lähetettiin 223 asiantuntijalle, joista 86 vastasi kyselyyn. Lisäksi tutkimusaineistona on käytetty Tilastokeskuksen ammatti- ja toimialaluokituksia ja -tilastoaineistoja. Perustiedot vastaajista löytyvät taulukkomuodossa liitteestä 4.

6.3 Tutkimuksen toteutus

KLEROT – tutkimuksen liikunta-alaa koskevaan osioon alettiin kerätä aineistoa helmi-maaliskuussa 2004. Ensimmäinen kyselykierros toteutettiin sähköpostikyselynä. Kyselyssä kartoitettiin avoimin kysymyksin yhteiskuntamme muutosta ja sen vaikutuksia liikuntakulttuuriin ja liikunta-alan työmarkkinoihin. Kysely lähetettiin 40:lle liikunta-alan asiantuntijalle, joista 16 vastasi kyselyyn. Vastausprosentiksi saatiin 40. Kyselyaineistoa täydennettiin Valtion liikuntaneuvoston liikuntapoliittisen jaoston koulutuspäivillä 15.-16.3.2004, jolloin aineisto täydentyi 6 vastauksella. Yhteensä esitutkimukseen osallistui 22 henkilöä. Esitutkimuksessa käytetty kyselylomake löytyy liitteestä 2.

Varsinaisen tutkimusosion ensimmäinen kyselykierros toteutettiin toukokuun lopulla 2004. Alhaisen vastausprosentin vuoksi ensimmäinen karhukirje lähetettiin kohdejoukolle kesäkuussa 2004. Kesälomien jälkeenkään ei vastausprosentti ollut riittävä, joten toinen karhukierros toteutettiin elokuussa 2004. Vastausaika päättyi elokuun loppuun mennessä 2004. Tämän jälkeen vastauksien lukumäärä oli 86 vastausprosentin jäädessä 39:een. Varsinaisessa tutkimuksessa käytetty kyselylomake löytyy liitteestä 3.

6.4 Delfi- tekniikan sovellus

Tutkimusaineiston hankinta on toteutettu ns. delfi-tekniikan sovelluksena. Delfi-tekniikka kuuluu asiantuntijamenetelmien joukkoon ja sitä on käytetty viime aikoina mm. sosiaali- ja terveysalan tulevaisuuden osaamistarpeiden kartoituksessa. Delfi-tekniikalla tieto hankitaan haastattelemalla asiantuntijoita toisistaan riippumatta. Tällöin yhden ihmisen mielipide ei hallitse valitun asiantuntijaraadin mielipidettä, minkä on sanottu olevan esimerkiksi komiteatyöskentelyn heikkouksia. Perinteisesti delfi-tekniikalla hankittu tieto on perustunut asiantuntijoiden haastatteluihin, joskin mielipiteiden yhdenmukaistaminen johtaa usein oleellisen tiedon häviämiseen. Tästä syystä tiukasta konsensuksesta on eräissä tapauksissa pyritty luopumaan. (Metsämuuronen 2001, 27)

Tässä tutkimuksessa delfi-tekniikkaa on sovellettu siten, että tutkimusaineisto hankittiin nimenomaan liikunta-alan asiantuntijoiksi katsotuilta

henkilöiltä. Aineisto kerättiin sähköpostikyselynä, johon haastateltavat voivat internetin kautta vastata. Varsinaista tutkimusta edelsi esitutkimusvaihe em. menetelmää noudattaen. Otokoko esitutkimuskierroksella oli kuitenkin huomattavasti pienempi kuin varsinaisella tutkimuskierroksella.

6.5 Tuning-ohjelmaan pohjautuva kysymysosio

Liikunta-alan osaamistarpeita nyt ja tulevaisuudessa on tiedusteltu ns. Tuning-ohjelman mukaisten kysymysten avulla. Tuning-ohjelma perustuu keuhällä 2000 lanseerattuun pilotti-hankkeeseen nimeltään "*Tuning Educational Structures in Europe*", jonka joukko yliopistoja Gröningenin (Hollanti) ja Deuston (Espanja) yliopistojen johdolla laati Bologna-prosessin haasteiden ja tavoitteiden mukaisesti. Projektin aikana tehdään yhteistyötä erityisesti koulutusyksikköjen, opetusministeriöiden, opiskelijajärjestöjen, rehtorien, Euroopan neuvoston, työnantajien ja ammattijärjestöjen kanssa.

Tuning-projektin tavoitteena on kartoittaa eri koulutusaloilla ns. yleis- taitoja sekä ammatti- ja tehtäväsidonnaisia tietoja ja taitoja. Projektissa arvioidtavat osaamisalueet kuvaavat saavutettuja (nykytila) tai tavoiteltavia (tulevaisuus) oppimistuloksia. Tuning-projektin tiedonhankintaa mukaillen kehitettiin metodi, jonka avulla kartoitettiin nykyistä osaamista ja tulevaisuuden osaamistarpeita sekä kyettiin nostamaan esille ensisijaisesti kehitettävät koulutusalueet. Tiedonhankinnan kautta pyritään opetussuunnitelmien ymmärtämiseen, kehittämiseen ja vertailukelpoisuuden lisäämiseen sekä edelleen opetuksen laadun parantamiseen.

Tuning -ohjelma aloitettiin aloilla liikkeenjohto, geologia, historia, kasvatustieteet, historia, fysiikka, kemia sekä matematiikka. Lähivuosina projekti on tarkoitus ulottaa ensi vaihetta enemmän soveltavien tieteiden aloille. KLEROT-projektin yhteydessä Tuning-ohjelman tiedonhankintamenetelmää sovellettiin liikunta-alalle.

Metodi rakentuu eri osa-alueista, joiden kautta osaamistarpeita kartoitetaan. Osa-alueet ovat: yleistaidot, joita ovat välineelliset taidot, ihmisten väliset taidot ja kokonaisvaltaiset taidot sekä tähän sovellutukseen lisätyt ammatti- ja tehtäväsidonnaiset tiedot ja taidot. Seuraavassa on yksityiskohtainen luettelo arvioiduista osaamisalueista:

Yleistaidot

Välineelliset taidot:

- analysointi- ja yhdistelytaidot
- organisointi- ja suunnittelutaidot
- yleistiedot
- ammatilliset perustiedot
- suullinen ja kirjallinen viestintätaito
- kielitaito
- tietotekniset perustaidot
- tiedonhallintataidot (taito hakea ja analysoida tietoa eri lähteistä)
- ongelmanratkaisutaidot
- päätöksentekotaidot

Ihmisten väliset taidot:

- kriittisyys ja itsekriittisyys
- tiimityö
- vuorovaikutustaidot
- taito työskennellä tieteidenvälisessä tiimissä
- taito kommunikoida eri alojen asiantuntijoiden kanssa
- erilaisuuden ja monikulttuurisuuden arvostus
- taito työskennellä kansainvälisissä yhteyksissä
- eettinen sitoumus

Kokonaisvaltaiset taidot:

- tiedonhakutaidot käytännössä
- tutkimustaidot
- oppimiskyky
- uusiin tilanteisiin sopeutumiskyky
- luovuus
- johtajuus
- muiden maiden kulttuurien ja tapojen ymmärtäminen
- kyky itsenäiseen työskentelyyn
- projektinsuunnittelu ja -hallinto
- yrittäjäyshenki
- laadusta huolehtiminen
- menestymisenhalu

(Tuning Educational Structures in Europe 2003)

Ammatti- ja tehtäväsidonnaiset tiedot ja taidot

- tulos- ja palveluajattelu
- perinteiset hallintosektoreiden rajat ylittävä yhteistyö
- strateginen suunnittelu ja kehittämistoiminta
- taloushallinto
- markkinointi
- sponsorointi
- liikuntatapahtumien organisointi
- lainsäädäntö
- ihmissuhdeverkostot ja niiden johtaminen
- henkilöstöhallinto
- liikuntarakentaminen
- tieto ihmisten liikuntatarpeista ja niihin vaikuttavista tekijöistä
- vapaa-ajan ongelmat ja käyttö
- koululiikuntakasvatus
- ympäristönsuojelu
- yhteiskuntaelämä yleensä
- liikunnan ja urheilun yhteiskunnallinen merkitys
- yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus
- urheilulajit
- valmennusmenetelmät
- liikunnan opetusmenetelmät
- henkilökohtaiset liikuntataidot
- kiinnostus alan kehityksen seuraamiseen
- terveysosaaminen
- hyvinvointipolitiikan tuntemus
- asiakaspalvelu
- tuotteistaminen
- liikuntamatkailu
- erityisliikunta.

6.6 Tutkimuksen luotettavuudesta

Tämä liikunta-alaa kartoittava KLEROT-tutkimus edustaa laadullista tapaus-tutkimuksen tyyppiä. Liikunta-alan arvioidaan työllistävän tällä hetkellä Suomessa vajaat 20 000 henkilöä. Perusjoukkona tutkimuksessa olivat liikunnan ammattilaiset, joita on kuvattu tarkemmin luvussa 4. Esitutkimukseen osallistui 22 liikunnan asiantuntijaa ja lopullisen tutkimuksen kohdejoukoksi valittiin harkinnanvaraisesti ryväsotannalla yhteensä 223 liikunnan asiantuntijaa julkiselta, yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta.

Vastausprosentti tutkimuksessa jäi 39:een (N=86). Syynä alhaiseen

vastausprosenttiin olivat mitä luultavimmin lomakkeen laajuus sekä kesä-lomakausi vastausajankohtana. On myös syytä olettaa, että johtavassa ja asiantuntija-asemassa olevalle henkilöstölle lähetetään tänä päivänä runsaasti erilaisia kyselyjä, jolloin aikaa kaikkien kyselyjen vastaamiseen ei ole. Lisäksi kohdejoukkoon kuuluneet 30 asiantuntijaa vastasivat lomakkeeseen perustietojensa osalta, mutta jättivät lopulta vastaamatta varsinaisiin kysymyksiin, jolloin vastauksia ei hyväksytty tutkimukseen.

Työn tavoitteena oli antaa liikunta-alan osaamisesta ja osaamistarpeista asiantuntijatahon tietoa ja arvioita, joita voidaan hyödyntää liikunta-alan koulutuksen tulevaisuuden suunnittelussa ja kehittämistyössä. Esitutkimuksen tavoitteena oli lähinnä nostaa esille sellaisia liikunta-alalla vaikuttavia työelämän muutoksia, joihin varsinaisessa tutkimuksessa pureuduttiin esitutkimusta perusteellisemmin.

Työn aikana kyettiin tavoittamaan merkittävä joukko suomalaisen liikuntakulttuurin keskeisiä asiantuntijoita ja koulutussuunnittelussa mukana olevia henkilöitä eli erityisesti niitä, joiden tehtävänä on omalta osaltaan liikuntakulttuurin tulevaisuuden suunnittelu. Parhaiten tavoitettiin asiantuntijat kunnista, ministeriöistä ja liikuntajärjestöistä. Huolimatta varsin alhaisesta vastausprosentista työn luotettavuutta lisäsi laajassa kansainvälisessä tutkimuksessa jo menestyksekkäästi käytetyn menetelmän soveltaminen. Lisäksi vastaajat eivät todennäköisesti huomanneet ottaessaan kantaa liikuntakulttuurin nykytilaa ja tulevaisuutta koskeviin väittämiin että he käytetyn Performance/Importance matriisin avulla ottivat samalla kantaa myös eri osaamisalueiden kehittämisen preferensseihin.

Tutkimuksen kohteeksi valittiin nimenomaan niitä liikunta-alan asiantuntijoita, jotka edustavat pääasiassa johtavassa asemassa olevia ylempiä toimihenkilöitä tai asiantuntijoita lähinnä tiede- ja tutkimuslaitoksissa ja joiden tärkeänä työtehtävänä on tulevaisuuden suunnittelu. Tutkimukseen valitut asiantuntijat ja johtavassa asemassa olevat henkilöt valittiin siis otokseen harkinnanvaraisesti. Saadut arviot edustavat lähinnä liikunta-alalla toimivien miesten näkemyksiä, koska pääosa alalla toimivista henkilöistä on miehiä. Naisten osuus otoksessa oli vajaat 17 % ja varsinaiseen tutkimukseen naisia osallistui 12 henkilöä, mikä on vajaat 14 % kaikista kyselyyn vastanneista.

On syytä olettaa, että tutkimus on useilta eri osiltaan mitannut sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata eli liikunta-alan osaamistarpeiden muutos-ta viime vuosien aikana. Sen sijaan on syytä pohtia, miten hyvin sähköpostikyselyn avulla voidaan saada vastauksia laadullisiin tutkimuskysymyksiin avointen kysymysten kautta. Teemahaastattelu olisi tuonut tutkimukseen lisää syvyyttä. Nyt vastaajat joutuivat kirjoittamaan vastauksensa hyvin laajoihin kysymysalueisiin, jolloin arvioiden ja mielipiteiden ilmaisua on

luultavasti jouduttu karsimaan ja yksinkertaistamaan Myös tulevaisuuden arviointi voi olla ongelmallista kyselytutkimuksen kautta.

Kaiken kaikkiaan KLEROT-tutkimus liikunta-alan osalta antaa kuitenkin kohtalaisen kuvan liikunnan asiantuntijoiden näkemyksistä, jotka koskevat työelämän muutoksia liikunta-alalla. Myös liikunta-alan työpaikkojen määrää ja sijoittumista sekä ammattien ja ammattinimikkeiden muuttumista koskeviin kysymyksiin tutkimus vastaa melko hyvin. Erityisen perusteellisesti tutkimus pureutuu asiantuntijoiden näkemyksiin liikunta-alan osaamistarpeista tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Tämän osa-alueen ansioksi voidaan laskea myös se, että eurooppalaiseen Tuning-ohjelmaan pohjautuessaan, osaamistarvekartoitus tarjoaa vertailumahdollisuuden muiden ohjelman piiriin kuuluvien maiden kesken. Edelleen, tutkimus antaa melko hyvän kuvan liikunta-alan ja muiden koulutusalojen välistä liikkuvuutta koskeviin kysymyksiin.

7 Työelämän muutokset liikunta-alalla

Liikuntahallinnon ja liikuntajohtamisen tehtäväkenttää voidaan pitää omalakisena verrattuna muihin hallinto- ja johtamistehtäviin. Alan ammatilliset ja teoreettiset vaatimukset kumpuavat tältä käytännön kentältä, jossa toimitaan karkeasti ottaen kolmen erilaisen toimintaympäristön määrittelemien ehtojen varassa. Kyse on toiminnasta kolmen erilaisen organisaation ideaalituypin ajatus- ja toimintatapojen mukaan. Nämä ideaalituypit ovat julkiset organisaatiot, kaupalliset organisaatiot ja vapaaehtoisorganisaatiot, joiden kautta erityisesti liikuntatoiminta on kanavoitunut sekä Suomessa että monissa muissa Euroopan maissa. (Koski 1999, 185)

Tässä tutkimuksessa liikunta-alan asiantuntijoita pyydettiin vastaamaan liikunnan sektorilla tapahtuneisiin työelämän muutoksiin liikunnan ammattialan näkökulmasta. Joidenkin vastaajien mukaan tämä oli ongelmallista, sillä he edustivat mielestään useita eri liikunnan ammattialoja ja pitäytyminen yhden "roolin" näkökulmassa miellettiin vaikeaksi. Joidenkin vastaajien mielestä tulevaisuuden ennustaminen ylipäätään on vaikeaa.

Avointen kysymysten avulla asiantuntijoita pyydettiin ensinnäkin arvioimaan liikunnan terveysvaikutuksiin liittyvän tietoisuuden kasvun vaikutuksia omalla ammattialalla. Toiseksi, kohderyhmältä tiedusteltiin kaupallistumisen, kansainvälistymisen ja informaatioteknologian kehityksen vaikutuksia omaan ammattialaan. Kolmanneksi, asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan naisten määrän kehitystä omalla alalla. Edelleen asiantuntijoilta tiedusteltiin liikunta-alan työpaikkojen määrän ja sijoittumisen kehittymistä lähitulevaisuudessa. Vastaajia pyydettiin arvioimaan mitkä olisivat nopeimmin kasvavia, häviäviä tai uusia ammatteja alalla. Liikunta-alan ja koulutuksen yhteyksiä tiedusteltiin kysymyksillä, jotka liittyvät liikunta- ja muiden alojen koulutuksen saaneiden ihmisten liikkuvuuteen eri aloilla. Avointen kysymysten lopuksi asiantuntijoita pyydettiin nimeämään kolme keskeistä asiantuntijatahoa, joiden kanssa he tekevät yhteistyötä.

Seuraavassa esiteltävät vastaukset on jaoteltu vastaajan edustaman sektorin mukaan. Vastaajien joukossa oli yksi ammattinsa huippu-urheilijaksi ilmoittanut henkilö. Hänen vastauksensa on liitetty osaksi yksityisen sektorin vastauksia. Järjestyksessä kolmentoista ensimmäisen avoimen kysymyksen tulokset esitellään alaluvussa 7.2. Avoimet kysymykset 14 ja 15 käsittelivät muita kuin liikunta-alan koulutuksen saaneita liikunta-alalla

työskenteleviä. Näiden kysymysten tulokset esitellään alaluvussa 7.5. Yhteistyökumppaneita kartoittava avoin kysymys 16 raportoidaan puolestaan alaluvussa 7.3.

Kaiken kaikkiaan vastauksissa oli kirjavuutta ja selkeästi toistaan erottuvia ryhmittymiä tai suuntaviivoja oli vastauksista melko vaikea löytää. Useissa kysymyksissä vastaajat ottivat kantaa ilmiöihin, joiden käsitettä ei ollut kyselylomakkeessa erikseen määritelty. Esimerkiksi kaupallisuuden käsite tulkittiin vastauksissa monella eri tavalla.

Tutkimustuloksia on pyritty tarkastelemaan mahdollisimman monipuolisesti ja tutkimuksenteon etiikkaa noudattaen. Tutkimustuloksia on seuraavassa esitelty siten, että niitä on täydennetty suorilla vastauslainauksilla. Lainaukset edustavat joko tyypillisyyttä tai sellaista vastausten laadullisuutta, jossa käsiteltävää aihetta on arvioitu selkeästi, monipuolisesti tai muutoin tutkijan arvion mukaan mielenkiintoisella tavalla.

7.1 Tietoisuus liikunnan terveysvaikutuksista

"Enää ei riitä perusteluksi, että liikunta on terveellistä"

Ensimmäisessä avoimessa kysymyksessä liikunnan asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan, kuinka ihmisten tietoisuuden kasvu liikunnan terveysvaikutuksista tulee näkymään heidän edustamansa ammattialan kehityksessä. Yleisesti ottaen vastaajat arvioivat, että ihmisten tietoisuus liikunnan terveysvaikutuksista kasvaa lähitulevaisuudessa. Oman ammattialan kehityksessä tämän arvioitiin vaikuttavan ainakin koulutuksen ja tutkimustiedon tarpeeseen liikunnan terveysvaikutuksista. Terveysliikunnan ja terveysvaikutusten asiantuntijoille ja ammattilaisille nähtiin tarvetta ja kysyntää tulevaisuudessa. Myös terveys-, liikunta, hyvinvointi- yms. palveluiden ja tuotteiden kysynnän arvioitiin kasvavan. Vastaajat arvioivat, että liikunnan terveysvaikutukset tulisivat näkymään myös väestön ikääntymisen vaikutusten muodossa.

Julkinen sektori

Liikunnan terveysvaikutusten arvioidaan näkyvän tulevaisuudessa mm. liikunnan, erityisliikunnan, kuntoutuksen ja terveystieteen merkityksen kasvuna. Myös koulutustarpeen, terveystietoon liittyvän tutkimustiedon sekä testaus-, työhyvinvointi- ja vapaa-ajan palvelujen kysynnän arvioidaan lisääntyvän tulevaisuudessa. Liikunta-alan tulevaisuus nähdään entistä enemmän sidoksissa muuhun yhteiskunnalliseen kehitykseen ja yhteiskunnallisiin vaatimuksiin. Esimerkiksi liikunnanopettajien on tulevaisuudessa kyettävä entistä

paremmin perustelemaan koululiikunnan merkitys nimenomaan yhteiskunnallisten ilmiöiden kautta. Kuten eräs vastaaja kirjoitti: *"Vastaukseksi ei enää riitä, että liikunta on terveellistä"*. Liikunnasta on tullut merkittävä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kohde. Terveysvaikutukset nähdään myös yhä useammin liikuntaan liittyvän julkisen rahan perusteena. Myös suurten ikäluokkien ikääntyminen asettaa liikunta-alan koulutuksen saaneille haasteita.

Kilpa- ja huippu-urheilua sekä urheilumanagerointia edustavat julkisen sektorin asiantuntijat eivät sen sijaan arvioineet terveysvaikutusten merkitystä kovinkaan suureksi lähitulevaisuudessa. Yksityisillä ihmisillä on tänä päivänä runsaasti tietopääomaa liikunnan terveysvaikutuksista, joiden pohjalta omaa liikkumista koskevia päätöksiä voidaan tehdä. Toisaalta ns. terveyspropagandan vaarana on se, että yksityisiä ihmisiä aletaan syyllistää liikkumattomuudesta.

"Koulun liikunnan opetus asetetaan puntariin eli vaaditaan entistä vankempia perusteluja sen merkityksestä nuorten ihmisten hyvinvoinnin lisääjänä/positiivisten terveysvaikutusten tuottajana myöhempää elämää varten. Liikunnan opettajakoulutuksen ja meiltä valmistuvien opettajien on oltava entistä tietoisempia yhteiskunnallisesta kehityksestä laajasti ja kyettävä asemoimaan koulun liikunnan opetus merkittävällä tavalla yhteiskunnan laajeneviin vaatimuksiin liikunnasta terveyttä edistävänä toimintana. Tämä vaatii laajempaa tietopohjaa, parempaa perustelukykyä ja kehitystä käytännön toiminnassa." (Mies, julkinen sektori)

"Tietoisuus ja tieto ovat vähän eri asioita. Tiedon kasvu liikunnan terveysvaikutuksista on samaa informaatiotulvaa, jota tulee milloin miltäkin elämänalueelta eikä välttämättä johda käyttäytymisen muutokseen (vrt. tiedot päihteistä). Terveyspropaganda tulee voimistumaan, ja pahoin pelkään sysäämään entistä enemmän vastuuta ja samalla myös 'syyllistämistä' yksittäisille ihmisille samalla kun mahdollisesti laajempaa sosiaaliturvaa leikataan ja terveydenhoitopalveluita yksityistetään." (Mies, julkinen sektori)

Liikuntatieteellisessä koulutuksessa terveys ja hyvinvointi on yksi tärkeä koulutuksen osa-alue. Liikunnan hyvinvointi- ja terveysvaikutusten tuntemisen avulla pystytään perustelemaan liikunnan yhteiskunnallista merkitystä. Edellä mainitut asiat vaativat liikunta-alan koulutuksen uudelleen tarkastelua. Liikunnan terveysvaikutuksia voidaan käsitellä eri näkökulmista (suunnittelun, hallinnon, koulutuksen ym.). Tulevaisuudessa liikunta-alan koulutuksen saaneiden henkilöiden tulee pystyä perustelemaan liikunnan terveysvaikutukset. Vastaukseksi ei enää riitä, että "liikunta on terveellistä." (Nainen, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Vastauksissa nousi esille mm. keski-ikäisten ja ikääntyneiden yleinen kiinnostus kuntoliikuntaa ja terveydenhoitamista kohtaan sekä terveysvaikutusten näkyvyys mediassa. Tutkimustiedon hyödyntämisen kaupallisiksi palveluiksi arvioidaan kehittyvän. Liikunta- ja urheilutuotteiden sekä – palvelujen kysynnän arvioidaan muutoinkin kasvavan, kaupallistuvan ja tuotteistuvan. Esimerkkinä tästä on mm. viimevuosien kuntokeskusbusinessin kasvu. Terveysvaikutukset näkyvät myös vaatimuksina liikunta-alan ammattilaisten asiantuntemuksesta. Työpaikkaliikunnan, tyky-hankkeiden ja työterveyshuollon merkitys nähdään niin ikään tärkeänä tulevaisuudessa. Toisaalta vain harvojen ihmisten arvioidaan kääntävän liikunnan terveystietoisuutta aktiiviseksi liikunnaksi.

"Uskon ihmisten kääntyvän liikunta-alan ammattilaisten puoleen entistä helpommin ja etsivän heiltä vastauksia omiin liikuntaan ja terveyteen liittyviin kysymyksiin. Uskon, että yksittäisiä ihmisiä ja pieniä ryhmiä tulee asiakkaiksi entistä useammin. Työntekijät alkavat myös vaatia omaa työnantajaansa panostamaan ennalta ehkäisevään terveydenhuoltoon työntekijöiden kuntoilun tukemisella. Tätä kautta uskoisin asiakkaita riittävän myös tulevaisuudessa hyvin, jopa entistä paremmin. Asiakkaat haluavat kokonaisvaltaista pakettia eli pelkästään liikuttaminen ei riitä. Sen vuoksi ammattitaitoa tulisi löytyä kokonaisvaltaisesti terveyden ympäriltä (esim. terveellinen ravinto)."
(Nainen, yksityinen sektori)

"Ihmiset tarvitsevat ja haluavat lisätietoja omasta liikuntasuorituksestaan ja liikunnasta yleensä. Ihmiset ovat valmiita maksaman palveluista. Palvelut kaupallistuvat ja tuotteistuvat voimakkaasti, perinteinen urheiluseuramentaaliteetti ei riitä mihinkään. Toisaalta yhteiskunta haluaa faktaa mitkä ovat liikunnan todelliset yhteiskunnalliset ja taloudelliset vaikutukset". (Mies, yksityinen sektori)

Kolmas sektori

Kunto- ja terveyslääkintä nähtiin yhtenä liikuntatoiminnan tärkeimmistä yhteiskunnallisista perusteluista. Vastauksista nousi esille samansuuntaisia arvioita kuin mitä julkisen sektorinkin vastauksissa. Ensinnäkin, terveyslääkintä-

taan liittyvien palveluiden kysynnän arvioitiin kasvavan lähitulevaisuudessa. Myös liikunnan harrastajien määrän ja ylipäätään positiivisen asenteen liikuntaa ja urheilua kohtaan arvioitiin kasvavan. Toiseksi, uusia työpaikkoja arvioitiin syntyvän terveystuotantoon ja väestön ikääntymiseen liittyville aloille. Kolmanneksi, alan tulevaisuuden ammattilaisten koulutus sekä terveystiedon tutkimukseen perustuva sovellettu tieto nähtiin erittäin tärkeänä. Osallistuminen terveyteen, hyvinvointiin ja esimerkiksi työpaikkaliikuntaan liittyviin seminaareihin, tapahtumiin ja koulutustilaisuuksien lisääntyminen.

"Hyvinvointikysymykset kiinnostavat ja haastavat kilpailu- ja kuntoilukysymykset." (Mies, kolmas sektori)

"Liikunnan ammattilaisen, joka tarjoaa ammattitaitoaan terveystuotantapuolelle, tulee olla tosi ammattilainen. Siksi olenkin huolestunut alalla vallitsevaan pikakoulutukseen terveystuotannon ohjaajiksi. Tähän pitäisi puuttua heti ja nyt ja vakavasti. Ihminen ei ole tiili. On kyse ammattilaisen asenteesta ihmisen terveyteen. (Nainen, kolmas sektori)

"Sekä työnantajien että yksittäisten henkilöiden panostus terveystuotantoon kasvaa. Humu- ja hupiliikunta vähenee, todellinen terveystuotanto kasvaa." (Mies, kolmas sektori)

7.2 Kaupallistuminen

Toisessa avoimessa kysymyksessä asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan, miten lisääntyvä kaupallistuminen tulee näkymään heidän edustamallaan ammattialalla lähitulevaisuudessa. Kyselylomakkeessa ei ennalta määriteltä sitä, mitä kaupallisuudella määritelmien mukaisesti tarkoitetaan. Näin ollen kaupallisuus määriteltiin vastauksissa hyvin kirjavalla tavalla. Jokainen vastaaja arvioi kaupallisuutta ja sen lisääntymistä oman henkilökohtaisen käsityksensä mukaan. Yleisesti ottaen vastaajat arvioivat globalisaation vaikuttavan myös suomalaiseen liikuntakulttuuriin. Erilaisten kaupallisten (kansainvälisten) trendien arvioitiin määrittelevän yhä enemmän ihmisten liikuntakäyttäytymistä ja -kuluttamista. Liikunnan ja urheilun viihteellisyys sekä näkyvyys eri medioissa ovat kaupallisuuden ilmentymiä. Liikuntapalveluja tuoteistetaan yhä enemmän ja kilpailun kuluttajista ja harrastajista arvioitiin kovenevan. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että liikunta-alan ammattilaisten tulisi koulutuksen kautta hankkia kaupallisia valmisteita, esimerkiksi markkinoinnin, taloustieteen yms. opintoja. Myös (tilaus)tutkimustieto arvioitiin tärkeäksi. Edelleen, kaupallisuuden arvioitiin näkyvän esimerkiksi liikunta-

palvelujen yksityistämisenä, yrittäjyytenä sekä sponsorointisopimuksina. Samalla todettiin myös polarisaation lisääntyvän harraste- ja kilpaurheilun välillä ja julkisen tuen vähenneen liikunta-alalta. Liikunnan lisääntynyt kaupallisuus on toisaalta myös saanut aikaan lisää työpaikkoja ja keskustelun urheilun etiikasta ja moraalista.

Julkinen sektori

Yleisesti ottaen liikunta-alan arvioitiin kaupallistuneen ja kaupallistuvan lähitulevaisuudessa hyvin voimakkaasti. Kaupallisten liikuntapaikkojen määrän ja vapaa-aikapalvelujen kysynnän arvioitiin kasvavan lähitulevaisuudessa. Markkinoinnin ja taloustieteiden opinnot arvioitiin tärkeäksi osaksi yksityisellä sektorilla toimiville liikunnan ammattilaisille. Lisääntyvä kaupallisuus luo myös vastaajien mukaan uusia työpaikkoja alalle. Vaikka liikunnan kaupallistuminen onkin monien vastaajien mukaan väistämätön kehityssuunta, eivät läheskään kaikki vastaajat suhtaudu kaupallisuuteen myönteisesti.

Jokseenkin kielteistä tai vähintään kriittistä suhtautumista kaupallistumiseen edustivat näkemykset, joiden mukaan trendien, brändien, tuotteistamisen ja muun kulttuuriteollisuuden joukossa myös liikkumisesta ja liikuntatuotteista tulee kulutusta. Kuten eräs vastaaja kirjoitti, *"liikunnan kaupallistuminen näkyy kaiken mahdollisen tukipalvelutoiminnan kilpailuttamisena säästösten mukaan"*. Kilpailukykyä ja sen kehittämistä pidettiin peruslähtökohtana kaupallisuudelle yleensäkin. Liikuntapalvelujen järjestämisestä huolehtivat yhä useammin yksityiset kaupalliset, esimerkiksi hyvinvointi- ja liikuntateknologian alan yritykset. Median ja erityisesti television merkitys kaupallistumisessa on oleellista, sillä liikunta- ja urheilutahtumista pyritään ottamaan "kaikki kaupallinen irti". Joidenkin vastausten mukaan liikuntaan liittyvä sponsorointi on tunkeutunut jopa kouluihin.

Kaupallisuuden arvioitiin vieraannuttavan ihmisiä oman ruumiin tuntemuksesta, jolloin liikuntakokemus jää liian teknis-rationaaliseksi. Kuten eräässä vastauksessa todettiin:

"Lisääntyvä kaupallisuus merkitsee sitä, että erityisesti liikunnan alueella ihmisten tarpeita pyritään manipuloimaan mm. välineellistämällä liikunnan harrastaminen ja tekemällä siitä näkyvä menestyvän ihmisen merkkituote. Tässä manipuloinnissa tutkimustietoa ja alan asiantuntijoita käytetään helposti väärin luomalla tuotteille tieteellisesti tutkitun ja todistetun imagon leima."
(Mies, julkinen sektori)

Liikunnan voimakkaan kaupallistumisen arvioitiin myös aikaansaavan eriarvoisuutta ja polarisaatiota liikunnan harrastamisen suhteen. Voimakkaiden lajien ja trendien arvioitiin vahvistuvan ja muuten hyvien "hitaiden" jäävän jalkoihin. Kaupallisuus tuo muotia, luksusta ja epäoleellista liikuntaan sekä lisää paineita ratkoa huippu-urheilun ja kuntien (ja valtion) suhteita eli sitä, mitä kuntien huippu-urheilusta on maksettava.

Keskustelun urheilun eettisistä ja moraalisisista ongelmista arvioitiin lisääntyvän. Myös ns. ylikaupallisuuden vastustus lisääntyy ja jakaa liikuntakulttuuria siten, että ihmiset tiedostavat yhä suuremmissa määrin liikunnan kaupallistumisen vaarat. Joissakin vastauksissa arvioitiin, että vaihtoehtoiseen liikuntakulttuuriin sitoutuneet toimijat kasvattavat osuuttaan ja kaupallis-elitistiseen liikuntakulttuuriin sitoutuneet menettävät osuuttaan liikuntakulttuurin kentässä. Toisaalta kaupallisuuden ei arvioitu näkyvän koko liikunnan kentässä samalla tavalla. Esimerkiksi huippu-urheilussa kaupallisuus on olennainen osa, kun taas lasten ja nuorten liikunnassa kaupallisuudella pitäisi olla mahdollisimman pieni merkitys. Koulutuksen tuomaa kriittisyyttä peräänkuulutettiin liikunnan kaupallisuuteen.

"Koululiikunta seuraa trendejä, joten mitä kurssimuotoisemmaksi koulu Suomessa menee, sitä enemmän liikunnanopettajankin pitää "myydä ja markkinoida tuotteitaan" eli pysyä ajan hermolla ja kyetä tarjoamaan lapsia ja nuoria kiinnostavaa liikuntaa. Tämä kaupallisuuden vaikutus ei ole kaikilta osin sopusoinnussa niiden perusasioiden kanssa, joiden avulla esimerkiksi liikunnan terveydellisiä vaikutuksia ja liikunnan pysyväksi elämäntavaksi saamista edistetään. Valitettavasti! Kaikki liikunnan markkinoilla syntynyt ja synnytetty ei ole aina kaikilta osin liikunnan asemaa eteenpäin vievää. Liikunnan opettaja joutuu siis tulevaisuudessa entistä enemmän tasapainoilemaan markkinavetoisuuden ja perinteisten hyvien asioiden välillä. Tehtävä muuttuu vuosi vuodelta haastavammaksi".
(Mies, julkinen sektori)

"Pakottaa arvioimaan, mitä valtion budjetin kautta tulevilla rahoituksella on syytä rahoittaa. Erityisesti huippu-urheilun rahoituksen läpinäkyvyys tulee entistä suuremman panostuksen alle. Kysymys on myös poliittinen. Pyritäänkö aikaisempaa markkinavoimaisempaan liikuntakulttuurin edistämiseen. Ollaanko huolissaan vain maksukykyisistä asiakkaista ja pyritäänkö todella turvaamaan taloudellisen tasa-arvon mukaista liikuntapolitiikkaa."
(Mies, julkinen sektori)

Lisääntyvän kaupallisuuden vaikutus liikunta-alaan tiivistyy seuraavassa:

"a) Suomi on jo merkittävässä määrin markkinoistunut pääomamarkkinoiden avauduttua ja Suomen liityttyä EU:hun. Kehitys tulee jatkumaan markkinoitumisen suuntaan, globalisoituminen ja julkisen talouden tiukat reunaehdot vauhdittavat tätä kehitystä. (b) Tämän seurauksena rahan mittari yleistyy kaikessa toiminnassa, esimerkiksi taloudellinen tehokkuus ja toimenpiteiden vaikuttavuus kietoutuvat yhteen. (c) Julkisen sektorin vetäytyessä ainakin osittain hyvinvointipalvelujen tuottamisesta ja kansalaistoiminnan (seuratoiminnan) osoittautuessa hyvin rajalliseksi resurssiksi. Esim. terveysliikunnassa avautuu koko ajan enemmän tilaa markkinaperustaiselle palvelutuotannolle. Liikuntayrittäjyyden ja ammattilaisten merkitys korostuu. Esim. terveysliikunnan palvelujen suhteen eläköityminen tulee olemaan se "next big thing". Englannin murteella jatkaakseni "you ain't seen nothin' yet". (Mies, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Sponsorointi mainittiin yhtenä merkittävimpänä kaupallisuuden ilmentymänä liikunta-alalla. Liikunta ja urheilu viihteellistyvät, jolloin urheilutapahtumia rakennetaan yhä useammin sponsoreiden ehdoilla. Kaupallisuus näkyy myös liikunnan ja liikuntapalvelujen tuotteistamisena. Uusien tuotteiden ja palvelujen tarjonta kasvaa, kun liikunnan avulla myydään välittämistä, trendikkyyttä, nuorekkuutta ja hyvää kuntoa. Ihmisiä sitoutetaan taloudellisesti liikuntakuluttajiksi esimerkiksi klubitoiminnan kautta. Ammattilaisuus ja ammattimainen liikuntabusinessin osaaminen lisääntyvät tulevaisuudessa ja liikuntaan liittyvät päätökset tehdään yhä useammin taloudellisten tekijöiden perusteella. Joidenkin vastaajien mukaan kaupallisuus kasvattaa eroa harraste- ja ammattilaisurheilun välillä.

"Kaupallisuus on luonnollisesti olennainen osa liiketoimintaa, ja terveyden edistämisen kaupallistuminen (oikein toteutettuna) sopii siihen hyvin." (Mies, yksityinen sektori)

"Omat palvelut tulee pystyä tuotteistamaan mahdollisimman tehokkaiksi ja houkutteleviksi paketeiksi. Yritykset haluavat antaa viestiä mm. välittämisestä, trendikkyudesta, nuorekkuudesta ja hyvästä kunnosta käyttämällä alamme palveluja, joten tarjonnan

tulee vastata näitä tarpeita. Kaupallistuminen näkyy myös siinä, että tarjoamiimme palveluihin tulee pystyä liittämään yrityksen kaupallinen viesti mukaan (esim. asiakastilaisuudet). Alamme edustajat tulevat myös tekemään entistä enemmän yhteistyötä yritysten kanssa suosittelemalla heidän tuotteitaan ja palveluitaan.”
(Nainen, yksityinen sektori)

Kolmas sektori

Useissa vastauksissa kaupallisuuden todettiin polarisoivan liikuntatoimintaa: yhtäältä syntyy puhtaasti yritystoiminnan periaatteilla toimivaa liikuntaa ja toisaalta ja osin vastarintana edelliselle, kansalaistoiminnan ja yhdistystoiminnan periaatteilla järjestettyä liikuntaa. Yritysmäisessä liikunnassa ja urheilussa lainsäädännöllä, kilpailulla, johtamisella, tuotteistamisella, markkinoilla ja hinta-laatu-asioilla on yhä enemmän merkitystä. Markkinatalouden lainalaisuuksien mukaisesti vahvat lajit säilyttävät asemansa. Joillekin toisille lajeille tulevaisuus on puolestaan kovaa eloonjäämiskamppailua. Erityisesti huippu-urheiluun kaupallisuus ja sponsorointi ovat tulleet väistämättä. Julkisen tuen liikuntatoiminnalle arvioitiin vähenevän ja rahan erottelevan esimerkiksi lasten liikuntaharrastamista. Markkinatalouden periaatteiden mukaisen liikuntatoiminnan vastapainoksi liikuntakulttuuriin arvioitiin synnyttävän myös vastaliikkeitä ja pienryhmiä, joissa omatoiminen liikkuminen on runsasta ja yhdistyspohjainen toiminta voimistuu ja pysyy hyvin hengissä.

”Nykyajan ja varsinkin seuraava uusavuton sukupolvi on valmis maksamaan jopa hiihdosta ja luonnossa liikkumisesta. Ohjatus liikunnan määrä kasvaa selvästi. Erilaiset testaukset jne. lisääntyvät.”
(Mies, kolmas sektori)

Osa vastaajista piti kiristyvää (taloudellista) kilpailua liikunta-alalla hyvänä asiana, sillä se ”innostaa oikaisemaan palvelujen tarjonnassa.” Kaupallisuus lisää yhteistyökumppaneiden ja uusien yritysten ja liikuntatuotteiden ja -palvelujen määrää sekä alan tuotteiden myyntiä. Myös työpaikkojen määrä liikunta-alalla kasvaa. Useampi vastaaja oli kuitenkin sitä mieltä, että kaupallisuus lisää rahoitusongelmia sekä vääristää ja eriarvoistaa liikuntatoimintaa ja tuo pahimmassa tapauksessa alalle niin paljon uusia yrittäjiä, että yritystoiminnan valvontaa ei pystytä kontrolloimaan. Osa vastaajista oli myös sitä mieltä, että lisääntynyt kaupallisuus on herättänyt kriittisen keskustelun esimerkiksi huippu-urheilun eettisistä kysymyksistä.

”Pahimmillaan kaupallista voittoa tavoittelevien yritysten vallan kasvu urheilussa voi johtaa entistä lähempiin lieveilmiöihin ja urheilun

sääntöjen ja arvojen muuntumiseen suuntaan, mikä ei tunnu hyvältä." Esimerkiksi reilu kilpailu, kilpakumppaneiden ja sääntöjen kunnioitus voivat jäädä vielä nykyistä selvemmin oman edun tavoittelun jalkoihin. "Raha on hyvä renki, mutta huono isäntä?" (Mies, kolmas sektori)

"Tarjontaa tulee niille, joilla on varaa maksaa. Kaupallistuminen on osaltaan uhka. Kaikenlaisia välineitä (mm. teknologisia) kehitellään (asiallisia ja asiattomia) ja ajatellaan, että väestö alkaa liikkua niiden avulla. Tämän myötä myös tutkimus- ja muita liikunnan edistämisesursseja jää liian vähän muille aloille esim. käytännön liikunnan edistämishjelmat, yhteiskuntatieteellinen tutkimustyö jne. Tutkimustoiminta sidotaan paljon kaupallisuuteen siten, että tutkimuksen tulokset pitää tuotteistaa." (Mies, kolmas sektori)

7.3 Kansainvälistyminen

Kolmannessa avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan miten kansainvälistymiskehitys tulee näkymään liikunta-alan ammattessa. Yleisesti ottaen vastaajat arvioivat, että kansainvälistyminen tulee lisääntymään heidän ammattialallaan. Kuten kaupallisuuden, myös kansainvälistymisen arvioitiin näkyvän mm. erilaisten trendien, uusien liikuntatuotteiden, -lajien ja –muotojen tarjonnassa liikuntamarkkinoilla. Myös liikuntamatkailun merkityksen arvioitiin lisääntyvän lähitulevaisuudessa. Kansainvälistyminen näkyy myös lisääntyneenä ammattilaisuutena ja työvoiman liikkuvuutena. Kielitaidon merkitys sekä moniarvoisuus ja kulttuurien välinen ymmärtäminen koettiin kansainvälistymiskehityksessä erittäin tärkeinä asioina. Liikunta-alan koulutuspuolella kansainvälistyminen näkyy mm. koulutuksen yhdenmukaistamisena (esim. Bologna-prosessi) sekä erilaisina kansainvälisinä koulutus- ja tutkimusprojekteina. Joidenkin vastaajien mielestä kansainvälistyminen on jo pelkkää fraseologiaa.

Julkinen sektori

Yleisesti ottaen vastaajat arvioivat, että kansainvälisyys ja kansainvälinen verkostoituminen lisääntyvät liikunta-alalla. Tämä näkyy ensinnäkin työvoiman liikkuvuutena ja uramahdollisuuksina. Suomeen arvioidaan saapuvan entistä enemmän ulkomaalaisia ammattilaisurheilijoita. Suomen liikuntakoulutuksen korkea taso saattaa houkuttaa myös koulutuksen ja

tutkimuksen asiantuntijoita ulkomailta Suomeen. Vastaavasti suomalaiset huippu-urheilijat sekä muut hyvin koulutetut liikunnan ammattilaiset siirtyvät ulkomaille töihin. Joidenkin vastaajien mukaan kansainvälisyyttä tulisi tarkastella myös maahanmuuttajien, suvaitsevaisuuden, kulttuurien välisen ymmärtämisen ja muiden huomioonottamisen näkökulmasta. Kielitaidon ja erityisesti englanninkielen merkitys korostuu entisestään. Kaupallisella puolella kansainvälisyys näkyy vastaajien mukaan mm. erilaisten kansainvälisten "muotivirtausten", trendien, uusien vapaa-ajan ja liikuntatuotteiden, -lajien ja –muotojen tulona maamme liikuntamarkkinoille. Myös matkailullisen liikunnan merkitys sekä Suomessa että suomalaisten harrastamana ulkomailla lisääntyy lähitulevaisuudessa. Kansainvälisyys tuo mukanaan myös uusia ammatteja ja ammattinimikkeitä.

Koulutuksen ja tutkimuksen alueilla kansainvälisyys näkyy vastaajien mukaan ensinnäkin opiskelija- ja opettajavaihtoina sekä kansainvälisten koulutusohjelmien lisääntymisenä. Liikunta-alan ammattilaiset osallistuvat entistä ahkerammin erilaisiin kansainvälisiin koulutuksiin ja seminaareihin. Myös kansainväliset tutkimushankkeet lisääntyvät. Uhkana suomalaiselle koulutusjärjestelmälle nähdään kuitenkin kansainvälisen koulutuksen yhdenmukaistamisen seurauksena oman koulutustasomme laadun heikkeneminen.

"Koululiikunnassa tietyt lait ja asetukset/säädökset säätelevät "villii" kehitystä ja hyvä niin. Suomalaisten liikunnanopettajien koulutustaso ja -vaatimukset ovat maailman kovinta luokkaa, joten siitä ei tule tinkiä tai hommalta menee pohja pois. Yksityisellä sektorilla rajoja ei tunneta ja kilpailu tulee kiristymään eli liikunnan moninaisella työkentällä tulee todennäköisesti näkymään myös ulkomaisia yrittäjiä. En usko virran Suomen kohtalaisen pienille markkinoille olevan kuitenkaan kovin suuren. Suomalaisille osaajille kansainvälistyminen ja rajojen poistuminen tuo varmasti lisää työtilaisuuksia ulkomailla."
(Mies, julkinen sektori)

Glokaalisuuden käsite nousi myös esille eräissä vastauksissa. Ylipaikalisen ja paikallisen suhteita määritellään koko ajan uusiksi. Vastauksissa arvioitiin, että kansainvälisen alkuinnostuksen mentyä Suomessa ohi alkavat globalisaatio ja lokalisaatio kilpailla keskenään tai ainakin kietoutua yhteen. Paikallisuus sekä kompromissina glokaalisuus korostuvat. Paikalliselta tasolta suoraan kansainvälisille foorumeille vaikuttaminen lisääntyy lähitulevaisuudessa. Kansainvälisyyden arvioidaan lisääntyvän, mutta kansallisen toiminnan edelleen säilyttävän vahvan asemansa. Suomen kieli turvaa kansallista kulttuuriamme. Kansainvälistyminen nähtiin myös eräissä vastauksissa tämän päivän fraasina, johon voi vedota rahoitusta tms. haettaessa.

"Se [kansainvälisyys] ei ole mikään itseisarvo, vaan on mietittävä mitä suomalaisella liikuntakulttuurilla on merkitystä paitsi suomalaisille myös muille ja mitä voisimme oppia muualta ikään kuin tieteellisen ja tutkimuksellisen vaihdon kautta eikä niin, että jokin muualta tuleva innovaatio tms. on kriiikittömästi parempaa." (Mies, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Yksityisen sektorin vastauksissa tuli esille samansuuntaisia asioita kuin mitä julkisen sektorinkin asiantuntijoilta. Kansainvälisyyden arvioidaan näkyvän liikunta-alalla mm. uusina ammatillisina ja ammattilaisuuteen liittyvinä mahdollisuuksina sekä ulkomaisen työvoiman lisääntymisenä Suomessa. Työvoiman liikkuvuus lisääntyy etenkin EU:n sisällä lähitulevaisuudessa mm. valmentajien ja pelaajien virtoina.

Liikunta-alan ihmisten arvioidaan liikkuvan entistä enemmän ulkomailta hakemassa liiketoimintaansa ideoita kansainvälisiltä messuilta, seminaareista ja internetin välityksellä. Kielitaito ja kulttuurien välinen osaaminen ovat tärkeitä tulevaisuuden taitoja. Esimerkiksi kansainvälisten konsulttien käyttö liikunta-alalla on lisääntynyt merkittävästi.

Suomalaisiin liikuntalajeihin kansainvälistymisen arvioidaan vaikuttavan siten, että lajikartta monipuolistuu. Erilaiset trendit sekä eurooppalaiset valtalajit jyräävät perinteiset suomalaiset lajit alleen.

"Työvoiman vapaa liikkuvuus lisää sekä valmentajien että pelaajien virtaa Suomeen ja Suomesta muualle. Suomen lajikartta monipuolistuu ja Euroopan Unionin valtalajien painoarvo lisääntyy myös Suomessa. Jalkapallo, tennis, golf ja alppihiihto jyräävät pesäpallon, maastohiihdon ja yleisurheilun. Ammattilaisuus lisääntyy." (Mies, yksityinen sektori)

Kolmas sektori

Myös kolmannen sektorin vastauksissa kielitaidon sekä ihmissuhde- ja kommunikointitaitojen merkityksen arvioitiin korostuvan kansainvälisissä yhteyksissä. Kansainvälisten työkuulttuurien arvioitiin lähentyvän toisiaan tulevaisuudessa. Kansainvälisten trendien, koulutuksen, tutkintojen, sertifiikaattien, vaihto-ohjelmien ja kanssakäymisen merkitys ylipäätään nähtiin tärkeäksi. Kansainvälisyys lisää vastaajien mukaan liikunta- ja urheilualan osaajien vientiä ja tuontia, työpaikkoja sekä kilpailua eri aloilla ja pakottaa

myös kansalliset toimijat kansainväliseen yhteistyöhön. Esimerkiksi maa-
hanmuuttajien kohtaaminen liikunnan kautta ja liikunnan ammateissa tulee
olemaan yksi kansainvälisyyteen liittyvä haaste. Uusien lajien tuonti ulko-
mailta sekä toisaalta suomalaisten "uusvanhojen" (esim. sauvakävely, retki-
luistelu) lajien vienti lisääntyy. Myös liikuntaan liittyvä matkailu lisääntyy.

*"Ammattivalmentajia siirtyy yhä useammin töihin ulkomaille,
pääosin kokemusta hakemaan, mutta myös pysyvästi elämään.
Urheilun hallinnollisissa tehtävissä toimivia henkilöitä pyritään
systemaattisesti "ajamaan" kansainvälisiin tehtäviin, koska siitä on
sekä välitöntä että pitkän aikavälin hyötyä suomalaiselle huippu-
urheilulle. Ammattilaislajeissa (erityisesti suuret palloilulajit)
urheilijoita siirtyy nykyistäkin enemmän ammattilaiskentille.
Kansainvälinen vuorovaikutus lisääntyy, erityisesti Euroopan
tasolla. Valmennuksellista ja hallinnollista osaamista annetaan ja
saadaan. Vahvana koulutusyhteiskuntana Suomi on aktiivinen,
avoin ja luotettava tiedon vaihtaja ja yhteistyökumppani. En usko
ulkomaalaisten osajien "rynnistävän" suurin joukoin Suomeen, koska
olemme kuitenkin periferiassa ja aika pieni kansakunta, vaikkakin
meillä on melko hyvä kielitaito. Tietysti erityisen hyvä menestyminen
jollakin alueella aiheuttaa ulkomaalaisen mielenkiinnon kasvua."
(Mies, kolmas sektori)*

7.4 Informaatioteknologian kehitys

*"No tässähan sitä taas istutaan koneen ja netin äärellä täyttelemässä
ties kuinka monetta nettikyselyä tällä viikolla!"*

Neljännessä avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan miten
informaatioteknologian (it) kehitys tulee näkymään vastaajien edustamalla
ammattialalla. Vastausten mukaan informaatioteknologian alueella kehitys
näkyvät hyvin monella eri tavalla. Usein mainittuja alueita olivat mm. erilai-
set mobiilihankkeet ja internetin käyttö. Tiedonhankinta ja -käsittely ovat
it-alan kehityksestä johtuen nopeutuneet ja kehittyneet kustannuksiltaan
entistä tehokkaammiksi. Esimerkiksi urheilutapahtumapuolella tyypilliset si-
säänpääsy- ja ajanvarausjärjestelmät ovat sähköistyneet. Liikuntapuolelle on
syntynyt myös paljon uusia innovaatioita, mm. sykemittarit. Kaiken kaikki-
aan liikunta- ja urheilu on teknistynyt. Toisaalta nimenomaan liikunta-alaan
liittyvän it- kehityksen ei koettu eroavan välttämättä muista yhteiskunnan
alueista. Joidenkin mielestä tällä hetkellä jopa vallitsee infotulvaa, joka voi
tukahduttaa arkiajattelua.

Julkinen sektori

Informaatioteknologian arvioitiin tulevan entistäkin voimakkaammin osaksi hyvinvointitekologioita (esim. terveyden yksilöllinen seuranta). Pääasiassa it-alan vaikutus näkyy lähinnä liikuntaan liittyvien teknisten tuotteiden ja innovaatioiden sekä tiedonhankintaan ja käsittelyyn liittyvissä muodoissa. Näitä innovaatioita ovat mm. erilaiset liikunta-apuvälineet, sykemittarit, askelmittarit, sisäänpääsyjärjestelmät, ajanvarausohjelmat jne. Teknologian kehityksen arvioitiin nopeuttavan ja tehostavan erilaista palvelutoimintaa liikunta-alalla. Internetin ja palvelupankkien välityksellä liikunta-alan palveluista ja harrastusmahdollisuuksista saadaan nopeammin ja kätevämmiin tietoa. Liikunnan ja teknologisen kehityksen yhdistymisen arvioitiin myös synnyttävän uusia liikuntamuotoja ja -mahdollisuuksia. Uudet lajit, muotivillitykset, tuotteet ja palvelut tulevat Suomeen aikaisempaa nopeammin. Myös kysynnän ja tarjonnan arvioitiin kohtaavan aikaisempaa tehokkaammin, kun tieto olemassa olevasta kysynnästä välittyy entistä paremmin. Eräissä vastauksissa arveltiin, että informaatioteknologia lisää liikunnan harrastamista!

"Tarjoa uusia keinoja (houkuttelevampia?) asiakkaille löytää liikunnallisia elämäntapoja, tuo uutta kuorta ja imagoa "vanhalle" asialle, eli liikunnalle." (Mies, julkinen sektori)

Liikunnan koulutuksen ja tutkimuksen alueilla tiedonhankinta, -käsittely ja asiakirjojen dokumentointi sähköistyy. Sinänsä informaatioteknologian kehitystä ei arvioitu niin tärkeäksi kuin taitoa osata käyttää informaatioteknologiaa hyväksi. It-alan kehitys lisää teknologian käyttöä koulutuksessa, tiedonvälityksessä, sekä erilaisina rekistereinä, kauppapaikkoina ja tulospalveluina. Joidenkin vastaajien mukaan teknologian kehitys lisää koulutuksen muotoja ja laatua. Markkinoinnin mahdollisuudet laajentuvat kotimaassa ja ulkomailla sekä parantavat taloushallinnon, varaus- ja seurantajärjestelmien laatua ja toimivuutta. Tietotekniikan arvioitiin tulevan myös opastukseen, neuvontaan (internetvälitteisesti) ja mm. testauksen tallentamiseen ja datan käsittelyyn. Myös etätyö- ja -opiskelumahdollisuudet kasvavat. Kansallisten tietovarantojen ja -verkkojen merkitys ja hyödyntäminen korostuvat strategisen johtamisen edellytyksinä.

Informaatioteknologian kehitystä ei kuitenkaan nähty vain suotuisana tulevaisuuden piirteenä. Useiden vastaajien mukaan informaatioteknologia paitsi tukee tiettyjä tutkimuksen ja tiedonvälityksen puolia, myös tukahduttaa arkiajattelun ja -kriitikin harrastamista. Esimerkiksi internetistä löytyy vastaajien mukaan kaikenlaista hyödyllistä, mutta myös hyödytöntä tietoa, jota täytyy pystyä arvioimaan kriittisesti. Vauhtia it-alan kehityk-

sessä olisi peräti syytä jarruttaa! Eräänlainen it-puolen toiminnan keskittäminen ja koordinointi olisi tarpeellista, jotta eri toimijat eivät tekisi turhaan kalliilla vain 'omia juttujaan'. Varsinaista liikunnan harrastamista it-ala ei pysty vastaajien mukaan korvaamaan.

"Informaatioteknologian kehitys merkitsee mm. sitä, että teknologista asiantuntemusta ja siihen johtavaa koulutusta tarvitaan yhä enemmän kaikilla liikunta-alan koulutussektoreilla. Kehitys on "hyvä renki, mutta huono isäntä" sillä it sinällään ei luo sisällöllisesti mitään merkittävää liikuntakulttuuriin ja vaarana on sen liiallinen painottuminen mm. tärkeiden sisällöllisten koulutustavoitteiden kustannuksella." (Mies, julkinen sektori)

"Tässä asiassa ollaan Suomessa vielä lapsen kengissä. Kehitys tällä sektorilla on vasta käynnistymisvaiheessa ja uskoisin mahdollisuuksia olevan paljon. Liikuntaa IT ei tule koskaan korvaamaan, mutta hyvin monin eri tavoin avusteisina sen käyttömahdollisuudet tulevat laajenemaan huomattavan paljon nykyhetkestä, halusimmepa sitä tai emme. Tämä on se liikunnan markkinavetoisin kehityksen osa-alue, jonka tulevaisuutta on vaikea arvioida mitenkään konkreettisesti. Markkinat päättävät, millaisen roolin IT on saanut seuraavan 10 vuoden aikana." (Mies, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Informaatioteknologian kehitys nähtiin voimakkaana myös liikunta-alalla, mikä näkyy vastaajien mukaan nopeana, jopa reaaliaikaisena ja (kustannus)tehokkaana tiedon välityksenä (esim. lehtien nettiversiot). Tämän puolestaan arvioitiin johtavan nopeaan tuotekehittelyyn, edelleen tuotteiden entistä parempaan saatavuuteen ja siten liikunta- ja terveystuotteiden ja -palvelujen kysynnän kasvuun. Digi-teknologian arveltiin lisäävän kiinnostusta urheilumarkkinointia sekä ns. keveiden rakenteiden mobiili-hankkeita kohtaan raskaiden nettiohjelmien ja -projektien sijaan. Myös ohjaus- ja valmennustyötä tehdään entistä enemmän sähköisten viestimien välityksellä.

"Vuorovaikutus jäseniin lisääntyy ja systematisoituu. Tulevaisuudessa voidaan kuntoilutavoitteita ja -ohjeita seurata missä tahansa. Myös motivointi ja seuranta yksinkertaistuu ja sitä kautta kuntoilun säännöllisyys lisääntyy." (Mies, yksityinen sektori)

It-buumi tuo mukanaan myös haasteita, sillä kasvavat kustannukset ovat taloudellinen uhka. Alan kehitys lisää toimijoiden oppimispaineita: jos haluaa pysyä ajan tasalla, on osattava käyttää ja hyödyntää informaatioteknologian tuomia mahdollisuuksia. Informaatiovirran nopeutuessa ja lisääntyessä toimijoilta vaaditaan yhä enemmän valintoja ja painotuksia, jotta informaatiovirrasta pystyy poimimaan olennaisen tiedon.

"Informaatioteknologian kehitys näkyy kahdella alueella. Toisaalta se tehostaa tuotantoketjua, kun suunnittelusta saakka asiakkaalle pystytään paremmin maksimoimaan arvoketju. Toisaalta se muuttaa asiakassuhdetta, kun monet rutiiniasiat kuten tilausten syöttö siirtyy tietoverkkoihin asiakkaan tekemänä ja näin ollen asiakassuhteen hoitamiseen ja asiakkaan liiketoiminnan kehittämiseen jää enemmän aikaa." (Mies, yksityinen sektori)

Kolmas sektori

Kolmannen sektorin vastaukset noudattelivat julkisen ja yksityisen sektorin vastausten linjaa. Informaatioteknologian alan merkityksen arvioidaan kasvavan liikunnassa samalla tavalla kuin muuallakin yhteiskunnassa. Eri-tyisesti television ja muiden lähetysoikeuksien kaupallinen arvo on jo nyt korostetun suuri, ja pysyy suurena. It-alan merkitys näkyy vastaajien mukaan liikunta-alalla ainakin kolmella eri tavalla: ensinnäkin, erilaisina työtä helpottavina mahdollisuuksina, kuten viestinnän, tutkimustiedon saamisen, tiedonvälityksen ja tiedonhaun helppoutena ja nopeutena. Internet ja sähköposti nähdään esimerkiksi tämän päivän seuratoiminnan kommunikointiossa perusedellytyksinä. Toiseksi, informaatioteknologian kehitys tuo liikuntamarkkinoille uusia tuotteita ja palveluja, kuten teknisiä innovaatioita, joiden avulla on entistä paremmat mahdollisuudet seurata omaa terveyttä ja fyysistä kuntoa. Mahdollisuudet ja välineet tuotteiden kehittämiseen, harrastusten markkinointiin ja itse tapoihin harrastaa lisääntyvät. Kolmanneksi, it-alaa hyödynnetään yhä enemmän valmennuksessa ja koulutuksessa verkko-opetuksena, sekä muussa liikuntaan ja urheiluun liittyvässä informaationkulussa, joka ei ole aikaan ja paikkaan sidottua.

Kielteisinä puolina it-alan kehityksessä nähtiin mm. se, että erilaisten suojausjärjestelmien tarve lisääntyy ja tietojen ja palvelun laatu tai oikeellisuus kyseenalaistuu. 'It-buumi' voi vaikeuttaa oikean ja käyttökelpoisen tiedon saantia, sillä mitä enemmän tietoa on saatavilla, sitä enemmän joudutaan pohtimaan, mikä on oleellista, luotettavaa ja käyttökelpoista tietoa. Tietoa sinällään ei koeta ongelmaksi, vaan se, että osataan valita oikein ja tunnistaa lähteiden luotettavuus.

"Informaatioteknologian kehitys tulee parantamaan huippu-urheiluorganisaatioiden toimivuutta ja tuloksellisuutta. Tiedon välitys pitkien etäisyyksien maassa paranee entisestään. Kuitenkin teknologian hallinta ja hyväksikäyttö asettaa suuria vaatimuksia koulutukselle. Tarvitaan pedagogisesti taitavia kouluttajia, jotta huippu-urheilun parissa toimivat henkilöt kykenevät hyödyntämään parhaalla mahdollisella tavalla teknologiaa. Oleellisen ja epäoleellisen erottaminen on entistä tärkeämpää. Työpäivän saa helposti kulumaan vaikkapa vastailemalla tällaisiin sinänsä tärkeisiin tutkimuksiin. Asioiden priorisointi on erittäin tärkeää. Tuoko teknologia liiaksi töitä kotiin ja yksityiselämään, siinäpä visainen kysymys pohdittavaksi." (Mies, kolmas sektori)

"Tieto totutaan saamaan nopeasti. Vain nopea kelpaa - silläkin uhalla ettei Luotettavuudesta ole takuita. Toisaalta mukaan on pakko mennä: "Jos et ole netissä, et ole olemassa". Ihmisten kanssakäyminen välineellistyy. Netti ja känny määrittelevät aikakäsitteen uudelleen: nopeammin, nopeammin... nettiin ja kännyyn odotetaan vastattavan heti, mikä leimaa muutakin toimintaa. Suuriin ja vaikeisiin kysymyksiin on entistä vähemmän yhteistä aikaa, ongelmat ratkotaan sitä mukaan pala palalta kuin ne ilmaantuvat. Toisaalta netti opettaa ilmaisemaan asiat selkeästi ja lyhyesti. Tutkijakieli haastetaan tosissaan, kun netti opettaa asiakkaan vaativaksi." (Mies, kolmas sektori)

"Jos puhutaan väestön liikuttamisesta, niin en arvioi sen merkitystä kovinkaan suureksi. Ehkä tietoisuus esim. liikuntapaikoista ja -välineistä, liikunnan terveysvaikutuksista jne. tulee lisääntymään, mutta ei juuri muuta. Tietoisuus yksinään ei ole ennenkään saanut ihmisiä toimimaan rationaalisella tavalla." (Mies, kolmas sektori)

7.5 Naisten määrä liikunta-alalla

"Kyllä naisia kaivattaisiin lisää mm. valmennuspuolelle eikä vain urheilukeskusten sihteereiksi"

Viidennessä avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan miten naisten määrä kehittyi liikunta-alan ammattiteissa verrattuna miehiin. Yleisesti ottaen ja kaikilla eri liikunnan sektoreilla naisten määrän arvioitiin lisääntyvän lähitulevaisuudessa. Joitain mainintoja naisten määrän muuttumattomuudesta/vähäisyydestä tosin esitettiin. Kirjavuutta vastauksiin toivat

lähinnä erilaiset arviot naisten määrän lisääntymisen nopeudesta sekä se, että joidenkin vastaajien mukaan naisten määrä lisääntyy kaikilla eri hierarkiataasoilla johtavia asemia myöten, kun taas toisissa vastauksissa arvioitiin naisten määrän yleisestä lisääntymisestä huolimatta miehiä valittavan pääsääntöisesti enemmän liikunta-alan johtaviin asemiin sekä luottamustehtäviin. Merkittäviä sukupuolten välisiä eroja ei naisten määrää koskevasta kysymyksestä käynyt ilmi. Naisten määrää liikunta-alan asiantuntija-asemissa kuvaa kuitenkin se, että naisten määrä tutkimuksessa kaiken kaikkiaan oli vähäinen (otoksessa 16,6%, vastanneista 13,8%).

Julkinen sektori

Suurin osa julkisen sektorin vastaajista oli sitä mieltä, että naisten osuus tulee kasvamaan liikunta-alan ammateissa. Naisten määrän arvioitiin kasvavan erityisesti ohjaustoiminnassa sekä sitä mukaa, kun sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman määrä ja arvostus lisääntyvät liikunta-alalla. Vastaajat arvioivat, että on mahdollista, että naisten myötä syntyy kokonaan uudenlainen liikuntakulttuuri, joka poikkeaa perinteisestä kilpaurheilupainotteisesta urheilusta, painottuu sosiaalisuuteen ja hyvinvointiin sekä vetoaa erityisesti asutuskeskusten elämäntavan- ja imagonrakentajiin. Myös tiedon, trendikyyden ja uusien lajien kasvun myötä naisten osuus liikunta-alan ammateissa kasvaa. Naisten arvioitiin sisäistäneen terveysliikunnan "syvin olemus" miehiä paremmin. Kuitenkin naisten rooli esimerkiksi luottamustehtävissä kasvaa yllättävän hitaasti. Viisi vastaajaa (15,6 %) oli sitä mieltä, että naisten suhteellinen osuus lisääntyy nimenomaan johtavissa tai akateemisissa ammateissa, yhdessä vastauksessa puolestaan arvioitiin naisten määrän lisääntyvän muissa kuin johtavissa asemissa. Myös valmennuspuolella ja huippu-urheilussa naisten määrä lisääntyy. Muutaman vastaajan mukaan naisten määrä kasvaa, mutta hitaammin kuin muilla aloilla keskimäärin. Vaikka naisten määrän arvioitiin lisääntyvän, edelleenkin miesten kabinetit pyrkivät pitämään tiukasti vallan itsellään. Kunnallisen sektorin palkkapolitiikka johtaa alan naisistumiseen. Lasten ja nuorten iltapäivätoiminnan vakiintuminen myös lisää naisten määrää.

"Uskoisin lisääntyvän entisestään. Naisten määrä on ymmärtääkseni lisääntynyt viimeisen 20 vuoden aikana huomasti ja liikunta on niin laaja toimintakenttä, että naisia tarvitaan. Lisäksi liikunta-ala lienee naisille mieluisa ja vetovoimainen enenevässä määrin myös tulevaisuudessa. Naiset näyttävät myös menestyvän liikunnan alueella erittäin hyvin. Vanhasta ukkoutuneesta alueesta on syytäkin tulla tasapuolisesti myös naisia rekrytoiva toimintakenttä." (Mies, julkinen sektori)

Kolmen vastaajan mukaan naisten määrä ei muutu merkittävästi lähitulevaisuudessa. Esimerkiksi liikunnanopettajien määrät ovat kiintiöity sukupuolten mukaan. Kolme vastaajaa ei puolestaan osannut arvioida naisten määrää liikunta-alalla lähitulevaisuudessa.

"Tuskin mitään dramaattista muutosta tulee tapahtumaan. Liikunta-ala tulee säilymään lähitulevaisuudessa enemmän miehisenä alana. Muutos on hidasta." (Mies, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Reilut puolet yksityisen puolen edustajista oli sitä mieltä, että naisten määrä kasvaa liikunta-alalla lähitulevaisuudessa erityisesti tiedonvälitykseen, ohjaukseen ja kunto- ja terveysliikuntaan liittyvissä tehtävissä. Osa vastaajista tosin arvioi kasvun olevan hidasta. Kuuden vastaajan mukaan naisten määrään ei tule merkittävää muutosta lähitulevaisuudessa. Liikunta-alaa pidetään edelleen miehisenä alana, jossa "poikakerhot jylläävät". Erityisesti huippu-urheilun arvioitiin säilyvän miehisenä tulevaisuudessakin. Yhden vastaajan mukaan naisten määrä vähenee ja yksi ei nähnyt asiaa sukupuollikysymyksenä.

"Miehet hallitsevat huippu-urheilua, mutta naisten määrä lisääntyy kuntoliikunnan puolella. Naiset haluavat harrastaa liikuntaa enemmän ohjatusti ja ryhmissä." (Mies, yksityinen sektori)

Kolmas sektori

Reilu enemmistö kolmannen sektorin vastaajista oli sitä mieltä, että naisten määrä lisääntyy liikunta-alalla. Naisten määrän arvioitiin lisääntyvän johtotehtävissä, työntekijöiden ja luottamushenkilöiden joukossa, huippu-urheilun ja valmennuksen alueilla sekä terveysliikunnassa ja ikääntyvien liikunnassa. Naisten määrä liikunta-alalla kasvaa miehiä nopeammin. Kahden vastaajan mukaan naisten määrä säilyy ennallaan urheilussa, jossa naisille ei edelleenkään ole tilaa. Kaksi vastaajaa arvioi naisten ja miesten määrän lisääntyvän tasapuolisesti ja yhdessä vastauksessa ei osattu ottaa asiaan kantaa.

"Hyvinvointikysymysten myötä naisilla on taas "tilaa" (ja tilausta) liikuntakentällä, mutta urheilu jää edelleen miesten maailmaksi. Urheiluun naiset ovat tervetulleita vain "kovina jätkinä" eli toimivat miehisen urheilukulttuurin ehdoilla. Joka tapauksessa naisia tulee lisää, mutta se ei ole miehiltä pois." (Mies, kolmas sektori)

7.6 Työpaikkojen määrä

Kuudennessa avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin ennakoimaan työpaikkojen määrän kehittymistä heidän edustamallaan ammattialalla. Yleisesti ottaen liikunta-alan työpaikkojen määrän arvioitiin joko lisääntyvän tai pysyvän ennallaan. Julkisen puolen työpaikkojen määrän sen sijaan arvioitiin pääsääntöisesti vähenevän ja yksityisen puolen kasvavan. Kolmannella sektorilla työpaikkojen määrän arvioitiin pääsääntöisesti kasvavan tai pysyvän ennallaan. Tutkimustuloksia arvioitaessa on syytä muistaa ns. itsensä toteuttavien ennusteiden mahdollisuus.

Julkinen sektori

Yleinen trendi vastauksissa oli se, että liikunta-alan työpaikat tulevat pääsääntöisesti lisääntymään. Työpaikkojen lisäys koskee vastausten mukaan kuitenkin pääasiassa yksityistä sektoria liikunnan kaupallisen palvelutoiminnan kasvaessa. Eräissä vastauksissa arvioitiin myös, että liikunnan opettajien sekä liikuntaneuvojen ja -ohjaajien määrä kasvaa tulevaisuudessa. Erittäin merkitykselliseksi liikunnan työpaikkojen kannalta nähtiin suurten ikäluokkien eläköityminen. Erilaiset hyvinvointistrategiat ja terveysliikunta ovat myös alueita, joiden piiriin syntyy uusia työpaikkoja. Liikuntapuolen konsulttien, liikuntaa ymmärtävien lääkäreiden, urheilumanagereiden ja projektitutkijoiden määrän arvioitiin myös kasvavan.

"Yksityisen sektorin kohdalla liikunnalla on etsikkoaikansa. Suurten ikäpolvien kulutuskäyttäytyminen on patoutunut ja purkautuu muutaman vuoden kuluessa – mihin, sitä markkinamiehet miettivät tällä hetkellä kuumeisesti. Huom! tämä porukka on kerännyt kansallisvarallisuutemme eli heillä on myös mitä käyttää. Kuten suomalaisessa yhteiskunnassa ylipäättään, myös liikuntakulttuurissa – erityisesti palvelujen tuottamisen näkökulmasta – yrittäjyyden merkitys tulee olemaan avainasemassa. Valitettavasti meillä ei oikein ole laajempaa yrittäjyyskulttuuria liikunnassa, olemme tottuneet kansalaistoimintaan ja julkisiin palveluihin. Pitkä tie, jossa yksityisten liikuntapalvelujen tuotanto nousee jaloilleen vasta myöhemmin, todennäköisesti ensin julkisen sektorin jonkinasteisen kriisin ja sitten kansalaistoiminnan rajallisuuden kautta." (Mies, julkinen sektori)

Noin neljännes kysymykseen vastanneista julkisen sektorin asiantuntijoista oli sitä miltä, että liikunta-alan työpaikkojen määrä säilyy ennallaan tai kasvu on hidasta. Työpaikkojen määrä riippuu mm. Veikkausvoittova-

roista. Esimerkiksi koulutus- ja tutkimustehtävien ei arvioitu lisääntyvän merkittävästi, sen sijaan työnkuvat ja -tehtävät monipuolistuvat.

"Liikunnan opetuksen kouluissa on aina koettu olevan kiveen kirjoitettu fakta. Toistaiseksi näin onkin ja kaikille valmistuville opettajille töitä löytyy. En kuitenkaan usko liikunta-oppiaineen pysyvyyteen ellei sen asemaan saada nykyistä vahvempaa perustaa. Toisaalta voi olla, että liikunnan opettajakoulutuksen saaneiden työmahdollisuudet laajenevat, kunhan hyvinvointi-käsite saa uudenlaisia merkityksiä liikunnankin alueella. Uskon siis työpaikkojen määrän säilyvyyteen, mutta työnkuvat saattavat hyvinkin muuttua."
(Mies, julkinen sektori)

Selkeää työpaikkojen vähenemistä ennustettiin liikunnan julkiselle puolelle ja erityisesti pieniin kuntiin. Myös koulumaailmassa ikäluokkien pienenemisen myötä työpaikat vähenevät. Lasten määrän vähenemistä tosin kompensoi ikääntyvien liikunnan lisääntyminen ainakin muutamien lähi vuosien aikana.

"Julkisella tulee tapahtumaan (merkittäväkin?) työpaikkojen määrän väheneminen: eläkkeelle siirtymisten jälkeen moni virka jää säästösyistä täyttämättä; liikuntaa ei esim. kunnissa koeta "eturivin" jutuksi vaan se on ensimmäisenä leikkauslistalla." (Mies, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Myös yksityisen sektorin vastaajat arvioivat liikunta-alan työpaikkojen pääsääntöisesti lisääntyvän, tosin jonkin verran maltillisemmin kuin mitä julkisen sektorin vastauksista kävi ilmi. Pelkkä liikuntaosaaminen ei kuitenkaan vastaajien mukaan riitä, vaan tarvitaan myös liiketoiminta- ja markkinaosaamista. Mm. urheilukilpailujen järjestämisen moniosaajia tarvitaan tulevaisuudessa. Vajaa puolet kysymykseen vastanneista oli sitä mieltä, että liikunta-alan työpaikkojen määrä joko vähentyy tai pysyy ennallaan. Vähentymistä saattaa tapahtua esimerkiksi tietotekniikan kehityksen myötä.

"Lisääntyy voimakkaasti, mutta pelkkä liikuntaosaaminen ei riitä. Tarvitaan enemmän liiketoiminta- ja markkinointiosaamista." (Mies, yksityinen sektori)

Kolmas sektori

Selvimmän eri sektoreista nimenomaan kolmannen sektorin mukaan liikunta-alan työpaikkojen määrää kasvaa lähitulevaisuudessa. Eniten työpaikkoja arvioitiin syntyvän terveysliikunnan ja väestön ikääntymiseen liittyvän liikunnan alueille. Työpaikkoja arvioitiin syntyvän myös alueille, jotka edellyttävät erityisosaamista, projektinhallinnointia sekä asiantuntijaverkostoja. Myös ostopalveluihin, valmennukseen, erityisryhmien ohjaamiseen ja huippu-urheiluun tulee lisää työpaikkoja. Hoivatyypiset työtehtävät, lasten ja nuorten liikunta sekä urheilukoulut, liikunnan moniosaamista edellyttävät tehtävät sekä jossain määrin myös hallinnolliset tehtävät synnyttävät työpaikkoja. Ehtona työpaikkojen syntymiselle on kuitenkin kyky vastata kysyntään markkinoilla sekä toisaalta julkisen sektorin tuki liikunta- ja urheilutoiminnalle. Vain muutama vastaaja arvioi, että liikunnan työpaikkojen määrä vähenee tai pysyy ennallaan lähitulevaisuudessa. Näissä vastauksissa mainittiin mm., että valtion avustukset vaikuttavat siihen, että järjestöpuolella työpaikat eivät lisäänty.

"Toimintakentän laajentumisen perusteella voisi kuvitella työpaikkojen tarpeen lisääntyvän. Toisaalta mahdollisuus keskittyä vain siihen mihin on näkyvää kysyntää, kaventaa työpaikkoja (yleissivistävää ei kaivata, vain nopeita neuvoja arjen ongelmiin). Omakohtaisen liikunnan "tukihenkilöt" lisääntyvät väestön ikärakenteen muuttumisen myötä. Muut työpaikat pysynevät ennallaan." (Mies, kolmas sektori)

7.7 Nopeimmin kasvavat ammattiryhmät

Seitsemännessä avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan mitkä ovat heidän edustamansa liikunnan sektorin nopeimmin kasvavat ammattiryhmät. Vastauksista kävi ilmi, että nopeasti kasvavia liikunnan ammatteja on melko paljon. Yhtenä ryhmänä useissa vastauksissa mainittiin erilaiset liikunnan ohjaajat, joiden työn painopiste on joko erityis-, työpaikka- tai terveysliikunnassa. Myös ns. *personal trainereiden* ja ammattivalmentajien määrän arvioitiin kasvavan lähitulevaisuudessa. Toinen kasvava liikunta-alan ammattiryhmä löytyi vastaajien mukaan kaupalliselta puolelta; markkinointiin, sponsorointiin, talouteen, johtajuuteen ja yrittäjyyteen liittyviltä aloilta. Luontoliikunnan ja liikuntamatkailun ammattilaisten määrän arvioitiin myös kasvavan samoin tiedotukseen, viestintään ja konsultointiin liittyvät ammatit sekä erilaiset projektiluonteiset, tutkimus ym. työtehtävät.

Julkinen sektori

Eniten mainintoja nopeimmin kasvavista ammateista saivat liikunnanohjaajat (ja fysioterapeutit), joiden työskentely tulee vastaajien mukaan liittymään tulevaisuudessa etenkin ikääntyvän väestön ja muiden erityisliikuntaa tarvitsevien sekä työpaikkaliikuntaryhmien terveys- ja hyvinvointiliikuntaan. Myös liikunnanopettajien ja erityisliikunnanopettajien tarve on merkittävä tulevaisuudessa. Erilaisten kaupallisten toimialojen ammattien arvioitiin kasvavan nopeasti. Konsultit, asiantuntijat, managerit, talous- ja juridisiin asioihin keskittyvät ammatit sekä markkinoinnin ammattilaiset ja terveys- ja hyvinvointipalvelujen tuottajat ovat myös tulevaisuuden liikunta-ammattajeja. Liikunta- ja luontomatkailuun sekä tapahtumaosaamiseen liittyvät ammatit kasvavat nopeasti. Myös ammattilaisurheilijoiden, ammattilaisvalmentajien sekä kuntotestaajien määrä kasvaa. Työmarkkinoiden tietynlaisesta epävarmuudesta kertoo se, että erilaiset projektityöntekijät ja projektitutkijat ovat nopeasti kasvava ammattiryhmä myös liikunnan alalla.

"Liikunnan "kaupalliset" alat tulevat todennäköisesti kasvamaan nopeimmin. Esimerkiksi liikuntamatkailu ja erilaiset markkinointiin ja sponsorointiin liittyvät alat." (Nainen, julkinen sektori)

"...Ei niinkään jokin ammattiryhmä kuin ylipäätään osaaminen ja ammattimaisuus tekemisessä, erityisesti johtamisessa. "Kuperkeikka-maistereiden" aika alkaa olla ohi, liikunta on yhteiskunnallistunut siinä määrin että pelkästään alan uskottavuudenkin kannalta tarvitaan lujaa ammattitaitoa. Talouteen liittyvä osaaminen korostuu, samoin juridiikkaan. Keskeistä on kuitenkin monialaisen johtamisen korostuva merkitys. Verkottuva tapahtumaosaaminen korostuu, samoin (henkilökohtaisten) terveys/hyvinvointipalvelujen tuottaminen. " (Mies, julkinen sektori)

"Liikunnan ja terveydenalan opettajien koulutuksessa on tällä hetkellä selvin koulutustarve. Toisaalta esim. liikuntahallinnon alueella täydennys- ja pätevyitysmiskoulutusta tarvitaan verraten runsaasti. Väestörakenteen muutos aiheuttaa sen, että tulevaisuudessa uusia ammatillisia mahdollisuuksia avautuu ikääntyvän väestön liikuntapalvelujen sektoreilla. Samoin kaupallistuminen tuo uusia koulutuksellisia haasteita alan yrittäjyyden piiristä (terveysliikunta, luontoliikunta, liikunta ja matkailu, erityisryhmien liikunta)." (Mies, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Vastauksissa mainittiin hyvin kirjava joukko eri ammatteja. Useampia mainintoja saivat liikunnanohjaajat sekä ryhmäliikunnan ja henkilökohtaisen ohjauksen ammatit ja ns. personal trainerit. Kuntosalikeskuksissa toimivat jäsenneuvojat ovat myös nopeasti kasvava liikunnan ammattilaisryhmä. Mainintoja saivat myös markkinointiin ja asiakaspalveluun, informaatioteknologian alaan ja yksityisyrittämiseen liittyvät ammatit. Hyvinvointipalvelujen alalla olisi joidenkin vastaajien mukaan tarvetta yhdistää ja verkostoida erikois- ja moniosaamisen ammattilaisuutta.

Kolmas sektori

Myös kolmannen sektorin mukaan ammatit lisääntyvät nimenomaan erilaisissa liikunnan ohjaustehtävissä. Mainintoja saivat mm. kuntosaliohjaajat, personal trainerit, fitness-, iltapäivä- , kuntogolf- ja hevosurheiluun liittyvät ohjaajat. Toinen useita mainintoja saanut ammattiala on terveysliikunta. Terveysliikuntapalvelut, terveysliikunnan ohjaus ja esimerkiksi terveystuotteiden myynti lisäävät vastaajien mukaan nopeimmin ammatteja lähitulevaisuudessa. Edelleen, nopeasti kasvavia ammattialoja ovat valmentaminen ja managerointi sekä liikunnan ja urheilun markkinointiin ja tiedotukseen liittyvät alat. Kuten muidenkin sektoreiden vastauksista kävi ilmi, myös kolmannen sektorin asiantuntijat arvioivat, että liikuntaan liittyvä elämys- ja sisällöntuotantoteollisuus, mm. liikunta- ja luontomatkailu kasvavat nopeasti. Edellä mainittujen lisäksi mainintoja nopeasti kasvavista ammateista saivat projektityöntekijät, naisten lajeihin liittyvät ammattiryhmät, koordinaattorit, kouluttajat, koulutuspäälliköt sekä testaus- ja jumppaopettajat.

"Terveys- ja kuntoliikunnan toimijat sekä seuratoiminnan vetäjät.

Lisäksi erilaiset (elämys)ohjelmapalveluiden tuottajat." (Mies, kolmas sektori)

"Tiedotuksen, viestinnän ja markkinoinnin ammattiryhmät kasvavat keskimääräistä nopeammin. Asiakasviihtyvyyteen ja turvallisuuteen ollaan myös valmiita panostamaan." (Mies, kolmas sektori)

7.8 Liikunta-alalta häviävät ammatit

Kahdeksannessa avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin mainitsemaan liikunta-alalta häviäviä ammattinimikkeitä ja tehtäviä. Yleisesti ottaen liikunta-alalta häviävien ammattien arvioitiin olevan julkisella puolella ja kuntasektorilla. Erityisesti pienten kuntien liikuntasuhteiden määrän arvioitiin vähenevän lähitulevaisuudessa. Myös liikuntapaikkojen hoitamiseen ja toimistotehtäviin liittyvien ammattien arvioitiin häviävän tai ainakin vähenevän. Useissa vastauksissa tosin todettiin, että sen sijaan, että julkisen puolen ammatit kokonaan häviäisivät, työnkuvat ovat oleellisesti muuttuneet ja muuttumassa.

Julkinen sektori

Useissa vastauksissa todettiin, että häviävien ammattien arviointi on erittäin vaikeaa, sillä ammattinimikkeet muuttuvat kovaa vauhtia. Toisin sanoen, sen sijaan, että varsinaisia häviäviä nimikkeitä olisi kovin paljoa, työnkuvat ja ammattinimikkeet muuttuvat usein yksipuolisista tehtävänimikkeistä yleisnimikkeisiin. Myös tietynlainen trendikkyys ja muutoshakuisuus ovat tyypillistä ammattinimikkeiden kehityksessä tällä hetkellä. Eri aloilla esimerkiksi sihteereistä on tullut päälliköitä.

"Tähän kysymykseen on vaikea vastata. Koska tulevaisuudessa useimmissa ammateissa edellytetään joustavaa muutosvalmiutta vastaanottaa uudenlaisia työtehtäviä, ne ammatit ja työntekijät, joilla ei tällaista muutosvalmiutta ole, käyvät työnantajan kannalta tarpeettomiksi. Akateemisten ammattien kohdalla tämä ongelma on käsittääkseni suhteellisen pieni jo vähäisen ammattihenkilöstön määränkin johdosta." (Mies, julkinen sektori)

Varsinaisia häviäviä ammatteja mainittiin olevan lähinnä julkisella ja kuntasektorilla. Erityisesti pienissä kunnissa liikuntasuhteiden, muun avustavan henkilöstön (mm. sihteerit) ja liikunnanohjaajien vakanssit ovat häviämässä, kun virkoja lakkautetaan viranhaltioiden eläkkeellesiirtymisen jälkeen. Myös eräät liikuntapaikkojen hoitamiseen liittyvät tehtävät, esimerkiksi vahtimestarit, lippukassanhoitajat ja uinninvalvojat ovat häviäviä ammattiryhmiä. Yleisesti ottaen ammatit, joissa ei ole muutosvalmiutta, ovat vastaajien mukaan vaarassa hävitä tulevaisuudessa.

"Liikuntapaikkojen hoidossa mennään kiinteistönhoidon tavoin aika paljon keskitettyihin tietokoneohjattuihin systeemeihin. Pelkkää fyysistä työtä tekevät häviävät, hyviä tietotekniikan taitoja pitää

olla. Journalismissa uskon (ja toivon) perinteisten urheilutoimittajien vähenevän ja tilalle tulevan sellaisia, jotka ymmärtävät ja osaavat liikuntaa verkon heilausta laajemmin. Terveysliikunnan osaamista ja johtamista tarvitaan terveyshallinnoissa." (Mies, julkinen sektori)

"En osaa sanoa, kunnan liikuntasihteerit tuntuvat olevan kovasti liipaisimella, yhdistelmävirkoihin on painetta ainakin pienissä ja keskisuurissa kunnissa? Ylipäätään ammattinimikkeiden ja tehtävien arviointi on hankalaa vanhoilla käsitteillä, koska uusien tehtävien toimenkuvat tulevat mitä ilmeisimmin olemaan uusia yhdistelmiä, joihin perinteiset nimikkeet eivät istu - erityisesti tämä koskee yksityisen sektorin palveluja. Edellä antamani vastaukset antavat viitteitä siitä mitä tuleman pitää." (Mies, julkinen sektori)

"Kuntien liikuntahallinnon puolelta on hävinnyt perinteisiä liikuntasihteeri ym. nimikkeitä. Tehtävät eivät luultavasti tule häviämään kokonaan, mutta nimikkeet monipuolistuvat ja tehtäväkuvat jatkavat laajentumistaan." (Nainen, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Vain muutama tutkimukseen osallistuneista yksityisen sektorin asiantuntijoista otti kantaa häviäviin ammatteihin liikuntasektorilla. Useissa näistäkin vastauksista ei osattu sanoa häviäviä ammatteja. Mainintoja kuitenkin saivat kuntien liikuntasihteerit, kentänhoitajat, kassatyöntekijät ja tukkumyyjät. Myyntiedustajan ja myyntipäällikön ammattinimikkeet korvataan nykyään asiakkaastaan kokonaisvaltaisemmin vastaavilla avainasiakaspäälliköillä.

Kolmas sektori

Myöskään kolmannen sektorin asiantuntijat eivät olleet erityisen aktiivisia ottamaan kantaa häviäviin ammattinimikkeisiin ja tehtäviin liikunta-alalla. Mainintoja saivat kuitenkin päävalmentaja (lähinnä järjestöpuolella, sillä isoilla seuroilla on omat päävalmentajansa ja urheilijoilla henkilökohtaiset valmentajansa ja personal trainerinsa), järjestöpäälliköt, sihteerit, liikuntasihteerit, vain rutiiniluonteisia toimistotehtäviä hoitavat ammattilaiset sekä raittiussihteerit ja valvojat.

"Liikuntasihteeri --> monilla kunnilla on vaikeuksia pitää liikuntasihteerien virkoja, jatkossa todennäköisesti kunnat joutuvat

yhdistämään voimavaroja, jolloin yksi liikuntasihiteeri hoitaa usean kunnan asioita --> liikuntasihiteerin tehtäväkuva suuntautuu entistä enemmän terveysliikuntaan." (Mies, kolmas sektori)

7.9 Uudet ammatit liikunta-alalla

Yhdeksännessä avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan onko heidän edustamalleen liikunnan sektorille syntynyt uusia ammattinimikkeitä ja tehtäviä viimevuosina. Kymmenennessä avoimessa kysymyksessä puolestaan pyydettiin vastaajia arvioimaan uusien ammattinimikkeiden ja tehtävien syntymistä lähitulevaisuudessa. Vastaukset esitetään seuraavassa saman alaluvun alla. Liikunta-alalle syntyneet ja lähitulevaisuudessa syntyvät uudet ammatit olivat vastaajien mukaan pääsääntöisesti samoja kuin eniten kasvavat ammattiryhmät. Hyvinvointiin, terveysliikuntaan, luonto- ja liikuntamatkailuun sekä elämys- ja sisällöntuotantoon liittyviltä aloilta arvioitiin löytyvän eniten tulevaisuuden liikunta-ammatteja. Erikoisosaaminen, viestintä ja turvallisuuskysymykset ovat myös alueita, joille arvioitiin syntyvän ammatteja tulevaisuudessa. Kansainvälisten trendien arvioitiin niin ikään vaikuttavan ammattien syntyyn. Myös eri alojen päälliköt, projektityöntekijät, koordinaattorit ja konsultit ovat tulevaisuuden liikunta-alan ammattinimikkeitä.

Julkinen sektori

Vastaajat esittivät hyvin monenlaisia uusia ammattinimikkeitä ja samansuuntaisuutta kasvavien ammattiryhmien kanssa. Eniten uusia ammatteja arvioitiin muodostuvan erityyppistä erikois- ja erityisosaamista vaativiin liikunta-alan tehtäviin. Tällöin ammattinimikkeinä ovat mm. erityisliikunnanopettaja, erikoisliikunnanohjaaja, erikoisliikuntasihiteeri, erityisliikunnan suunnittelija ja esimerkiksi liikuntapaikkarakentamisen erikoisosaaja. Toinen tehtäväalue, jolle syntyy vastaajien mukaan uusia ammatteja, on henkilökohtainen ja yksilöllinen liikunnan ohjaus ja neuvonta. Tämän alueen ammattinimikkeinä ovat esimerkiksi personal trainerit sekä muut terveysliikunnan ja hyvinvoinnin ammatit laajemminkin. Muutamia mainintoja saivat myös työyhteisöliikuntaan ja tyky-toimintaan liittyvät uudet ammatit. Sponsorointiin, liikunnan markkinointiin, managerointiin, sisällöntuotantoon ja tapahtumien organisointiin sekä huippu-urheilun ammattilaisuuteen arvioitiin myös syntyvän uusia ammatteja. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että ammattinimikkeet muotoutuvat lopullisesti vasta työelämässä

tarpeen ja tarjonnan sekä yhteiskunnan yleisen kehityksen mukaan. Kaiken kaikkiaan myös liikunta-alan työtehtävien arvioitiin monipuolistuvan ja esimerkiksi julkisella sektorilla suuntaus on erilaisten yhdistelmävirkojen syntymiseen. Ulkomaiset vaikutteet ja trendit synnyttävät myös uusia ammattinimikkeitä, mm. suunnittelijoita, koordinaattoreita ja päälliköitä. Edelleen, lyhyt- ja määräaikaiset projektit synnyttävät uusia ammattinimikkeitä. Yksittäisiä mainintoja uusista ammateista saivat myös elämys- ja luontoliikuntaan, liikuntamatkailuun, seuratoimintaan ja aikuisliikuntaan liittyvät uudet ammatit sekä urheiluetiikan yliassistentuuri. Noin neljännes kysymykseen vastanneista oli sitä mieltä, että uusia ammatteja ei merkittävästi synny liikunta-alalle.

"Nimikkeet saavat vaikutteita ulkomailta, trainerit yms. nimikkeet yleistyvät. Tehtävät lisääntyvät liikuntaan liittyvän liiketoiminnan kasvaessa, yhtenä suuntana yksilöllisyys ohjaamisessa ja neuvonnassa." (Mies, julkinen sektori)

"Ei [uusien] ammattinimikkeitä. Tehtävät ovat muuttuneet strategisimmiksi ja perinteiset sektorirajat ylittäviksi. Hallinnossa tarvitaan laaja-alaista osaamista sekä tavoitelähtöistä ja verkostoituvaa toimintatapaa. En osaa arvioida vaikutuksia ammattinimikkeisiin. Hallinnossa pyritään pikemminkin vähentämään ammattinimikkeitä ja lisäämään virkamiesten laaja-alaista liikkumishalukkuutta hallinnon asiantuntijoina. Substanssiosaamista haetaan verkostoituvalla ja tietoa hyödyntävällä toimintatavalla." (Nainen, julkinen sektori)

"Julkisella sektorilla mahdollisesti keskittymistä yhdistelmävirkoihin ainakin pienissä ja keskisuurissa kunnissa. Kansalaistoiminnassa saattaa nousta esiin eräänlaisia seuraisännöitsijöitä, palkattuja ammattilaisia, koordinaattoreita, joka paikan höyliä, jotka hoitavat hallinnon ja jättävät vapaaehtoisille tilaa tehdä itse liikunta-asiaa - mutta mikä itse nimike olisi ...? Yksityisellä sektorilla mahdollisuuksia on vaikka mihin, monialainen (liikunta, terveys, verkottuminen) asiantuntijaosaaminen (henkilökohtaisten) hyvinvointipalvelujen tuottamisessa on suuri mahdollisuus - jälleen nimike?" (Mies, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Vastauksissa mainittiin erityyppisiä ammatteja. Useampia mainintoja saivat mm. henkilökohtaiseen liikunnanohjaukseen liittyvät uudet ammatit, kuten personal trainerit, wellnesskonsultit sekä jäsen- ja liikuntaneuvojat. Edelleen, informaatioteknologian ala, internet, sähköinen viestintä ja mobiilihankkeet luovat uusia ammatteja. Kykyjen etsijät ja konsultit, samoin kokonaisvaltaisesti asiakkuussuhteista vastaavat ns. avainasiakaspäälliköt mainittiin uusina ammattinimikkeinä. Yksittäisiä mainintoja saivat myös ammattimainen tapahtumien järjestäjä, ammattivalmentaja, seuratoiminnassa urheilutoimintojen johtaja, ohjelmajohtaja sekä elämys- ja seikkailuliikuntaan liittyvät ammatit. Eräiden vastaajien mukaan uusien ammattien muutosvauhti ja nimikkeiden syntyminen on nopeaa. Muutamien vastaajien mukaan uusia ammatteja ei juuri synny liikunta-alalle.

"Uskon että vapaa-aikaan liittyvien ammattien määrä tulee hieman lisääntymään kuten esim. firmat, jotka tarjoavat elämyksiä ja seikkailuja muille firmoille." (Nainen, yksityinen sektori)

Kolmas sektori

Myös kolmannen sektorin vastauksissa mainittiin hyvin kirjava joukko uusia ammatteja. Selkeästi toisistaan erottuvia ammattiryhmiä oli siis melko vaikea löytää. Useampia mainintoja saivat kuitenkin ensinnäkin erilaiset terveystoimintaan ja (terveys)liikunnan kehittämiseen liittyvät uudet ammatit, kuten terveystoimintapäällikkö ja terveystoimintakoordinaattori. Toiseksi, elämys- ja ohjelmapalvelutuotantoon sekä luontoliikuntaan ja liikuntamatkailuun liittyvillä aloilla arvioidaan syntyvän uusia ammatteja. Informaatioteknologian ala ja viestintä luovat myös uusia ammatteja, samoin kaupallisuuteen ja henkilökohtaiseen liikunnan ohjaamiseen liittyvät ammatit. Agentit ja urheilumanagerit mainittiin myös uusina ammatteina. Yksittäisiä mainintoja uusista ammateista saivat myös projektityöntekijä, liikuntaan ja urheiluun liittyvä opinnonohjaaja, kengitysseppä, ratsastuksenopettaja, turvallisuus- ja juridisiin kysymyksiin liittyvät ammatit, seuratoiminnan kehittäjä ja liikunta-alan moniosaajat. Muutama yksittäinen vastaaja oli sitä mieltä, että uusia ammatteja ei alalle synny tai, että kehityksen ennustaminen on erittäin vaikeaa.

"Ns. kehittäjänimikkeet kokonaisuutena. Yhteysjohtajat, -sihteerit, olosuhde- tapahtumapäälliköt, aktivaattorit, konsultit, managerit, suunnittelijat, järjestyksenvalvojat, projektikoordinaattorit + eng."

kieliset nimikkeet: - personal trainer - event manager - staff (security, medical) - bachelor- tutkinnot ym. Kaupallistumisen ja kansainvälistymisen seurauksena nimikkeistö uusiutuu ja esim. englanninkieliset nimet lisääntyvät. Koulutusverkko tarjoaa jo nyt eng.kielisiä tutkintoja!" (Nainen, kolmas sektori)

"Moniosaamisen näkökulma korostuu: mm. perinteisistä valmentajista on tulossa sekä kasvatuksen että terveysliikunnan asiantuntijoita huippu-urheilun osaamisen rinnalle. Liikuntakulttuuri eriytyy moniin suuntiin ja se tarkoittaa, että ammattilaisten on hallittava yhä useampia toiminnan aloja. Elämystuottajat ovat tulossa." (Mies, kolmas sektori)

"Esim. aikuisten kunto- ja terveysliikuntaa koordinoidaan ja kehitetään mm. nimikkeillä terveysliikunnan kehittäjä, kunto- ja terveysliikuntapäällikkö jne. Samoin lasten liikunta on eriytynyt omaksi toimialakseen, jota hoidetaan mm. nimikkeillä aluekehittäjä tai lasten liikunnan päällikkö." (Mies, kolmas sektori)

"Sisällöntuottajat, tekniset tukihenkilöt, koordinaattorit, projektipäälliköt. Nimikkeet muuttuvat muuttuvan työelämän mukaan. Kehitys on luonnollista. Ja vaikka perustehtävät säilyisivätkin, tulee uusien nimikkeiden kautta viestiä että ollaan "muutosherkkiä". Näin lienee kaikilla aloilla - "uudistuminen" on eräs tapa varmistaa, että pysytään omalla sijalla kilpailuasetelmissä." (Mies, kolmas sektori)

7.10 Työpaikkojen sijoittuminen

Yhdennessätoista avoimessa kysymyksessä liikunta-alan asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan sitä, mihin liikunta-alan työpaikat tulevaisuudessa sijoittuvat. Tilastojen valossahan ne ovat olleet pääosin Uudellamaalla ja Keski-Suomessa. Useat vastaajat arvioivat samansuuntaisen kehityksen jatkuvan edelleen, mutta myös muiden kasvukeskusten, kuten Tampereen, Turun sekä esimerkiksi Oulun ja Kuopion seutujen arvioitiin tarjoavan liikunta-alan työpaikkoja lähitulevaisuudessa. Yleisesti ottaen työpaikkojen arvioitiin syntyvän sinne missä ihmisetkin ovat! Varsinaisten kasvukeskusten ulkopuolelle työpaikkoja arvioitiin syntyvän valmennuspuolella valmennuskeskusten (esim. Vierumäki, Kuortane, Pajulahti ym.) yhteyteen sekä luontoliikunnan, liikuntamatkailun, elämysteollisuuden yms. työpaikkoja Lappiin ja Itä-Suomeen (esim. Kainuu).

Julkinen sektori

Yleisesti ottaen liikunnan työpaikkojen arvioitiin keskittyvän voimakkaasti sinne, minne työpaikat ja väestö laajemminkin eli kasvukeskuksiin. Kysynnän ja tarjonnan lakia seuraava palvelutuotanto vaikuttaa työpaikkojen sijoittumiseen. Noin kolmasosa kysymykseen vastanneista oli sitä mieltä, että liikunta-alan työpaikkojen keskittyminen Keski-Suomeen ja Uudellemaalle jatkuu myös tulevaisuudessa. Tämän lisäksi toinen kolmannes oli sitä mieltä, että liikunta-alan työpaikat keskittyvät yleensäkin kasvukeskuksiin. Pääkaupunkiseudun ja Jyväskylän seudun lisäksi liikunta-alan arvioitiin työllistävän myös Turun, Tampereen ja Oulun seuduilla sekä eräissä maakuntakeskuksissa, esim. Kainuussa.

"On selvää, että Liikunta Jyväskylässä ja Suuret erikoislaitokset ja yksiköt pääkaupunkiseudulla keräävät ammattilaisia. Muuten kai ei olisi pahitteeksi, vaikka vakanssit noudattelisivat väestön nuppilukua. Monilla organisaatioilla on taipumusta paisua kriitikkittömästi ja itkeä ymmärryksen puutetta ja rahapulaa. Toivottavasti Jyväskylässä ja Helsingissä ollaan tässäkin asiassa viisaita." (Mies, julkinen sektori)

"Keskittyminen keskittyy entistä voimakkaammin pääkaupunkiseudulle, jossa ongelmat mm. tasa-arvon myötä kasvavat ja vaativat yhteiskunnan toimenpiteitä mm. lähiöliikunnan kehittämisessä." (Mies, julkinen sektori)

Pieniltä paikkakunnilta ja syrjäseuduilta liikunnan työpaikat vähenevät vastaajien mukaan. Tähän poikkeuksen kuitenkin tekevät kylpylä-, liikunta- ja muut lomakeskukset. Myös pohjoinen ja itäinen Suomi työllistää vähintäänkin sesonkiluoteisesti elämysmatkailuun, luontoliikuntaan sekä kesä- ja talviliikuntaan keskittyvien yritysten ja toimintojen kautta. Myös ulkomaille suuntautuvien aktiivilomien arveltiin työllistävän liikunta-alan ammattilaisia. Toisaalta, joidenkin vastaajien mukaan pohjoinen ja itäinen Suomi tulevat olemaan edelleen vaikeuksissa. Muutamien vastaajien mukaan työpaikkojen sijoittuminen tasaantuu.

"Kyllä tulevaisuudessa kuvattu ammattien keskittyminen on vielä pitkään ja ilman valtiovallan erityisiä toimenpiteitä tosiasia. Kuitenkin pohjoisemmassa ja itäisemmässä osassa Suomea erityisesti elämysmatkailun, luontoliikunnan ja suurten liikuntakeskusten piiristä avautuu näiden alueiden kesä- ja talviliikunnan ja matkailun vahvuuksiin sopivia tehtäviä." (Mies, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Myös yksityisen sektorin vastaajat olivat pääsääntöisesti sitä mieltä, että liikunta-alan työpaikat keskittyvät jatkossakin Keski-Suomeen ja Uudellemaalle, sillä kaupallisen tehokkuuden nähtiin syntyvän suurista asiakasvirroista. Ulkomaat ja esimerkiksi uudet EU-maat nähdään myös tulevaisuuden liikuntatyöllistäjinä. Erään vastaajan mukaan työpaikkatilastointia olisi syytä laajentaa Suomen rajojen ulkopuolelle.

Toisaalta myös muiden kuin kasvukeskusten suhteellinen osuus työllistäjinä lisääntyy. Osa vastaajista oli verrattain optimistisia myös muiden kuin varsinaisten kasvukeskusten mahdollisuuksiin synnyttää työpaikkoja. Esimerkiksi ikääntyneiden liikunnan parissa kasvua voi syntyä myös muualle, kun suuret ikäluokat palaavat eläkkeelle kotipaikkakunnilleen. Myös yrittäjäosaamisen myötä työpaikkoja voi syntyä kasvukeskusten ulkopuolelle. Liikunta-, luonto- ja elämysmatkailu sekä seikkailu-urheilu ovat myös sellaisia tulevaisuuden työllistymisalajoja, joiden sijainti voi olla kasvukeskusten ulkopuolella.

"Keskittyminen lisääntyy. Ehkä vanhusliikunnan parissa voisi ajatella pientä kasvua muualla, kun suuret ikäluokat palaavat eläkkeellä kotikonnuilleen. (Tuossapa Business-idea.)" (Mies, yksityinen sektori)

Kolmas sektori

Useissa vastauksissa todettiin, että keskittyminen jatkuu ruuhka- Suomeen ja pääkaupunkiseudulle, Keski-Suomeen ja muihin kasvukeskuksiin kuten Tampereen, Oulun, Turun ja Kuopion seuduille. Kaikista eri sektorin edustajista kolmannen sektorin vastaajat olivat kuitenkin eniten sitä mieltä, että liikunnan työpaikkoja syntyy myös muualle kuin kasvukeskuksiin. Mikäli paikallistason toiminta vastaa entistä paremmin todelliseen kysyntään, voi liikunnan ammattilaisuutta olla laajasti ympäri Suomen. Esimerkiksi seuratoiminnassa ja toisaalta myös palvelujen tuotannossa tarvitaan työntekijöitä myös maakunta-, alue- ja paikallistasoilla. Suurten ikäluokkien eläköityessä ja palatessa entisille kotipaikkakunnilleen, seniori- ja terveysliikunnan työpaikkoja syntyy myös maakuntiin. EU-maat ja ulkomaat laajemminkin nähtiin myös tulevien työpaikkojen sijaintipaikkoina.

"Miten niin Uudellemaalle ja Keski-Suomeen. Missä se näkyy? Huippu-urheilussako, seuratoiminnassa, lasten ja nuortenliikunnassa vai kunto- ja terveysliikunnassa, tutkimuksessa, urheilupuistoissa, kuntien liikuntatoimessa ???? Lajiliitot on Helsingissä ja yliopisto

Jyväskylässä, mutta urheilua ja liikuntaa tehdään koko maassa ja jopa paremmin.” (Mies, kolmas sektori)

Vastaajien mukaan valmentajien vakanssit syntyvät lähinnä paikkakunnille, joissa on liikunta-alan oppilaitoksia, esimerkiksi urheiluoopistoja, esimerkiksi Vierumäki, Kuortane, Vuokatti, Pajulahti. Jyväskylän yliopiston ja Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuslaitos Kihun lisäksi liikunta-alan työpaikkoja syntyy myös muihin suurempiin yliopistokaupunkeihin. Tietotekniikan ansiosta liikunta-alan etätyöskentely on periaatteessa mahdollista missä päin tahansa Suomea.

”Keski-Suomessa on ainut yliopisto Suomessa missä liikuntaa voi opiskella, jos tähän ei tule muutosta niin tilastot pysyivät ennallaan. Liikunta alan opiskelua voitaisiin levittää muihinkin yliopistoihin.” (Nainen, huippu-urheilija)

Liikuntaan ja luontoon liittyvä matkailu nähtiin yhtenä merkittävänä työllistäjänä lähitulevaisuudessa. Elämyksellisen ja terveyteen liittyvän matkailun arvioitiin työllistävän liikunta-alan ihmisiä, esimerkiksi oppaita ja ohjaajia varsinaisten kasvukeskusten ulkopuolella, erityisesti Lapissa, Kainuussa, Sisä- ja Järvi-Suomessa sekä Saaristomeren kunnissa.

”Uskon, että kaikki ne Suomen kolkat, jossa liikuntamatkailulla on merkitystä. Kainuu, Lappi, Saaristomeren jne.. Ne tarjoavat huikeita elämyksiä terveysliikuntamatkailulle.” (Mies, kolmas sektori)

7.11 Alojen välinen liikkuvuus. Siirtymistä liikunta-alalta nyt ja tulevaisuudessa

Kahdennessatoista avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan, mille aloille he ovat havainneet tapahtuvan siirtymistä liikunta-alalta. Kolmannessatoista avoimessa kysymyksessä puolestaan tiedusteltiin mille aloille vastaajat uskovat liikunta-alan ihmisiä siirtyvän tulevaisuudessa. Vastaukset on yhdistetty seuraavassa saman alaluvun alle. Yleisesti ottaen alojen välistä siirtymistä nyt ja tulevaisuudessa arvioitiin tapahtuvan useiden eri alojen välillä. Liikunta-alan ihmisiä tosin luonnehdittiin joissain vastauksissa melko uskollisiksi omalle alalleen, mutta siirtymistä toki nähtiin tapahtuvan myös muualle. Useimpia mainintoja muista aloista saivat kaupallinen ala, markkinointi ja yritystoiminta, matkailu, seikkailu- ja ohjelmalvelutoiminta, viestintä, media, viihde sekä terveysliikunta ja hyvinvointipalvelut. Vastaajien edustamalla liikunta-aloilla työskenteli myös varsin kirjava joukko muiden alojen ihmisiä. Liikunta-alalla tulevaisuudessa toimivien ihmisten

koulutustaustoiksi luettiin hyvin monenlaisia eri aloja tekniikasta ja informaatioteknologian -alasta opetukseen ja terveysalaan.

Julkinen sektori

Eniten yksittäisiä mainintoja liikunta-alalta siirtymisen kohteeksi sai kaupallinen ja yritystoimintaan liittyvä ala. Seuraavaksi eniten, reilu neljännes vastaajista arvioi, että liikunta-alalta on siirrytty viestintään, mediaan ja tiedotukseen liittyville aloille. Seuraavina esille nostettuina ryhminä olivat tasapuolisesti sosiaali- ja terveystoimi sekä opetustoimi ja koulutukseen liittyvät alat. Edellisten kanssa yhtä monta vastaajaa myös arvioi, että merkittävää siirtymistä heidän edustamiltaan liikunta-aloilta ei ollut tapahtunut, itse asiassa liikunnan ihmisiä luonnehdittiin melko uskollisiksi alalleen. Edelleen, muutamia mainintoja saivat matkailu-, seikkailu ja lomapalvelut sekä hallintotehtävät. Yksittäisiä mainintoja saivat kulttuuriala, lääketeollisuus ja PR-toiminta.

"En osaa sanoa mitään trendejä, yksittäisiä tapauksia kuulee silloin tällöin. Kaiken kaikkiaan liikunta-alalle rekrytoituneet ovat yleensä niin motivoitunutta porukkaa, että siirtyminen kokonaan toisille aloille lienee melko vähäistä. Liikuntaihmisissä on jokin sisäinen palo omalle alalle." (Mies, julkinen sektori)

"Liikunnan alan ihmiset näyttävät ylipäättään olevan aika uskollisia omalle ammatilleen – johtuneeko tämä sitten siitä, että ammattialan vaihtaminen on vaikeahkoa. Toisaalta tehdyt kyselyt, mm. yliopiston tekemä valmistuneiden opiskelijoiden seurantatutkimus, ovat osoittaneet, että liikunnalta valmistuneet ovat yleensä olleet varsin tyytyväisiä tekemäänsä ammatinvalintaan ja sijoittumiseensa työelämään. Selvemmin siirtymistä tapahtuu liike-elämän ja kaupan sektoreille ja tulevaisuudessa esim. liikuntapalvelujen yritystoiminta, omassa tai toisen omistamassa yrityksessä avaa uudenlaisia ammatillisia mahdollisuuksia." (Mies, julkinen sektori)

Puolet vastaajista oli sitä mieltä, että tulevaisuudessa siirtymistä tapahtuu nimenomaan yrityselämään ja yksityisille liikunnan aloille. Mainintoja kaupallisista aloista saivat mm. markkinointi, kauppa, yksityisyrittäjyys, konsultointi ja vapaa-ajan palvelusektori laajemminkin. Seuraavaksi eniten mainintoja, viisi kutakin, saivat ensinnäkin sosiaali-, terveys- ja hyvinvointisektori; toiseksi tiedonvälitys, tiedottaminen, media ja viihdeala ja kolmanneksi matkailuun liittyvät seikkailu-, terveysliikunta- ja lomapalvelut sekä

elämysteollisuus. Muutamien vastausten mukaan siirtymistä tulee tapahtumaan kasvatus-, koulutus- ja opetusaloille, suunnitteluun ja hallintoon sekä it-alalle. Yksittäisissä vastauksissa todettiin, että liikunta-alan tehtävät monipuolistuvat ja siirtymistä tapahtuu alan sisällä. Siirtymisen sanottiin myös olevan riippuvaista työntekijän koulutuksesta ja henkilökohtaisista ominaisuuksista. Vajaa neljännes kysymykseen vastanneista ei arvioinut liikunta-alalta siirtymistä merkittäväksi tulevaisuudessa.

"Koulutus-, suunnittelu- ja tiedonvälitysaluille. Lisäksi sivuvainevalintojen ja tuplatutkintojen pohjalta myös kaupalliset alat vetävät liikuntaihmiä entistä enemmän." (Nainen, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Yli puolet yksityisen sektorin vastaajista oli sitä mieltä, että siirtymistä liikunta-alalta tapahtuu lähinnä liike-elämän puolelle ja palvelusektorille konsultointi-, markkinointi- tai oman yrityksen hoitamiseen liittyviin tehtäviin. Myös vapaa-ajan palvelut yksittäisenä alueena mainittiin. Toinen esille noussut ala, jolle liikunta-alalta on siirrytty, oli media-ala. Yhteensä neljä vastaajaa ei ollut havainnut merkittävää siirtymää liikunta-alalta.

"Liike-elämän palvelukseen, median palvelukseen, oman yrityksen perustaminen, jolloin kysymykseen tulee vapaa-aikaan liittyvät palvelut." (Mies, yksityinen sektori)

Kaksi kolmasosaa vastaajista oli sitä mieltä, että siirtymistä liikunta-alalta tulevaisuudessa tapahtuu liike-elämään ja kaupallisille aloille, mm. yksityisyrittäjiksi, yksityisten liikuntapalvelujen pariin, markkinointiin, palvelujen tuotekehittelyyn sekä vapaa-aikapalvelujen pariin laajemminkin. Muutama vastaaja arvioi, että siirtymistä tapahtuu teknologian ja tekniikan aloille sekä yhteiskunnallisille aloille ja kulttuurin markkinointiin. Yksittäisiä mainintoja saivat niin ikään terveys- ja hyvinvointipalvelut, seikkailu-urheilu ja ns. extreme-lajit sekä media ja henkilöstöjohtaminen. Kahden vastauksen mukaan siirtymistä ei arvioitu tapahtuvan laisinkaan tai ei osattu sanoa.

Kolmas sektori

Selkeä enemmistö kolmannen sektorin vastaajista oli sitä mieltä, että siirtymistä tapahtuu etenkin liike-elämään ja liikunnan kaupallisille aloille. Kaupallisen alan työt liittyvät lähinnä yksityisyrittämiseen, markkinointiin, henkilöstö- ja yritysvalmennukseen, konsultointiin, oman osaamisen tuoteistamiseen sekä tuotantoyhtiöissä ja mainostoimistoissa työskentelyyn. Seuraavaksi eniten yksittäisiä mainintoja sai koulutusala, matkailu sekä yksittäisiä mainintoja kunnat, terveyssektori ja projektijohtamista, sosiaalisuutta ja ihmissuhdetaitoja vaativat alat. Muutamissa vastauksissa todettiin, että siirtymistä on tapahtunut lähinnä liikunta-alan sisällä muihin liikunnan työtehtäviin.

"Siirtymiset ovat tietojeni mukaan suuntautuneet ennen kaikkea yritys-elämän puolelle sekä kuntien palvelukseen." (Mies, kolmas sektori)

Suurin osa myös tämän sektorin asiantuntijoista arvioi, että tulevaisuudessa siirtymistä liikunta-alalta tapahtuu lähinnä liike-elämään. Mainintoja saivat yksityis- ja asiantuntijayrittäjyys, palveluyritykset, yritysvalmennus, vapaa-ajan palvelut, kauppa ja kaupalliset palvelutuotteet. Viidessä vastauksessa siirtymistä arvioitiin tapahtuvan terveys- ja kuntoliikunnan aloille sekä hyvinvointialoille laajemminkin, esimerkiksi erityisryhmien ohjaukseen, kuntoutukseen sekä lasten ja nuorten liikkumaan opettamiseen. Neljän vastaajan mukaan siirtymistä tapahtuu matkailu-, retkeily-, luontoliikunta- ja elämyspalvelujen pariin. Muutaman vastaajan mukaan siirtymistä tapahtuu koulutusaloille, kolme vastaajaa joko ei osannut sanoa tai ei arvioinut merkittäviä muutoksia tapahtuvan tulevaisuudessa.

"Hyvinvointikokonaisuuteen ja matkailuun edelleen; retkeily... erätoiminta... luonto... elämysbusiness... vapaa-ajan palvelut... (ovat tietenkin liikuntaa nekin) -erityisryhmien ohjaus (täysin passiivisten lasten ja nuorten "kuntoutus" ja liikkumaan opettaminen mm.)."
(Mies, kolmas sektori)

7.12 Yhteistyö eri toimijoiden kanssa

Viimeisessä avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin nimeämään kolme eri tahoa, joiden kanssa he tekevät eniten yhteistyötä. Vastauksissa mainittiin hyvin monitahoinen joukko yhteistyökumppaneita. Erityistä yllätyksellisyyttä vastauksissa ei tosin ollut, sillä yhteistyökumppanit edustivat melko tyypillisiä ja tunnettuja liikunnan sidosryhmiä. Julkisen puolen yh-

teistyökumppaneista tyypillisimpiä olivat opetusministeriö, läänien ja kuntien liikuntatoimet sekä Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Yksityisen sektorin yhteistyökumppaneista mainintoja saivat lähinnä yksittäiset yritykset ja liikunnan ja urheilun erilaiset rahoittajat. Yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa tehtiin erityisesti eri liikuntajärjestöjen, -seurojen, ja -liittojen kanssa. Mainintoja saivat mm. Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU), Nuori Suomi sekä Suomen Olympiakomitea.

Julkinen sektori

Tutkimukseen osallistuneista julkisen sektorin asiantuntijoista puolet vastasi kysymykseen. Valtiontasoisista julkisen sektorin yhteistyötahoista opetusministeriö sai 4 mainintaa ja sosiaali- ja terveysministeriö 2 mainintaa. Yhdessä vastauksessa mainittiin poliitikot yhteistyökumppaneina. Lääni- ja kuntatasolla yhteistyötä tehtiin pääasiassa kaupunkien ja kuntien liikuntatoimen, sosiaali- ja terveystoimen, teknisen toimen, kuntien eri hallinnonalojen johdon, muiden hallintokuntien, läänin sekä poliisin kanssa (kukin 1-2 mainintaa). Akateeminen yhteisö yhteistyökumppanina sai julkisen sektorin asiantuntijoilta yhteensä 17 mainintaa. Yliopistoista useimmiten mainittiin Jyväskylän yliopisto. Myös Tampereen yliopisto ja Kajaanin yliopistokeskus mainittiin kerran. Muita akateemisia yhteistyötahoja vastauksissa olivat tutkijat, erityispedagogiikka, psykologia, fysioterapia, liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta, sosiologit, yhteiskuntatieteelliset tiedekunnat ja niiden henkilökunta, kasvatustieteilijät, filosofit, tieteelliset järjestöt, terveystieteilijät sekä muu tiedeyhteisö. Muista tutkimuslaitoksista mainittiin Kajaanin mittalaitelaboratorio, LIKES, Ikäinstituutti, Kansanterveyslaitos, Työterveyslaitos sekä tietopalvelut. Muista oppilaitoksista mainintoja saivat ammattikorkeakoulu, urheiluopistot, Vuokatin urheiluopisto ja Snowpolis Vuokatti.

Elinkeinoelämä yhteistyötahona sai kolme mainintaa, nämä olivat yrittäjät, kauppa ja hallinto sekä matkailuala.

Kolmas sektori yhteistyökumppanina mainittiin 12 kertaa. Mainintoja saivat paikalliset seurat, liikunnan aluejärjestöt (2), liikuntajärjestöt, kansalaisjärjestöt, lajiliitot, SLU, järjestöt/liikunta SLU/koulutus, Anti-Doping Toimikunta/koulutus ja tutkimus, Suomen Olympiakomitea sekä muut liikuntajärjestöt.

Tiedostusvälineet yhteistyökumppanina mainittiin kolmessa vastauksessa, maininnan saivat Liikunta ja Tiede lehti, tiedottajat ja tiedostusvälineyhteisöt. Muista eri alojen asiantuntijoista yhteistyötä tehtiin talous- laki ja teknisten asiantuntijoiden kanssa sekä arkkitehtien, suunnittelijoiden, rakentajien ja tekniikan alan kanssa.

Yksityinen sektori

Yksityisen sektorin asiantuntijoista noin kolmasosa vastasi kysymykseen. Julkisen sektorin viranomaiset mainittiin yhteistyötahona vain yhdessä vastauksessa. Elinkeinoelämä yhteistyötahona sai 5 mainintaa, jotka olivat liikunta-alan konsultit, rahoittajat, omistajat, Urheilu- ja vapaa-aikatukkuiliikkeen ry. sekä muut alan yrittäjät.

Kolmannen sektorin yhteistyöstä mainittiin 7 vastauksessa, tahot olivat Kuntourheiluliitto, seurat, liitot, Olympiakomitea, urheilujärjestöt, liiton henkilöt sekä Pelaaajyhdistyksen edustajat.

Eri alojen asiantuntijoista yhteistyötahoina useimpia mainintoja saivat valmennus ja testausala (4), fysioterapia ja kuntoutus (2) sekä (työ)terveyshuolto (2). Mainintoja saivat myös informaatio, data, markkinointi, talousasiat/controllerit, lakiasiat/tuotemerkkisuojat, tulli/väärennökset, suunnittelijat, huippu-urheilijat sekä mainostoimistoväki. Tiedotusvälineistä mainittiin urheilumedia ja toimittajat.

Kolmas sektori

Kolmannen sektorin asiantuntijoista noin puolet vastasi kysymykseen. Opetusministeriö oli yhteistyötahona kuudessa vastauksessa, maininnan saivat myös ministeriöiden esittelijät. Lääni- ja kuntasektori yhteistyötahona saivat yhteensä 8 mainintaa. Yhteistyötä tehtiin läänin ja läänin liikuntatoimen kanssa, yleisemmin kunnallishallinnon ja kuntien liikuntahallinnon edustajien kanssa sekä TE-keskuksen, kuntien vapaa-ajan- ja koulutoimien ja kuntien johtavien virkamiesten kanssa.

Akateemisista yhteisöistä mainittiin yliopistot (Jyväskylän yliopisto, liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta), tutkijat sekä sosiologia tieteenalakumppanina. Muista tutkimuslaitoksista KIHU mainittiin kahdesti ja UKK-instituutti sekä Kansanterveyslaitos kerran. Muista oppilaitoksista maininnan saivat liikuntaopisto, urheiluopistot sekä urheiluopiston valmentajat, ohjaajat, opettajat.

Elinkeinoelämä yhteistyötahona oli viidessä vastauksessa. Maininnan saivat ay-järjestöt/liike-elämä, yritykset, liike-elämä, pankki ja talous sekä yritysmaailma/ markkinointi.

Kolmannen sektorin yhteistyötahoja oli yhteensä 15. Olympiakomitea sekä SLU eli Suomen Liikunta ja Urheilu mainittiin kolmessa vastauksessa, Nuori Suomi kahdessa vastauksessa. Muita mainintoja saivat kansainväliset liitot, liikunnan toimialajärjestöt, Kunto, liikuntajärjestöt, urheilun lajiliitot, jäsenjärjestöjen asiantuntijat sekä Suomen Reumaliitto.

Eri alojen asiantuntija-alueista valmennus/ ohjaus sekä markkinointi saivat kumpikin kolme mainintaa, muista aloista maininnan saivat lakimies, pääkirjanpitäjä, lääketiede, metsäala, atk – ja sosiaali- ja terveysala. Tiedotusvälineet mainittiin kahdessa vastauksessa. Asiasta kiinnostuneet yksityishenkilöt saivat myös yhden maininnan kolmannen sektorin yhteistyötahoista.

8 Liikunta-alan osaaminen ja osaamistarpeet

Liikunta-alan ammattilaisten osaamista tällä hetkellä ja osaamistarpeita tulevaisuudessa arvioitiin luvussa 6.5 kuvatun Tuning-ohjelman mukaisilla eri osaamistarpeita kartoittavilla väittämillä. Kartoitetut osaamistarpeet jaettiin välineellisiin osaamisalueisiin ("instrumental competences"), ihmisten väliin toimintaan liittyviin osaamisalueisiin ("interpersonal competences"), koko toimintaan vaikuttaviin osaamisalueisiin ("systemic competences") ja ammatti- ja tehtävänsidonnaisiin osaamisalueisiin ("other competences"). Tulokset vastaajilta, jotka työskentelevät julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla käsiteltiin erikseen. Näin tehden pyrittiin saamaan selville mm. mahdollinen tulevaisuuden osaamistarpeiden eriytyminen sektoreittain. Merkittäviä eroja näiden ryhmien sisällä ei löydetty. Lisäksi otoksesta poimittiin erikseen liikunta-alan kouluttajien ja koulutuksen suunnittelua Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnassa ja ammattikorkeakouluissa tekevien henkilöiden vastaukset ja verrattiin niitä muihin vastauksiin. Näin pyrittiin hahmottelemaan mm. mahdollista koulutusresurssien vajetta työelämän kysytyimmillä koulutusaloilla. Koulutusvastaavien (N=8) vastaukset ovat myös osana julkisen sektorin vastauksia (N=29).

Väittämiin vastattiin Likertin-asteikolla yhdestä viiteen. *Asiantuntijoiden osaamista tällä hetkellä* kartoittavat vaihtoehdot olivat: 1=heikko, 2=välttävä, 3=tyydyttävä, 4=hyvä, 5=erinomainen. Näihin kysymyksiin vastasi keskimäärin 67 % kaikista tutkimukseen osallistuneista asiantuntijoista. *Osaamistarpeita tulevaisuudessa* kartoittavat vastausvaihtoehdot olivat puolestaan: 1=ei lainkaan tärkeä, 2=ei kovin tärkeä, 3=melko tärkeä, 4=tärkeä, 5=erittäin tärkeä. Näihin kysymyksiin vastasi 59 % kaikista tutkimukseen osallistuneista henkilöistä. Nykytilakartoituksessa selvitettiin erikseen nykyisen koulutuksen vahvuudet ja heikkoudet sekä alan keskeiset koulutustarpeet tulevaisuudessa (8.1–8.3).

Ilman koulutuksessa mahdollisesti olevien puutteiden analysointia ja kehittämistarpeiden tärkeysjärjestykseen asettamista kehittämistyö on vaikeaa. Tästä syystä analyysivaiheessa edellä mainitut nykytilaa ja toivottua tulevaisuutta kuvanneet tulokset yhdistettiin samaan x-y-koordinaatistoon siten, että x-akselin lukuarvo kuvasi osaamista tällä hetkellä ja y-akselin lu-

kuarvo osaamistarpeita tulevaisuudessa. Näin kyettiin arvioimaan koulutuksen kehittämistarpeiden kiireellisyyttä, olemassa olevia vahvuuksia ja löytämään ne osaamisalueet, joita tulisi toisaalta kehittää ensin ja toisaalta ne, joiden olemassa oloa ja laajuutta tulisi ainakin vakavasti harkita (8.4–8.6).

Kyseessä on "Suorituskyky/Tärkeys –menetelmän ("Performance/Importance Matrix") sovellutus (kts. esim. John Roberts & Associates 2004, Slack, N. 1994 tai Burkitt, C. 2003). Menetelmää käytetään mm. silloin, kun pyritään toisaalta tiedonhankintavaiheessa objektiiviseen tiedon saantiin ja toisaalta tulosten tulkintavaiheessa selvittämään onnistumisia, toteuttamaan mahdollisimman kustannus-tehokasta kehittämistyötä sekä päätöksentekovaiheessa kohdentamaan käytettävissä olevat resurssit mahdollisimman tehokkaasti. Tuloksia on tarkasteltu sekä sektoreittain että kokonaisuutena.

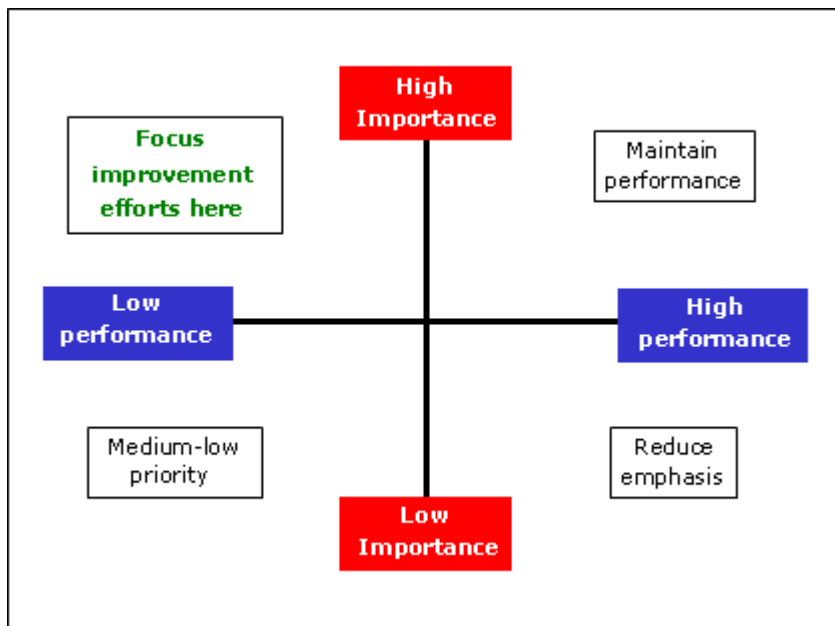
Tuloksia tarkasteltaessa on tärkeää huomata, että jos jokin osaamisalue sijoittuu erittäin tärkeäksi kehittämisalueeksi, ei se välttämättä tarkoita sitä, että ensisijaiset toimenpiteet tulisi kohdentaa juuri kyseiselle alueelle. Esimerkiksi kielitaidon kehittämistä saatetaan pitää erittäin tärkeänä sellaisessa koulutuslaitoksessa, joka toisaalta suhtautuu hyvin kriittisesti omaan tekemiseensä ja jossa toisaalta kielikoulutus jo on erittäin korkealaatuista. Toisaalta, mikäli tuloksissa kehitettäviksi esitetyt alueet ovat sisällöllisesti lähellä toisiaan, kuten esimerkiksi markkinointi, yrittäjyyshenki ja tuotteistaminen, ne vahvistavat kehittämisalueina toistensa merkitystä.

Kuviossa 4 on pyritty yksinkertaistetussa muodossa selvittämään, mistä Suorituskyky/Tärkeys -menetelmässä on kysymys. Osaamisalueet voivat sijoittua matriisissa neljälle eri alueelle:

1. Alueelle, mikä on tärkeä tulevaisuudessa ja missä osaaminen tällä hetkellä on heikkoa (Focus improvement efforts here).
2. Alueelle, mikä on tärkeä tulevaisuudessa ja missä osaaminen on hyvää (Maintain performance).
3. Alueelle, mikä ei ole tärkeä tulevaisuudessa ja missä osaaminen on heikkoa (Medium-low priority), sekä
4. Alueelle, mikä ei ole tärkeä tulevaisuudessa ja missä osaaminen on hyvää (Reduce emphasis).

Mallin mukaan keskeiset kehittämistoimenpiteet tulisi kohdistua ensimmäiselle alueelle ja koulutusresurssien kohdentumista neljännelle alueelle tulisi harkita uudelleen. Matriisin vasemmasta alakulmasta oikeaan yläkulmaan kulkevaa halkaisijaa lähinnä olevilla osaamisalueilla niin osaaminen tällä hetkellä kuin osaamistarpeet tulevaisuudessakin vaikuttaisivat olevan tasapainossa (kuviot 5–8).

Kuvio 4. Performance/Importance Matrix

Lähde: John Roberts & Associates 2004.

8.1 Liikunta-alan asiantuntijoiden nykyiset vahvuudet

Liikunta-alan eri sektoreilla toimivat kokivat aloilla toimivien vahvuuksiksi hyvin erilaisia asioita. Tutkimuksessa ei löydetty ainoatakaan osaamisaluetta, missä kaikkien sektoreiden mielestä osaaminen olisi ollut keskimäärin hyvää. Lähimmäksi pääsivät urheilulajitietämys, liikunta-alan ammatilliset perustiedot, organisointitaidot sekä menestymisen halu (taulukko 3).

Yksityisen sektorin arvioijat suhtautuivat alan nykyosaamiseensa kaikkein kriittisimmin ja ainoastaan menestyksenhalu oli sellainen tekijä, mikä arvioitiin keskimäärin hyväksi (4,24). Julkisella sektorilla osaamista oli arvoitsijoiden mielestä erityisesti lajituntemuksessa (4,19), alan ammatillisissa perustiedoissa (4,16), organisointitaidoissa (4,00) sekä alan kehityksen seuraamisessa (4,00). Kolmannen sektorin työntekijöiden erityiseksi vahvuudeksi koettiin edellä mainittujen lisäksi luonnollisesti vielä liikuntatapahutumien organisointitaidot (4,5). Kouluttajat pitivät luonnollisesti ammatillisia perustaitojaan, organisointitaitojaan, opetusmenetelmätuntemustaan ja viestintätaitojaan hyvinä (taulukko 3).

Taulukko 3. Liikunta-alan asiantuntijoiden vahvuudet
(1=heikko, 2=välttävä, 3=tydyttävä, 4=hyvä, 5=erinomainen)

Osaamisalue	Julkinen sektori (N=29)	Yksityinen sektori (N=14)	Kolmas sektori (N=25)	Kouluttajat (N=8)
Urheilulajit	4,19	3,94	4,18	4,00
Ammatilliset perustaidot	4,16	3,82	4,04	4,00
Organisointitaidot	4,00	3,41	4,00	4,29
Menestyksen halu	3,59	4,24	4,29	
Alan kehityksen seuraaminen	4,00			
Liikuntatapahtumien organisointi			4,50	4,00
Liikunnan opetusmenetelmät				4,14
Suullinen viestintä				4,00
Henkilökohtaiset liikuntataidot				4,00

8.2 Liikunta-alan asiantuntijoiden nykyiset heikkoudet

Ainoana kaikille sektoreille yhteisenä heikkoutena vastaajat pitivät itsekriittisyyden puutetta, minkä kaikki arvioivat enintään tyydyttäväksi (julkinen sektori 2,87, yksityinen sektori 2,29 ja kolmas sektori 2,96). Yksityisellä sektorilla työskentelevät löysivät yhteensä 29 osaamisaluetta, missä osaaminen oli enintään tyydyttävää; julkisella sektorilla alueita oli 9 ja kolmannella sektorilla 6 (taulukko 4).

Yksityisellä sektorilla työskentelevien toisaalta kriittisyys omaa osaamista kohtaan ja toisaalta vahva kehittymisen halu näkyy selvästi heidän mielipiteissään olemassa olevista heikkouksista. Osaaminen koettiin heikoimmaksi taloushallinnossa (2,0), itsekriittisyydessä (2,29), laatuajattelussa (2,31), alan lainsäädännön tuntemuksessa (2,44) sekä eri maiden kulttuurien ja tapojen tuntemuksessa (2,5). Julkisen sektorin suurimmat puutteet löytyivät tuotteistamis- (2,52), sponsorointi- (2,65), liikuntamatkailu- (2,68), yrittäjyys- (2,72) ja markkinointiosaamisesta (2,75). Kolmas sektori koki jonkinasteiseksi puutteikseen lähinnä analysointi- (2,96) ja lainsäädäntöosaamisen (2,82), itsekriittisyyden puutteen (2,96) sekä yhteiskunnallisten muutostrendien (2,96) ja hyvinvointipolitiikan (2,93) tuntemuksen. Vastanneet kouluttajat pitivät talouteen (taloushallinto, markkinointi, tuotteistaminen, yrittäjyys) ja liikuntamatkailuun liittyvää osaamista alallaan korkeintaan välttävänä. Hiukan yllättävää oli se, ettei yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus yltänyt edes tyydyttävälle tasolle (taulukko 4).

Taulukko 4. Liikunta-alan asiantuntijoiden heikkoudet
(1=heikko, 2=välttävä, 3=tyydyttävä, 4=hyvä, 5=erinomainen)

Osaamisalue	Julkinen sektori (N=29)	Yksityinen sektori (N=14)	Kolmas sektori (N=25)	Kouluttajat (N=8)
Itsekriittisyys	2,87	2,29	2,96	
Tuotteistaminen	2,52			2,00
Sponsorointi	2,65			2,00
Liikuntamatkailu	2,68			2,00
Yrittäjyys	2,72			2,14
Markkinointi	2,75			2,43
Taloushallinto		2,00		2,29
Laatuajattelu		2,31		
Lainsäädäntö		2,44	2,82	
Eri maiden kulttuurit ja tavat		2,50		
Analysointitaidot			2,96	
Hyvinvointipolitiikka			2,93	
Yhteiskunnalliset muutostrendit			2,96	2,43

8.3 Liikunta-alan keskeiset osaamisalueet tulevaisuudessa

Kaikkien vastaajien mielestä liikunta-alan keskeisimmät osaamistarpeet tulevaisuudessa liittyvät alan kehityksen seuraamiseen, organisointitaitoihin, eri tilanteisiin sopeutumiskykyyn, viestintä-, kieli- ja ihmissuhdetaitoihin, työskentelyyn ja kommunikointiin eri alojen asiantuntijoiden kanssa sekä eettisiin toimintatapoihin. Vastajaat julkiselta sektorilta korostivat erityisesti eettisiä toimintatapoja (4,50), ihmissuhdetaitoja (4,47) ja urheilun yhteiskunnallisen merkityksen tuntemisen tärkeyttä (4,40). Markkinointitaito (4,87), suullinen viestintätaito (4,73), asiakaspalvelutaidot (4,73), organisointitaidot (4,67), tilanteisiin sopeutumiskyky (4,67) sekä kieli- (4,60), tuotteistamis- (4,60) ja ihmissuhdetaidot (4,60) olivat asioita, joita yksityisellä sektorilla arvostettiin.

Kolmannen sektorin asiantuntijat pitivät 45 osaamisaluetta vähintään tärkeinä kehittämisaalueina tulevaisuudessa, yksityisellä sektorilla tällaisia alueita oli yhteensä 39 ja julkisella sektorilla 34. Keskeisimpiä osaamisalueita kolmannelle sektorille olivat kyky itsenäiseen työskentelyyn (4,65),

organisointitaidot (4,65), suullinen viestintätaito (4,65), markkinointikyky (4,63), alan kehityksen seuraamiseen liittyvät taidot (4,61) ja urheilun yhteiskunnallisen merkityksen tunnistaminen (4,61) (taulukko 5).

Alan kouluttajien keskeisimmät osaamistarpeet tulevaisuudessa liittyivät läheisesti viestintään (kommunikointikyky eri alojen asiantuntijoiden kanssa, suullinen viestintätaito, ihmissuhdetaidot) sekä käytännön opetustilanteista hyvin selviämiseen (organisointitaidot, opetusmenetelmät, analyysitaidot ja ongelman ratkaisutaidot). Hiukan yllättävää oli se, ettei osaamistarpeiden kehittäminen muutamalla sellaisella alalla, joille muualla työelämässä näytti olevan kysyntää, noussut esille. Tällaisia aloja olivat esimerkiksi kielitaidon kehittäminen ja markkinointi (taulukko 5.).

Taulukko 5. Liikunta-alan osaamistarpeet tulevaisuudessa (1=ei lainkaan tärkeä, 2=ei kovin tärkeä, 3=melko tärkeä, 4=tärkeä, 5=erittäin tärkeä)

Osaamisalue	Julkinen sektori (N=29)	Yksityinen sektori (N=14)	Kolmas sektori (N=25)	Kouluttajat (N=8)
Organisointitaidot		4,67	4,65	4,43
Kommunikointikyky eri alojen asiantuntijoiden kanssa	4,30		4,39	4,43
Urheilun yhteiskunnallinen merkitys	4,40		4,61	
Markkinointi		4,87	4,63	
Suullinen viestintätaito		4,73	4,65	4,43
Asiakaspalvelu		4,73		
Uusiin tilanteisiin sopeutuminen		4,67		
Kielitaito		4,60		
Tuotteistaminen		4,60		
Kyky itsenäiseen työkentelyyn			4,65	
Alan kehityksen seuraaminen			4,61	
Ihmissuhdetaidot	4,47	4,60	4,78	4,43
Työskentelytaito monialaryhmissä			4,70	
Eettisyys	4,50			
Liikunnan opetusmenetelmät				4,57
Analysointitaidot				4,43
Ongelman ratkaisutaidot				4,43

8.4 Liikunta-alan osaamisalueiden kehittäminen ja koulutusresurssien uudelleen kohdentaminen

Liikunta-alan osaamistarpeiden kehittämistä arvioitiin myös työssä selvitettyjen tulevaisuuden osaamistarpeiden ja nykytilaosamisen erotuksen avulla. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden mukaan markkinointiosaamisen kehittäminen, yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus, suunnitteluun ja kehittämistyöhön liittyvä osaaminen, yhteistyöverkot ja niiden johtaminen sekä itsekriittisyyden kehittäminen ovat keskeisiä kehitettäviä ja samalla tulevaisuuden menestystekijöitä liikunta-alalla. Keskeisimmät koulutus- tarpeet liikunta-alan kouluttajien parissa näyttivät olevan edellä mainittujen osaamisalueiden lisäksi vielä taloushallinto, tuotteistaminen, analysointitaidot ja perinteiset hallintosektorit ylittävä yhteistyö (taulukko 6).

Taulukko 6. Liikunta-alan osaamisalueiden kehittäminen (Osaamistarpeet tulevaisuudessa – osaaminen tällä hetkellä -erotus)

Osaamisalue	Julkinen sektori (N=29)	Yksityinen sektori (N=14)	Kolmas sektori (N=25)	Kouluttajat (N=8)
Markkinointi	1,15	2,28	1,20	1,29
Taloushallinto				1,29
Tuotteistaminen				1,57
Analysointitaidot				1,29
Perinteiset hallintosektorit ylittävä yhteistyö				1,29
Yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus	1,14	1,74	1,21	1,57
Suunnittelu- ja kehittämistoiminta	1,26	1,80		
Ihmissuhdetaidot	1,19		1,21	1,29
Yhteistyöverkot ja niiden johtaminen		1,52		
Itsekriittisyys	1,30	1,78	1,30	1,29

Tutkimuksen tulosten perusteella näyttää myös siltä, että mahdollisten nyt käytössä olevien koulutusresurssien siirtäminen henkilökohtaisten liikuntataitojen kehittämisestä, valmennusmenetelmien tuntemuksesta ja yksityiskohtaisesta urheilulajien tuntemuksesta aiemmin kuvattujen tulevaisuudessa kehitettävien osaamisalueiden suuntaan olisi perusteltua (taulukko 7).

Taulukko 7. Liikunta-alan koulutusresurssien uudelleen kohdentaminen (Osaamistarpeet tulevaisuudessa – osaaminen tällä hetkellä -erotus)

Osaamisalue	Julkinen sektori (N=29)	Yksityinen sektori (N=14)	Kolmas sektori (N=25)	Kouluttajat (N=8)
Henkilökohtaiset liikuntataidot	-0,57	-0,23	-0,48	-0,43
Valmennusmenetelmät	-0,76	-0,55	-0,15	-0,71
Urheilulajituntemus	-0,76	-0,47	-0,48	-1,14

Julkisella sektorilla erityisesti kehitettäviä alueita ovat talouteen (tuotteistaminen ja markkinointi), henkilöstön motivointiin ja yhteistyöhön (henkilöstöhallinto, ihmissuhdetaidot, ihmissuhdeverkot ja niiden johtaminen ja ihmissuhdetaidot) sekä luovuuteen ja ammatilliseen uusiutumiskykyyn (luovuus, analysointitaidot, yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus, uusiin tilanteisiin sopeutumiskyky ja perinteiset hallintosektoreiden rajat ylittävä yhteistyö) liittyvä osaaminen. Lisäksi parannettavaa löydettiin itsekriittisyydestä ja eettisistä toimintatavoista. Huolimatta siitä, että vastaajien mielestä alansa asiantuntijat näyttivät tuntevan valmennusmenetelmiä ja urheilulajeja varsin hyvin ja että heidän henkilökohtaiset liikuntataidot koettiin myös hyväksi, ei varsinkaan valmennusmenetelmien tuntemusta pidetty enää tulevaisuudessa sellaisena osaamisalana, mitä tulisi kehittää (kuvio 5).

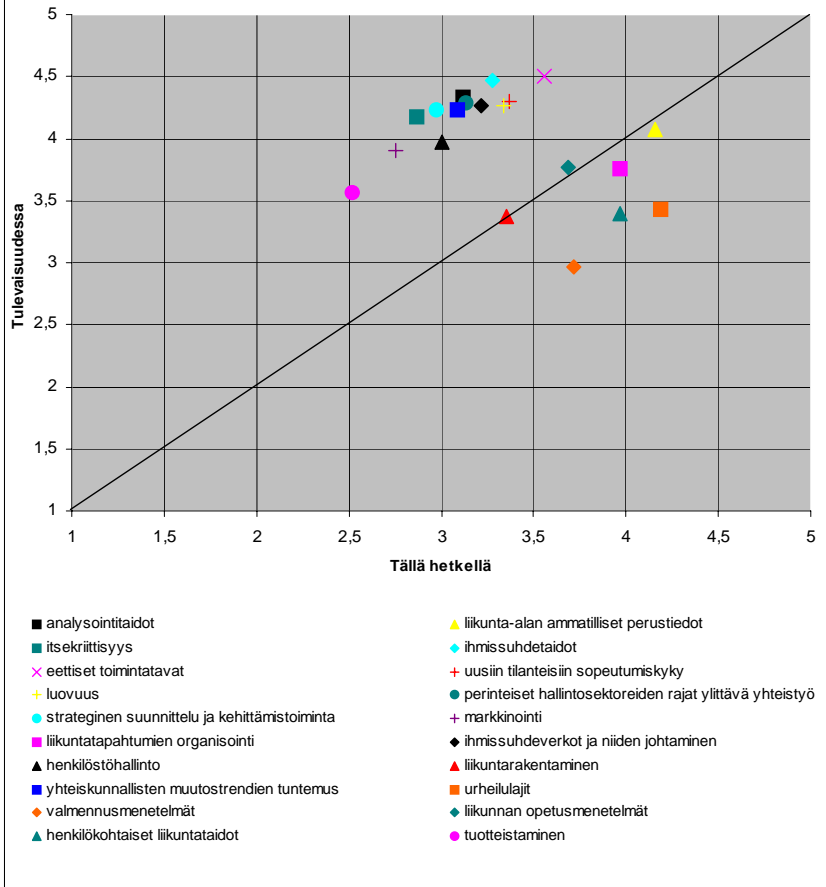
Yksityisellä sektorilla näytettiin tarvitsevan tulevaisuudessa nykyistä enemmän talousosaamisen (taloushallinto, laatuajattelu, tuotteistaminen, markkinointi, asiakaspalvelu ja yrittäjäyshenki) ohella erityisesti kykyä kommunikoida ulkomaalaisten yhteistyökumppanien kanssa (kielitaito, taito työskennellä kansainvälisissä yhteyksissä, kirjallinen viestintätaito). Lisäksi korostettiin strategista suunnittelua ja kehittämistoimintaa, yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemusta, analysointitaitoja sekä todella vahvasti ja yksityiselle sektorille ominaisesti luovuutta. Julkisesta sektorista poiketen yksityisellä sektorilla eivät henkilöstöhallintoon liittyvät tekijät nousseet esille. Osaamistarpeet liikunnan opetusmenetelmien, henkilökohtaisten liikuntataitojen, valmennusmenetelmien ja urheilulajituntemuksen osalta näyttivät olevan lievästi vähenemässä. (kuvio 6).

Kolmannella sektorilla toimitaan hyvin paljon vapaaehtoisten liikuntatyöntekijöiden kanssa ja yhä enenevässä määrin kansainvälisillä markkinoilla. Tästä syystä ei ollut yllättävää, että erityisesti henkilöstöosaaminen yleensä (johtajuus, ihmissuhdetaidot, ihmissuhdeverkot ja niiden johtaminen, yhteistyötaidot) ja viestintätaidot (kielitaito, kirjallinen viestintätaito)

koettiin erityisen kehitettäväksi alueiksi tulevaisuudessa. Samoin yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemusta, analysointitaitoja ja luovuutta itse-kriittisyyden ohella pidettiin kehittämisen arvoisina osaamisalueina. Se, mitä osaamisen tällä hetkellä koettiin olevan ja sen, mitä tulevaisuudessa vastaajien mielestä haluttiin, näytti olevan varsin hyvin tasapainossa. Ai-noastaan liikunnan opetusmenetelmien ja urheilulajien tuntemusta ei tule-vaaisuudessa pidetty aivan yhtä tärkeänä kuin nykyisin (kuvio 7).

Liikunta-alan kouluttajien mielestä erityisesti kehitettäviä alueita ovat yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus, tieto ihmisten liikuntatar-peista ja niihin vaikuttavista tekijöistä, vapaa-ajan ongelmat ja käyttö, lii-kunnan ja urheilun yhteiskunnallinen merkitys, strateginen suunnittelu ja kehittämistoiminta, perinteiset hallintosektorit ylittävä yhteistyö, tuotteis-taminen, markkinointi, taloushallinto, analysointitaidot, henkilöstöhallinto, ihmissuhdetaidot, ihmissuhdeverkostot ja niiden johtaminen, tiimityö, luo-vuus, uusiin tilanteisiin sopeutumiskyky ja itsekriittisyys. Urheilulajitunte-muksen, henkilökohtaisten liikuntataitojen kehittämisen sekä valmennus-menetelmien tuntemisen tarve näyttää olevan vähenemässä. Huolimatta liikunnan koulutusyksikköjen varsin usein järjestämistä kongressi- ja kou-lutustapahtumista liikuntatapahtumien organisointi ei myöskään kuulunut vastaajien mielestä kehitettäviin osaamisalueisiin (kuvio 8).

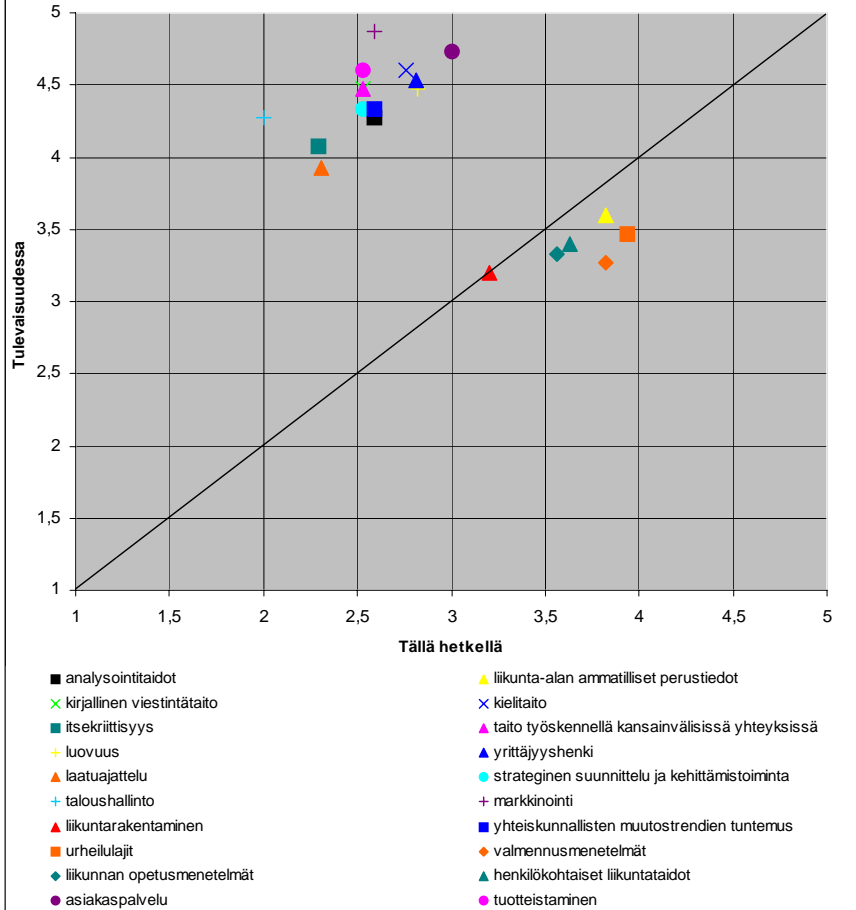
Kuvio 5. Liikunta-alan ammattilaisten osaaminen ja osaamistarpeet tulevaisuudessa - Julkinen sektori (N=29)

Kehitettäviä alueita: tuotteistaminen, markkinointi, henkilöstöhallinto, itsekriittisyys, ihmissuhdetaidot, yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus, perinteiset hallintosektoreiden rajat ylittävä yhteistyö, analysointitaidot, ihmissuhdeverkot ja niiden johtaminen, ihmissuhdetaidot, luovuus, uusiin tilanteisiin sopeutumiskyky ja eettiset toimintatavat.

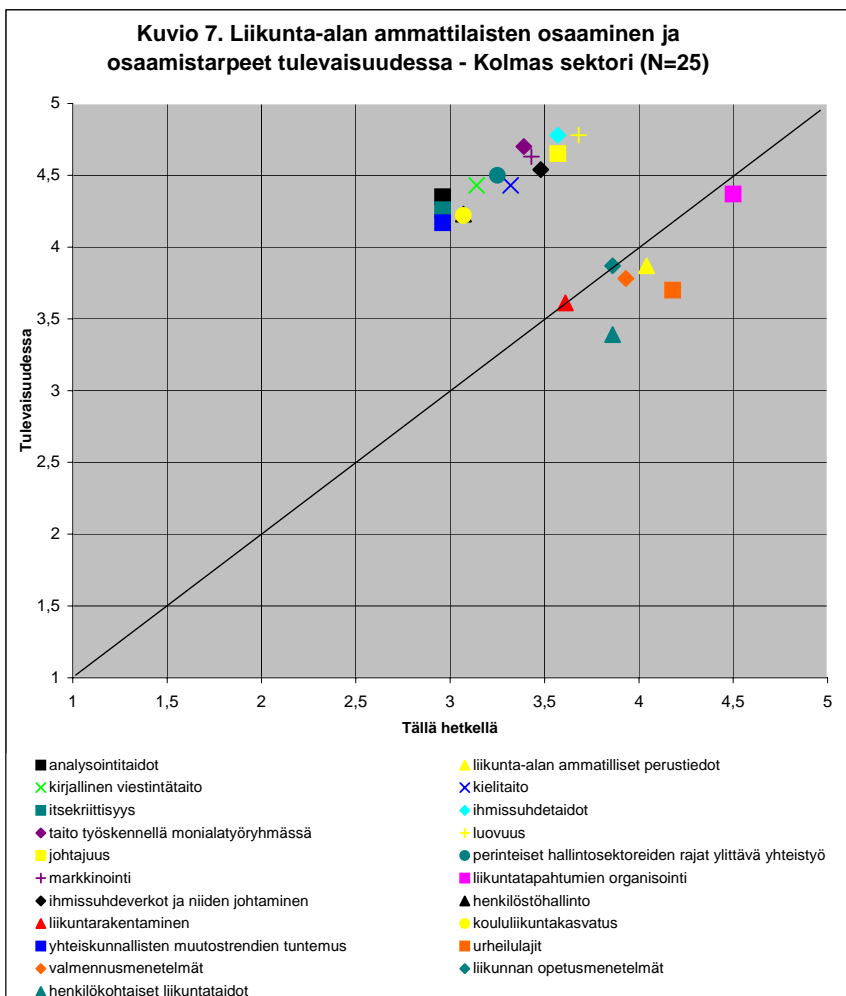
Tarve tasapainossa tai vähennemässä: liikuntarakentaminen, liikunnan opetusmenetelmät, liikunta-alan ammatilliset perustiedot, liikuntatapahtumien organisointi, henkilökohtaiset liikuntataidot, urheilulajit ja valmennusmenetelmät.

Kuvio 6. Liikunta-alan ammattilaisten osaaminen ja osaamistarpeet tulevaisuudessa - Yksityinen sektori (N=14)

Kehitettäviä alueita: laatuajattelu, itsekriittisyys, taloushallinto, analysointitaidot, yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus, strateginen suunnittelu ja kehittämistoiminta, taito työskennellä kansainvälisissä yhteyksissä, kirjallinen viestintätaito, tuotteistaminen, kielitaito, luovuus, asiakaspalvelu, yritysjyyshenki ja markkinointi.

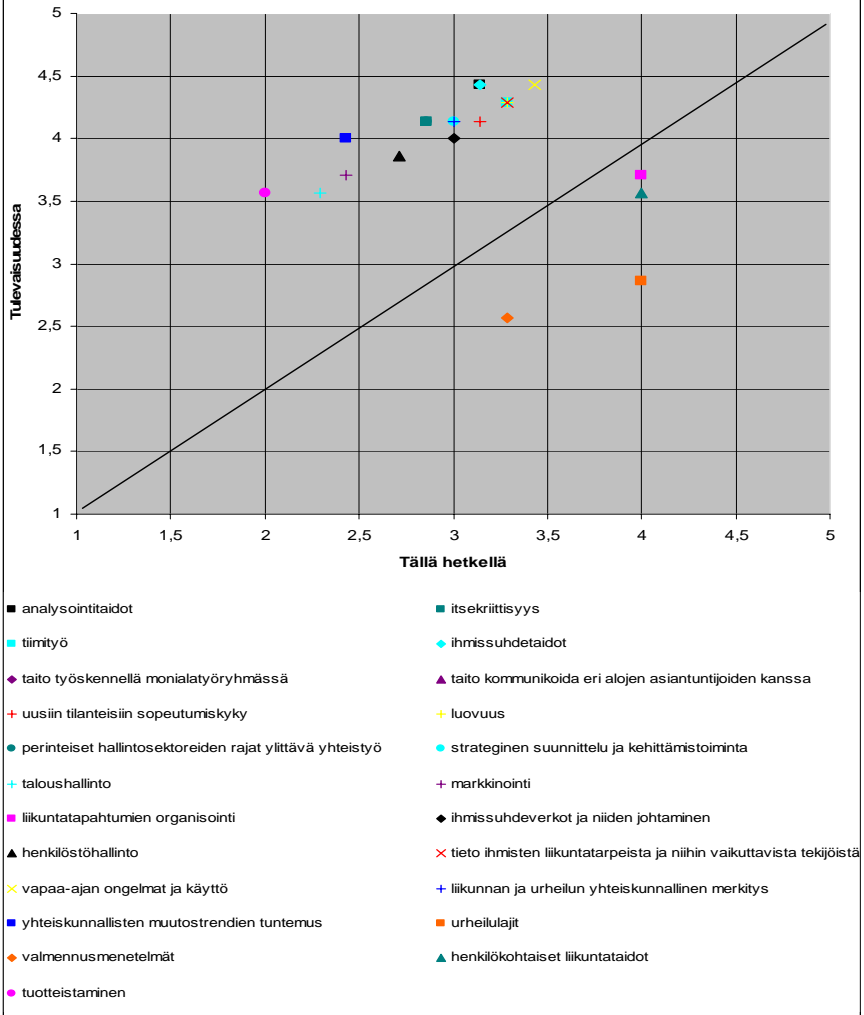
Tarve tasapainossa tai vähenemässä: liikuntarakentaminen, liikunnan opetusmenetelmät, henkilökohtaiset liikuntataidot, valmennusmenetelmät, urheilulajit ja liikunta-alan ammatilliset perustiedot.

Kehitettäviä alueita: yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus, itsekriittisyys, analysointitaidot, ihmissuhdeverkot ja niiden johtaminen, koulu liikuntakasvatus, kielitaito, kirjallinen viestintätaito, perinteiset hallintosektoreiden rajat ylittävä yhteistyö, johtaminen, markkinointi, taito työskennellä monialaryhmässä, johtajuus, ihmissuhdetaidot ja luovuus.

Tarve tasapainossa tai vähenemässä: liikuntarakentaminen, liikunnan opetusmenetelmät, henkilökohtaiset liikuntataidot, valmennusmenetelmät, urheilulajit, liikunta-alan ammatilliset perustaidot ja liikuntatapahtumien organisointi.

Kuvio 8. Liikunta-alan ammattilaisten osaaminen tällä hetkellä ja osaamistarpeet tulevaisuudessa - Kouluttajat (N=8)

Kehitettäviä alueita: Yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus, tieto ihmisten liikuntatarpeista ja niihin vaikuttavista tekijöistä, vapaa-ajan ongelmat ja käyttö, liikunnan ja urheilun yhteiskunnallinen merkitys, strateginen suunnittelu ja kehittämistoiminta, perinteiset hallintosektorit ylittävä yhteistyö, tuotteistaminen, markkinointi, taloushallinto, analysointitaidot, henkilöstöhallinto, ihmissuhdetaidot, ihmissuhdeverkostot ja niiden johtaminen, tiimityö, luovuus, uusiin tilanteisiin sopeutumiskyky, itsekriittisyys.

Tarve vähenemässä: Urheilulajituntemus, henkilökohtaiset liikuntataidot, valmennusmenetelmät, liikuntatapahtumien organisointi.

8.5 Liikunta-alan osaaminen ja osaamistarpeet sekä koulutustausta

Neljä vastaajaa viidestä vastanneesta vastasi myös liikunta-alan osaamista tällä hetkellä ja osaamistarpeita tulevaisuudessa kartoittaneisiin väittämiin. Vastanneet jakautuivat varsin tasaisesti sektoreittain (taulukko 8.).

Taulukko 8. Liikunta-alan osaaminen ja osaamistarpeet. Kysymyksiin vastanneet koulutustaustoittain.

Osaamisalue	Liikunta-alan koulutus	Muu koulutus	Yhteensä
Julkinen sektori	22	7	29
Yksityinen sektori	5	9	14
Kolmas sektori	13	12	25
Yhteensä	40	28	68

Jotta voitaisiin arvioida ja vertailla koulutusaloittain ja sektoreittain vastanneiden kokonaiskäsityksiä omasta osaamisestaan nyt ja tulevaisuudessa laskettiin kaikkien osaamisen nykytilaa (taulukko 9.) ja tulevaisuutta (taulukko 10.) koskeneiden vastausten keskiarvot (KA) sekä em. keskiarvojen väliset erotukset (taulukko 11.). Verrattaessa keskenään liikunta-alan koulutuksen saaneiden ja muun koulutuksen saaneiden käsityksiä eri liikunnan sektoreilla toimivien ammattilaisten osaamisesta tai osaamistarpeista havaittiin, että niin julkisella kuin kolmannella sektorillakin toimivien ja erilaisen koulutuksen saaneiden vastaukset suhteessa osaamisen nykytilaan tai tulevaisuuden osaamistarpeisiin nähden erosivat osaamisaloittain vähän toisistaan. Merkittäviä eroja löydettiin ainoastaan niistä arvioista, joita olivat tehneet liikunnan yksityisellä sektorilla toimivat. He, ja etenkin liikunta-alan koulutuksen saaneet, suhtautuivat nykyiseen osaamiseen omalla alallaan kaikkein kriittisimmin (taulukko 9.).

Taulukko 9. Keskimääräinen käsitys koulutusaloittain omalla alalla toimivien osaamisesta (Keskiarvo eli KA: 1=heikko, 2=välttävä, 3=tydyttävä, 4=hyvä, 5=erinomainen)

	Liikunta-alan koulutus (KA)	Muu alan koulutus (KA)	Erotus (KA)
Julkinen sektori	3,4	3,2	0,2
Yksityinen sektori	3,0	3,1	-0,1
Kolmas sektori	3,5	3,4	0,1

Osaamistarpeet tulevaisuudessa pidettiin yleisesti huomattavasti suurempina kuin miksi osaaminen tällä hetkellä koettiin. Erityisesti kolmannella sektorilla toimivat, liikunta-alan koulutuksen saaneet julkisella sektorilla ja muun koulutuksen saaneet yksityisellä sektorilla pitivät osaamistarpeita tulevaisuudessa erityisen vaativina (taulukko 10.)

Taulukko 10. Keskimääräinen käsitys koulutusaloittain omalla alalla toimivien osaamistarpeista tulevaisuudessa (Keskiarvo eli KA: 1=heikko, 2=välttävä, 3=tyydyttävä, 4=hyvä, 5=erinomainen)

	Liikunta-alan koulutus (KA)	Muu alan koulutus (KA)	Erotus (KA)
Julkinen sektori	4,0	3,8	0,2
Yksityinen sektori	3,8	1,1	-0,3
Kolmas sektori	4,3	4,2	0,1

Kokonaisuudessa julkisen sektorin edustajien omien arvioiden mukaan ja riippumatta koulutustaustasta osaamistarpeet tulevaisuudessa nykyiseen osaamiseen verrattuna olivat vähäisempiä kuin kolmannella ja etenkin yksityisellä sektorilla. Etenkin muun kuin liikunta-alan koulutuksen saaneet olivat sitä mieltä, että tulevaisuudessa tulee olemaan runsaasti sellaisia osaamistarpeita, joihin nykyinen osaaminen ei alkuunkaan riitä. Tuloksen voi myös tulkita niin, että heillä näyttäisi olevan muita sektoreita kunnianhimoisemmat tavoitteet (taulukko 11).

Taulukko 11. Keskimääräinen käsitys koulutusaloittain omalla alalla toimivien tulevaisuuden osaamistarpeiden ja nykyosaamisen välisestä erosta (Keskiarvo eli KA)

	Liikunta-alan koulutus (Tulevaisuus – nyt)	Erotus	Muu alan koulutus (Tulevaisuus – nyt)	Erotus	Liikunta-alamuu ala –erotus
Julkinen sektori	(4,0-3,4)	0,6	(3,8-3,2)	0,6	0
Yksityinen sektori	(3,8-3,0)	0,8	(4,1-3,1)	1,0	-0,2
Kolmas sektori	(4,3-3,5)	0,8	(4,2-3,4)	0,8	0

Yllättävää ei varmasti ollut se, että liikunta-alan koulutuksen saaneet kokivat omat liikuntataitonsa tai koulun liikuntakasvatuksen tuntemuksensa huomattavasti paremmaksi kuin muun koulutuksen saaneet. Sen sijaan yllättävää oli, että liikunta-alan koulutuksen saaneet kokivat uusiin tilanteisiin sopeutumiskykynsä paljon muita paremmaksi (taulukko 12).

Samoin se, että muun, pääasiassa kaupallisen tai yhteiskuntatieteellisen koulutuksen saaneet, tuntuivat olevan niin laatuajattelussa kuin tuot-

teistamisessa liikunta-alan koulutusta saaneita edellä, ei ollut yllättävää. Se, että ympäristönsuojeluun liittyvät asiat tuntuivat olevan muun koulutuksen saaneille tutumpia, vaatii varmasti lisäselvityksiä (taulukko 12).

Taulukko 12. Suurimmat erot koulutusaloittain yksityisellä sektorilla toimivien osaamisessa

Osaamisalue	Liikunta-alan koulutus	Muu alan koulutus	Erotus
Uusiin tilanteisiin sopeutumiskyky	4,17	2,78	1,39
Koululiikuntakasvatus	3,40	2,11	1,29
Henkilökohtaiset liikuntataidot	4,17	3,13	1,04
Ympäristönsuojelu	2,00	3,25	-1,25
Tuotteistaminen	2,00	3,11	-1,11
Laatuajattelu	1,60	2,67	-1,07

Kun liikunta-alan koulutuksen saaneille yksityisellä sektorilla toimiville näyttäisi tulevaisuudessa riittävän välttävä laji-, valmennus-, koulun liikuntakasvatus- ja opetusmenetelmä-, liikuntarakentamis- ja lainsäädäntöosaaminen, tulisi muun alan koulutuksen saaneiden mielestä ko. osaamista kehittää ainakin hyvälle tasolle. Henkilökohtaisten liikuntataitojen kehittämistä liikunta-alan koulutuksen saaneet eivät pitäneet merkittävänä, kun muille se oli selvä kehittämisaalue. Kun muun alan koulutuksen saaneiden mielestä menestymisenhalu näytti olevan tulevaisuudessa yksi tärkeimmistä tekijöistä yhdessä mm. talous- ja markkinointiosaamisen kanssa, oli se liikunta-alan koulutuksen saaneille ainoastaan melko tärkeä ja huomattavasti merkityksellisempi kuin esimerkiksi suullinen viestintätaito, markkinointiosaaminen tai ihmissuhdetaidot. Liikunta-alan koulutuksen saaneet puolestaan korostivat jonkin verran enemmän osaamistarpeita sellaisilla aloilla kuin eri sektoreiden välinen yhteistyö, tieto ihmisten liikuntatarpeista, ihmissuhdeverkostojen johtamisesta ja eettisistä toimintatavoista. (taulukko 13.)

Taulukko 13. Suurimmat erot koulutusaloittain yksityisellä sektorilla toimivien osaamistarpeissa tulevaisuudessa

Osaamisalue	Liikunta-alan koulutus	Muu alan koulutus	Erotus
Urheilulajit	2,00	4,00	-2,00
Valmennusmenetelmät	2,00	3,78	-1,78
Koululiikuntakasvatus	2,25	4,00	-1,75
Liikuntarakentaminen	2,00	3,67	-1,67
Henkilökohtaiset liikunta- taidot	2,25	3,89	-1,64
Liikunnan opetusmenetelmät	2,25	3,56	-1,31
Lainsäädäntö	2,50	3,67	-1,17
Menestymisenhalu	2,50	4,56	-1,06
Yhteensä			
Perinteiset hallintosektorien rajat ylittävä yhteistyö	4,00	3,33	0,67
Tieto ihmisten liikuntatarpeista ja niihin vaikuttavista tekijöistä	4,25	3,67	0,58
Ihmissuhdeverkostot ja niiden johtaminen	4,75	4,22	0,53
Eettiset toimintatavat	4,75	4,22	0,53

9 Liikunta-alan ammattilaisten koulutus

Koulutusta koskevia kysymyksiä oli lomakkeessa vastaajien perustiedoissa olevan kysymyksen lisäksi neljä. Avoimilla kysymyksillä 14 ja 15 asiantuntijoita pyydettiin ensinnäkin kertomaan, minkä muiden kuin liikunta-alan koulutuksen saaneita ihmisiä työskentelee heidän edustamallaan liikunta-alalla. Toiseksi, asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan, minkä alojen ihmisiä siirtyy tulevaisuudessa liikunta-alan tehtäviin. Kyselylomakkeen kahden viimeisen kysymyksen avulla vastaajilta pyydettiin sekä ehdotuksia liikunta-alan koulutuksen kehittämiseksi ja lopuksi kertomaan minkälaisesta jatko- tai täydennyskoulutuksesta he itse ovat kiinnostuneita. Koska kahteen viimeiseen kysymykseen kertyi yhteensä vastauksia melko vähän, on vastaukset esitelty kolmen eri sektorin osalta yhteisesti.

9.1 Liikunta-alalla työskentelevät muut kuin liikunta-alan koulutuksen saaneet

Julkinen sektori

Tutkimukseen osallistuneista julkisen sektorin asiantuntijoista vajaa puolet vastasi kysymykseen, joka käsitteli muita kuin liikunnan alan koulutuksen saaneita ihmisiä omalla alalla. Eniten mainintoja muiden kuin varsinaisen liikunnan koulutuksen saaneista ihmisistä saivat terveysalan koulutuksen saaneet ihmiset, joko terveystieteen, fysioterapeutin, hierojan tai terveydenhoitajan koulutuksen saaneet. Toiseksi eniten muita kuin liikunta-alan koulutuksen saaneita ihmisiä löytyi kaupalliselta alalta, mainintoja saivat mm. merkonomi, toimistoala, markkinointi sekä talous- ja hallintotieteet. Kolmanneksi eniten mainintoja oli atk- ja tekniseltä alalta, mm. teknikko ja rakennusmestari. Kasvatustieteilijöitä mainittiin neljä ja muita loput yksittäiset koulutukset olivat yhteiskunta- ja sosiaalitieteet (sosiologia), psykologia, toimittajakoulutus, sekä humanistiset tieteet ja nuorisoala. Kolme vastaaja ilmoitti, että omalla alalla eri koulutusten kirjo on laaja ja yksi vastaaja ei osannut sanoa.

Yksityinen sektori

Yksityisen sektorin vastaajat ilmoittivat alallaan työskentelevän liikunta-alan lisäksi lähinnä kaupallisen ja taloushallintoon liittyvän koulutuksen saaneita ihmisiä. Teknisen ja atk-alan koulutuksen sekä terveysalan koulutuksen saaneet ihmiset mainittiin kolmessa vastauksessa. Yksittäisiä mainintoja saivat toimittaja-, yhteiskuntatieteellisen ja taideteollisen koulutuksen saaneet ihmiset sekä oikeustieteilijät, kasvatustieteilijät, humanistit ja kauneuden ja yleisen hyvinvoinnin alan ihmiset.

"Toimittajien taustat ovat hyvin erilaisia. Itselläni on sekä liikunta-alan että toimittajan koulutus. Yleisiä taustoja toimittajille ovat journalistiikan ja yhteiskuntatieteiden koulutusalat. Enää ei juuri tulla alalle "pystymetästä" ilman koulutusta." (Nainen, yksityinen sektori)

Kolmas sektori

Kolmannen sektorin asiantuntijoiden mukaan liikunta-alan ulkopuolisista koulutusaloista eniten ihmisiä oli edustettuina kaupalliselta ja taloustieteelliseltä koulutusosalta, noin puolessa vastauksista. Toiseksi eniten (8) mainintoja saivat kasvatustieteet ja opettajakoulutuksen saaneet ihmiset ja seuraavaksi eniten (7) sosiaali- ja terveysalan ihmiset. Muutamia (kolme kutakin) mainintoja saivat myös viestintä ja multimedia-alat, oikeustiede, valtio- ja yhteiskuntatieteet sekä tekninen koulutusala. Yksittäisiä mainintoja saivat metsätieteiden ja nuorisualan koulutus, teatteri- ja tanssitaide sekä sotilasala. Kolmen vastaajan mukaan koulutusalojen kirjo omalla alalla on varsin laaja.

9.2 Muut kuin liikunta-alan koulutuksen saaneet liikunta-alalla tulevaisuudessa

Julkinen sektori

Sosiaali- ja terveysala, biotieteet ja hyvinvointiin liittyvät alat laajemminkin näyttävät vastausten mukaan olevan ne koulutusalat, joilta arvioidaan tulevaisuudessa siirtyvän eniten (kolmasosa vastaajista) ihmisiä liikunta-alalle. Kaupallisen koulutuksen saaneet ihmiset, mm. markkinoinnin ja yrittäjyyden ammattilaiset sekä opetus- ja kasvatustieteiden ihmiset ovat myös vastaaji-

en mukaan koulutusaloja, joilta siirtyy ihmisiä tulevaisuudessa liikunnan pariin. Muutamia (3) mainintoja saivat myös it- ja tekninen ala sekä mediaan, viestintään ja tiedottamiseen liittyvät koulutusalat. Muutamat vastaajat (4) olivat sitä mieltä, että tulevaisuudessa liikunta-alalle siirtyy ihmisiä lähes kaikilta eri aloilta, yleensä ottaen moniosaaminen ja verkostot korostuvat.

"Opetus- ja kasvatusalan ehkä. Kouluja lakkautetaan ja ryhmäkokoja suurennetaan, peruskoulun opettajia jää työttömäksi." (Nainen, julkinen sektori)

"Terveydenhoitajia, ehkä lääkäreitäkin, koska liikunnan terveysvaikutusten merkitys kasvaa painavaksi hyvinvointitekijäksi. Tiedottajia, koska tiedottamisen keinot kasvavat ja tiedottamisen määrä lisääntyy." (Mies, julkinen sektori)

"Kaupallisen, IT-alan ja viestinnän. Nämä edustavat aloja, jotka jo nyt näyttäytyvät liikunta-alalla selvästi ja kun markkinat vievät..." (Mies, julkinen sektori)

Yksityinen sektori

Eniten eli neljä yksityisen sektorin vastaajaa arvioi, että talouden, kaupan, markkinoinnin ja yrittäjyyden alan koulutuksen saaneet ihmiset siirtyvät tulevaisuudessa yhä useammin liikunta-alalle. Fysioterapeutit sekä hyvinvointia kokonaisvaltaisesti tarkastelevat ihmiset ovat myös tulevaisuudessa liikunta-alalla työskenteleviä ammattilaisia. Yksittäisiä mainintoja saivat atk-alan ja kielitaitoiset ihmiset. Muutamien vastaajien mukaan varsinaista trendiä ei ollut näkyvässä, vaan liikunta-alalle siirtyy ihmisiä kaikilta eri aloilta.

"Ihmisten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyvät ammattialat. Palvelun kokonaisvaltaisuus edellyttää monitahoista ammattiosaamista yksityisten ihmisten palvelemisessa, mutta myös yritysliikunnan tarpeet lisääntyvät ja sitä kautta pelkkä kuntoilunosaaminen ei enää riitä." (Mies, yksityinen sektori)

"Talouden asiantuntijoiden, koska liikunnasta tulee iso bisnes. Ihmisten vapaa-aika lisääntyy, mikä näkyy sekä liikunnan harrastamisessa että urheilun seuraamisessa." (Mies, yksityinen sektori)

"Kauppatieteilijöitä. Urheilu ammattimaistuu, päätöksenteossa tulee olla pohjaa ja ratkaisukykyä, jota heillä on." (Mies, yksityinen sektori)

Kolmas sektori

Eniten (11 vastausta) liikunta-alalle arvioitiin tapahtuvan siirtymistä kaupallisilta koulutusaloilta, kun ekonomit, ekonomistit ja muut talouden ja markkinoinnin osaajat siirtyvät työskentelemään liikunnan pariin. Myös teknisten alojen koulutuksen saaneita ihmisiä tarvitaan atk- ja it-alan vaatimuksissa. Muutaman maininnan saivat myös terveystieteisiin ja terveydenhuoltoon liittyvät koulutusalat sekä juristit. Yksittäisiä mainintoja saivat viestinnän, projektiosaamisen ja sotilasalan ammattilaiset. Henkilökohtaisten ominaisuuksien arvioitiin niin ikään vaikuttavan jossain tapauksissa koulutustautaa enemmän henkilön rekrytoitumiseen.

"Terveydenhuoltoalalta. Siirryttäessä entistä enemmän reagoivasta terveydenhuollosta ennaltaehkäisyyn, tulee terveydenhuollosta yhä enemmän "liikunta-alaa." Myös kansalaistoiminnan arvostuksen nousu saattaa lisätä siirtymistä mm. seuratoiminnan pyörittämiseen yrityksistä ja julkisen sektorin koulutus- ja kehittämistehtävistä."
(Mies, kolmas sektori)

"Kaupallisuuden lisääntyminen asettaa markkinointiosaamisen paineita urheilun johtotehtävissä oleville. Kasvatusalan koulutetut ovat hyviä koulutus- ja valmennustehtävissä samoin kuin myös jämpäin sotilaskoulutuksen saaneet henkilöt. Sotilasalan koulutuksessa korostuu nykyään entistä enemmän pedagoginen osaaminen, ei nojata enää "puhtaan autoritäärisen johtamiseen". (Mies, kolmas sektori)

"Tietotekniikka- / viestintä; informaatioteknologia on laajalti käytössä myös liikuntajärjestöissä. Sähköposti ja internet ovat syrjäyttäneet kirjeet ja puhelutkin. It:n käyttö ja kehittäminen ja ylläpito edellyttävät alan osaamista. Liikunnan johtotehtävissä ei välttämättä tarvita liikunnallista peruskoulutusta - kyse on enemmänkin organisoinnista ja talous- sekä henkilöstöhallinnosta, joten esim. ekonomit tms. käyvät varsin hyvin myös liikunnan järjestötehtäviin."
(Mies, kolmas sektori)

9.3 Ehdotuksia liikunta-alan koulutuksen kehittämiseksi

Vajaa puolet tutkimukseen osallistuneista liikunta-alan asiantuntijoista teki ehdotuksia liikunta-alan koulutuksen kehittämiseksi. Vastaukset vaihtelivat paljon. Seuraavassa on yhteenveto vastauksista.

Koulutuksen rakenteen erityyppistä muuttamista tai uusien koulutusohjelmien kehittämistä ehdotti vastauksissaan 19 henkilöä. Erityisiä teemoja, joihin toivottiin kehitystä, olivat mm. lasten ja nuorten liikkumista edistävä koulutus, erityisliikunnan koulutus ja liikunnan opettajien koulutus. Liikunta-alan koulutuksen rakenteen kokonaisvaltaista muuttamista ehdotti kolme henkilöä.

Selvä erityinen osa-alue vastauksissa liittyi talouteen, yrittäjyyteen, johtajuuteen ja markkinointiin, joiden koulutuksen kehittämistä ehdotettiin. Kolme vastaajaa ehdotti koulutuksen kehittämistä terveyteen liittyvissä asioissa. Käytännön harjoittelun ja työssä oppimisen organisoinnista ja kehittämistä osana koulutuksen kehittämistä ehdotti niin ikään kolme henkilöä. Moniosaimisen lisääminen oli kahden henkilön ehdotus koulutuksen kehittämiseksi. Kaksi vastanneista henkilöistä painotti kunnallisten asioiden tärkeyttä ja ehdotti kunnalliseen hallintoon liittyvien asioiden sisällyttämistä koulutukseen. Vastanneista kolme henkilöä ehdotti valmentajakoulutuksen kehittämistä ja erityisesti mainittiin jo meneillään oleva suunnittelutyö ja valmiit selvitykset valmentajakoulutuksen uudelleen organisoinnista. Muita yksittäisiä ehdotuksia koulutuksen kehittämiseen oli seitsemällä henkilöllä. Ne sisälsivät mm. yhteiskunnallisen ajattelun kehittämistä, yhteistyötä alan toimijoiden välille, verkko-opetuksen hyödyntämistä ja kulttuuriin eroihin ja suvaitsevaisuuteen liittyvää koulutusta. Vastanneista neljä henkilöä ei antanut varsinaisia ehdotuksia koulutuksen kehittämiseksi.

9.4 Jatko- ja täydennyskoulutus

Selvin jatko- ja täydennyskoulutuksen osa-alue, josta vastanneet olivat kiinnostuneet, oli yrittäjyys, johtajuus ja markkinointi. Yhteensä 16 henkilöä oli kiinnostunut näiden alojen koulutuksesta. Erityisesti johtaminen nähtiin merkittävänä, yhteensä 11 henkilöä oli kiinnostunut jonkinlaisesta johtamiseen liittyvästä koulutuksesta. Kaksi henkilöä oli kiinnostunut tietotekniikkaan liittyvästä koulutuksesta. Lisensiaatin tai tohtorin opinnoista oli kiinnostunut kolme vastaajaa. Liikunta-alaan liittyvä tekninen koulutus kiinnosti puolestaan kahta vastaajaa. Jollain tavalla kansainvälistymiseen ja suvaitsevaisuuteen liittyvästä koulutuksesta oli kiinnostunut kaksi henkilöä. Lisäksi 11 henkilöä oli kiinnostuneita muusta koulutuksesta, jota ei selkeästi saanut ryhmiteltyä tai muita vastaavia vastauksia ei ollut. Näihin kuului mm. koulutusten päivittäminen, ammattilaisurheilu, tutkimuskoulutus, tapahtumasuunnittelu ja kulttuurialan koulutus. Kolme henkilöä mainitsi olevansa kiinnostunut erilaisista lyhytaikaisista kursseista, mutta eivät maininneet erityistä koulutuksen alaa. Vastanneista kuusi henkilöä ei ollut kiinnostunut jatko- tai täydennyskoulutuksesta.

10 Johtopäätökset

KLEROT-hankkeen tavoitteena on 1) paikantaa kulttuurin ja liikunnan sektorilla tapahtumassa olevan elinkeino- ja ammattirakenteen muutoksen keskeiset kehityspiirteet ja tältä perustalta 2) ennakoida tulevia osaamistarpeita ja 3) arvioida miten näihin tarpeisiin voitaisiin parhaiten vastata. Tässä työssä pyrittiin tavoite saavuttamaan liikunnan sektorin osalta etsimällä vastauksia mm. seuraaviin tutkimusongelmiin:

1. Mitkä ovat keskeiset liikuntakulttuuriin vaikuttavat yhteiskunnan muutostekijät?
2. Miten liikunta-alan elinkeino- ja ammattirakenne muuttuu tulevaisuudessa?
3. Miten liikunta-alan ammattilaisten työ tulee muuttumaan? ja
4. Millaisia osaamistarpeita liikunta-alan ammattilaisilla tulee olemaan tulevaisuudessa?

Näihin tavoitteisiin pyrittiin tutkimusaiheeseen liittyvät kirjallisuuden, liikunta-alan ammatteihin liittyvän perusselvityksen, eri liikunta-alojen asiantuntijoiden kartoituksen ja osalle heistä (N=22) suunnatun esitutkimuksen sekä lopulta 223:lle alan asiantuntijalle suunnatun kyselytutkimuksen avulla. Tiedonhankinta onnistui parhaiten asiantuntijoille, jotka työskentelivät joko julkisella sektorilla, erityisesti kunnissa ja eri ministeriöissä, sekä liikunnan kansalaisjärjestöissä, kuten Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n lajiliitoissa, alueorganisaatioissa tai seuroissa.

10.1 Elinkeino- ja ammattirakenteen muutokset liikunnan sektorilla

Väestö ikääntyy ja työkyvyn ylläpitäminen nykyistä pidempään on tärkeää. Yritykset tulevat todennäköisesti työllistämään lähivuosina työpaikkaliikunnan asiantuntijoita. Eläkeläisten määrä kasvaa ja heidän pitäminen toimintakykyisinä tulee olemaan yhteiskunnalle edullista. Terveystoimi ja liikunta-alan ammattilaiset löytänevät toisena tulevaisuudessa nykyistä useammin. Edelleen näyttää siltä, että edes liikunta-alan ammattilaiset eivät ole riittävästi havainneet sitä suurta muutosta ja myös liikuntapalvelujen kysynnän muutosta, mikä yhteiskunnassa väestön ikääntymisen myötä vääjäämättä tapahtuu.

Yhteiskunta on jakaantumassa entistä selvemmin hyvä- ja huono-osaisiin. Kaupallisten liikuntapalvelujen kysyntä kasvaa, koska hyväosaiset haluavat ja ostavat tulevaisuudessa laadukkaita, personoituja ja räätälöityjä palveluja. Ennen niin arvokkaana pidetty osallisuus sekä yhteisöllisyyden ja vapaaehtoistyön tekemisen vaatimukset saattavat jopa estää harrastuksiin hakeutumista tai jopa aiheuttaa harrastuksen lopettamisen.

Samanaikainen julkisen sektorin pakollisten tehtävien kasvu ja talouden heikkeneminen johtavat valintoihin. Julkinen sektori tulee aikaisempaa selvemmin keskittymään liikunta-alalla erityisesti lasten ja ikääntyneiden liikuntamahdollisuuksien luomiseen ja ylläpitoon. Se, miten näissä tehtävissä onnistutaan, riippuu liikunnan julkisuuskuvausta ja edelleen sen aiheuttamasta yhteiskunnallisesta ilmastosta. Mikäli liikuntakulttuurin elinvoimaisuutta, ammatillista osaamista ja työllistävää vaikutusta pidetään arvossa, tulee nykyistä tehokkaamman markkinoinnin avulla parantaa julkisuuskuvausta entisestään, jotta julkisen rahoituksen avulla voitaisiin taata lasten ja nuorten tasapuoliset liikunnan harrastusmahdollisuudet ja ikääntyvien itsenäinen toimeentulo ja elämän laatu mahdollisimman pitkään. Tällä hetkellä liikunnan markkinointi on samassa tilassa kuin suomalainen matkailumarkkinointi 10-15 vuotta sitten, jolloin pienet yrittäjät eivät olleet vielä löytäneet toisiaan ja markkinoivat tehottomasti pienillä resursseillaan.

Julkisen sektorin heikko talouden kehitys johtanee siihen, etteivät etenkin kolmannen sektorin liikuntaorganisaatiot voi enää rakentaa toimintaansa siinä määrin julkisen sektorin varaan kuin ennen. Kun samanaikaisesti muuttoliike jatkuu, tullaan tarvitsemaan palkattuja, ammattitaitoisia ja mm. varainhankintaan ja taloushallintoon perehtyneitä seuratyöntekijöitä kasvukeskuksiin. Samanaikaisesti palvelut maaseudulla heikkenevät ja jotta palvelutasoa voitaisiin pitää edes jotenkin yllä, on yhteisöllinen toiminta siellä yksi harvoista realistisista ja todennäköisistä toteutusmahdollisuuksista. Suurta työllistävää vaikutusta ei yhteisöllisellä toiminnalla ole, mutta sillä on merkittävä, etenkin pieniä asuinyhteisöjä kiinteyttävä vaikutus.

Tietoisuuden kasvulla liikunnan myönteisistä vaikutuksista on aikaisemmin todettu olevan liikuntaharrastusta kasvattava vaikutus. Nykyään tilanne ei ole aivan yhtä selvä, sillä liikuntaharrasteilla on entistä enemmän kilpailijoita vapaa-ajasta ja vapaa-aikaan käytettävissä olevista resursseista. Vaikka tietoisuus kasvaakin väestön luonnollinen liikunta vähenee ja tarvitaan erityisiä toimenpiteitä ja personoituja palveluja. Henkilökohtaisten valmentajien ("personal trainer") määrä kasvaa lähivuosina.

Kaupallisuuden uskotaan lisääntyvän ja tämä tapahtuneekin lähinnä kaupallisten liikuntapalvelujen kasvun kautta. Huippu-urheilun voimakkaaseen kaupallistumiseen Suomen markkinat ovat liian pienet, mikäli selvää keskittymistä muutamaani lajeihin ei lähitulevaisuudessa tapahdu ja mikäli

muut teollisuuden alat eivät aloita laajamittaista yhteistyötä urheiluorganisaatioiden kanssa. Huippu-urheilun eriytyminen muusta liikuntakulttuurista jatkuu ja huippu-urheilun piirissä tarvitaan erityisesti liiketoimintaosaamista ja liiketoimintaosaajia.

Luontoliikunta, erityisesti osana matkailuliiketoimintaa, tulee työllistämään nykyistä enemmän myös liikunta-alan koulutuksen saaneita. Huolimatta siitä, että tällä tutkimuksella ei voitu selvästi osoittaa liikunnan matkailuelinkeinoon liittyvää koulutuskysynnän kasvua, tulee "animateur"-koulutuksen tai vastaavan sekä tapahtumien järjestämiskoulutuksen kysyntä todennäköisesti kasvamaan. Viimeisimpien alan tutkimusten mukaan (mm. Bouscher & Danylschuk 1999) eniten työpaikkoja liikunta-alalle Euroopassa tullaan perustamaan juuri liikuntamatkailualalle ja erilaisten liikuntatapahtumien järjestämiseen.

10.2 Liikunta-alan osaamistarpeet tulevaisuudessa

Menestyäkseen liikunta-alalla tulevaisuudessa ydinosaamisalueet kaikilla sektoreilla ovat kiinnostus alan kehityksen seuraamiseen, organisointitaidot, uusiin tilanteisiin sopeutumiskyky, taito kommunikoida eri alojen asiantuntijoiden kanssa ja monialaryhmässä, ihmissuhdetaidot, suullinen viestintätaito, kielitaito ja eettiset toimintatavat. Näistä erityisesti kielitaitoa ja ihmissuhdetaitoja tulisi koulutuksessa nykyiseen verrattuna huomattavasti kehittää.

Kansainvälinen toiminta tulee lisääntymään ja yhden vieraan kielen muutama opintojaksoon rajoittuva kehittäminen ei etenkään korkean asteen koulutuksessa tulevaisuudessa riitä, vaan koulutukseen tulee kuulua nykyistä laajempia kokonaisuuksia vähintään kahta vierasta kieltä. Alan vaihto-opiskelua tulee nykyistä enemmän suosia ja resursoida. Vaihto-opiskelija-aikaan tulisi sisällyttää myös varsinaisia vieraan kielen opintoja vieraalla kielellä tapahtuvan koulutuksen ohien. Myös aiemmin mainitun (kts. kpl. 6.5) Tuning-projektin tulosten mukaan aloilla "Eri kulttuurien ja tapojen ymmärtäminen" ja "kyky työskennellä kansainvälisissä toimintaympäristöissä" niin tutkitut opiskelijat kuin työnantajatkin kokivat osaamisensa toistaiseksi kaikkein heikoimmaksi.

Eryteisesti kehitettäviä osaamisalueita tulevaisuudessa ovat markkinointi, suunnittelu- ja kehittämistoiminta, yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus, analysointitaidot, ihmissuhdetaidot, ihmissuhdeverkot ja niiden johtaminen sekä itsekriittisyys. Koulutussuunnittelussa tämä tarkoittaa alan markkinointitutkimukseen perustuvan koulutuksen laajentamista ja kehittämistä, käytännön suunnittelu- ja kehittämistyötä esimerkiksi työharjoittelujen yhteydessä sekä tutkimustulosten tulkinnassa mukana oloa ja ajankoh-

taiseen yhteiskuntatutkimukseen perehtymistä koulutuksen aikana. Liikuntajärjestöihin hakeutuvien tulee perehtyä opintojensa aikana etenkin henkilöstöhallintoon, johtajuuteen sekä kehittää luovuuttaan, viestintätaitoja, tietoteknisiä taitoja ja koulun liikuntakasvatuksen tuntemusta esimerkiksi vapaavalinnaisten opintojensa avulla, mikäli kurseja ei kuulu peruskoulutukseen.

Erityisen merkille pantavaa on se, että liikunnan yksityiselle sektorille hakeutuvien tulisi perehtyä huomattavasti nykyistä enemmän alan taloushallintoon, laatuajatteluun, tuotteistamiseen, yrittäjyyteen, asiakaspalveluun, johtajuuteen, suunnitteluun, projektisuunnitteluun ja -hallintoon, organisointiin, sponsorointiin, tietotekniikkaan ja lainsäädäntöön. Lisäksi heidän olisi tunnettava eri maiden kulttuureja, kyettävä työskentelemään kansainvälisissä yhteyksissä ja heillä tulisi olla hyvät viestintä- ja tiedonhankutaidot sekä oppimis- ja uusiin tilanteisiin sopeutumiskyky.

10.3 Toimenpide-ehdotuksia

Liikunta-alan ammatteihin liittyvä tilastointi on puutteellista ja osin päällekkäistä. Esimerkiksi tiedot tulevaisuudessa hyvinkin merkittävistä työllistäjistä eli yksityisistä liikuntakeskuksista ja kuntosaleista olivat puutteellisia. Samoin ei ole olemassa tarkkaa luotettavaa tietoa kunnissa liikunta-aloilla työskentelevistä. Tässä tapauksessa tilastointia hankaloittaa mm. se, että liikuntatyötä tekevät ovat useiden eri hallinnonalojen palveluksessa (koulutoimi, terveystoimi, liikuntatoimi, vapaa-aikatoimi, tekninen toimi jne.). Päällekkäisyyttä on luultavasti ainakin alan tutkijoiden ja liikunnan koulutuslaitosten henkilöstön välillä. Lisäksi tiedot ovat monilla eri tahoilla ja usein ne eivät perustu kirjallisiin dokumentteihin työssä olevista vaan ainoastaan asiantuntijoiden arvioihin työllisten määrästä.

Suomeen tulisi perustaa eurooppalaisten mallien (esimerkiksi European Observatory of Sport Occupations) mukaisesti liikunta-alan ammattien tilastointia, kehittymistä ja ammattiyhdistystoimintaa seuraava yksikkö tai tehtävät tulisi antaa ainakin tilastoinnin osalta esimerkiksi Tilastokeskukselle, jolla on toistaiseksi parhaat mahdollisuudet etenkin tarvittavan tilastoinnin kehittämiseksi. Liikunta-alan ammattimaistuminen on etenemässä ja alan ammattiliittoja on kehittymässä (esimerkiksi ammattivalmentajat, ammattiurheilijat, liikuntatoimenjohtajat, urheilutoimittajat, liikuntapaikkatyöntekijät, liikunnanopettajat, liikunnanohjaajat, tutkijat, keskusjärjestöjen, lajiliittojen ja alueorganisaatioiden työntekijät jne.). Olemassa olevien ja myöhemmin syntyvien liittojen tulisi toimittaa jäsenistötiedot "suomalaiselle observatoriolle".

Koulutussuunnittelu Euroopassa pyrkii aiempaa enemmän ottamaan huomioon työnantajien ja muiden yhteistyökumppanien tarpeet tinkimättä kuitenkaan tieteellisten yhteisöjen tai muiden asiantuntijayhteisöjen autonomiasta tai muista omista tavoitteista. Koulutuksen kehittämisen yleisiä tavoitteita Euroopassa ovat tällä hetkellä mm. koulutuksen yleinen laadun parantaminen, Euroopan kilpailukyvyyn parantaminen maailman markkinoilla, koulutuksen vertailtavuuden ja läpinäkyvyyden lisääminen, elinikäisen oppimisen mahdollistaminen sekä yhteisen koulutukseen liittyvän käsitejärjestelmän luominen. Koulutustutkimuksen ja -suunnittelun avulla pyritään toisaalta mm. saamaan selville mitä opiskelijoiden tulisi tietää, ymmärtää ja kyetä tekemään, jotta työllistyisi ja toisaalta millaista koulutusta tulisi järjestää, jotta opiskelijat kykenisivät saavuttamaan edellä mainitun osaamisen.

Tässä työssä on pyritty selvittämään sektoreittain koulutuksen keskeistä sisältöä tulevaisuudessa. Näyttää siltä, että niin kolmannen kuin julkisenkin sektorin koulutustarpeet ovat samansuuntaiset. Liikunta-alan yksityinen sektori näyttää eroavan tässä suhteessa huomattavasti kahdesta edellä mainitusta. Tutkimuksessa mukana olleiden liikunta-alan koulutussuunnittelussa mukana olevien käsitykset koulutuksen tulevaisuudesta noudattelivat lähinnä julkisen ja kolmannen sektorin käsityksiä koulutuksen suunnasta. Olisi ollut mielenkiintoista selvittää, miten kaupallisten tai yhteiskuntatieteellisten alojen koulutuksen suunnittelusta vastaavat näkevät liikunnan yksityisellä sektorilla toimivien koulutuksen tulevaisuuden.

Tämän tutkimuksen perusteella liikunta-alan eri koulutuslaitokset voisivat suunnitella koulutuksen painopisteen siirtämistä nykyistä enemmän seuraaville erityisaloille:

1. Liikunnan talous ja markkinointi (tuotteistaminen, asiakaspalvelu, yrittäjäyys),
2. Yhteiskunnallinen muutos ja liikunta
3. Suullinen ja kirjallinen viestintä
4. Liikunta-alan tietotekniikka
5. Verkot ja verkostoituminen
6. Liikunta-alaan liittyvät lait ja lainsäädäntö
7. Suunnittelu, kehittämistoiminta ja projektityöskentely
8. Ihmissuhdetaidot
9. Englanti, ranska, saksa, venäjä

Lisäksi näyttää hiukan siltä, että erityisesti liikunnan koko ajan laajen-

tuvalle yksityiselle sektorille tulevaisuudessa hakeutuville sopisi jo useissa Euroopan maissa käytössä oleva malli, missä peruskoulutus saadaan yleensä talous- ja yhteiskuntatieteistä ja erikoistutaan opintojen loppuvaiheessa joko vapaavalinnaisten opintojaksojen, vaihto-opiskelun tai lisäopinto-oikeuksien avulla liikuntaan liittyviin oppiaineisiin. Tästä syystä liikunta-alan oppilaitosten tulisi liittää vapaavalinnaisiksi opinnoiksi tai liikunta-alalla jo työskenteleville elinikäisen oppimisen periaatetta noudattaen täydennyskoulutusjaksoja samoilta edellä mainituilta aloilta. Toinen mahdollisuus on kehittää nykyisestään mm. ammattikorkeakouluissa jo olemassa olevia liikunta-alan erikoistumisopintojaksoja. Aloille, joilla tutkimus ja siitä johtuen myös koulutus on ollut vähäistä, tulisi hankkia aluksi asiantuntemusta esimerkiksi olemassa olevien ulkomaalaisten opettajavaihtosopimusten puitteissa ulkomailta.

Seuraava vaihe koulutuksen kehittämisessä on opintojaksojen kehittäminen toivottujen osaamisalueiden suunnassa aina kokonaisiksi, tulevaisuuden tarpeita nykyistä paremmin vastaaviksi opintosuunnitelmiksi ja -ohjelmiksi sekä edelleen sellaiseksi laadukkaaksi koulutukseksi, mikä tuottaa lopulta toivotun tuloksen eli sellaiset tiedot, ymmärtämyksen ja taidot mitkä varmistavat omalta osaltaan sekä työllistymisen että menestymisen työelämässä (Kuvio 9.).

Kuvio 9. Liikunta-alan koulutuksen kehittäminen prosessina

1.	Alan osaamisen nykytilan ja tulevaisuuden koulutustarpeiden kartoitus - alan koulutuksen asiantuntijat, työnantajat, alan keskeiset toimijat
2.	Keskeisten kehittämisalueiden kartoittaminen - nykytilatiedon ja tulevaisuustiedon yhdistäminen
3.	Keskeisten koulutustavoitteiden asettaminen - olemassa olevien resurssien, yhteistyötahojen ja tutkimustiedon yhteensovittaminen
4.	Opetussuunnitelmat - rakenne ja sisältö
5.	Tavoitteiden ja opetussuunnitelmien realisointi opintojaksoiksi - määrä, laatu ja laajuus
6.	Koulutus ja oppiminen - jatkuva arviointi ja laadunvarmistus
7.	Palautteen systemaattinen kerääminen työnantajilta ja työntekijöiltä - alumnitoiminnat, verkostot
8.	Nykytilan ja tulevaisuuden koulutustarpeiden kartoitus -

Suomalainen alan elinkeinorakennetta kuvaava tutkimus on ollut vä- häistä ja tämä lienee ensimmäinen yritys kokonaisuutena sitten 1990- luvun alussa tehdyn eurooppalaisen tilastokartoituksen, missä Suomikin oli mukana. Osaamistarpeita on kartoitettu toistaiseksi ainoastaan joissakin alan oppilaitosten kyselyissä entisille opiskelijoilleen, jotka ovat jo työelä- mässä. Eurooppalainen liikunta-alan tutkimus alkoi 1990-luvun alussa ja johti lopulta aiemmin mainitun (European Observatory of Sport Occupa- tions) järjestön syntyyn. Tämän jälkeen, vuosina 2003–2004 kartoitettiin 25 Euroopan maassa liikunta-alan ammatillista koulutusta (VOCASPORT). Tällä hetkellä on käynnissä AEHESIS (Aligning A European Higher Educati- on Structure in Sport Sciences) -projekti, mikä tähtää eri liikuntakoulutuk- sen aloilla (Health and fitness, physical education, coaching, sport mana- gement) tietojärjestelmän kehittämiseen, yhteistyön lisäämiseen, euroop- palaisten koulutusperiaatteiden toteuttamiseen sekä tutkimukseen perus- tuvien koulutusmallien luomiseen. KLEROT-projektin liikunta-alaa koskevaa ja tutkimustyön yhteydessä kehitettyä tutkimusmenetelmää tullaan sovel- tamaan AEHESIS-projektin tiedonhankinnassa.

Lähteet

- Burkitt, C. 2003. Introduction to Performance Measurement.
Saataavilla www-muodossa: http://estiem.org/magazine/2003n2/09Introduction_PM.html
- EOSE (European observatoire of sport employment) 2004. Vocasport.
Vocational education and training related to sport in Finland:
situation, trends and perspectives.
http://www.europa.eu.int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html
- Euroopan komissio (1999). Liikunta ja työllisyys Euroopassa. Euroopan liikuntatieteellinen verkosto. Euroopan liikuntatyön seurantakeskus. Euroopan komissio – Pääosasto X.
- Heikkala, Juha (1997). Työelämän muutokset ja liikuntakulttuurin kehitys. Teoksessa Juha Heikkala.& Tanja Tiensuu (1997) Liikuntakulttuurin kehitys ja liikunta-alan työvoiman koulutustarve. Opetusministeriö, liikunta- ja nuoriso-osasto.
- Heikkala, Juha (2000). Liikunnan järjestökentän muutokset ja toimintaympäristö teoksessa Hannu Itkonen, Juha Heikkala, Kalervo Ilmanen, Pasi Koski Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja nro 152, Helsinki, 119-134.
- Heikkala, Juha (2001). Järjestön strategia – käsikirja elinvoimaisen tulevaisuuden luomiseen. Tampere: Tampere University Press.
- Heikkala, Juha, Tiensuu, Tanja (1997). Liikuntakulttuurin kehitys ja liikunta-alan työvoiman koulutustarve. Opetusministeriö, liikunta- ja nuoriso-osasto.
- Ilmanen, Kalervo, Itkonen, Hannu, Matilainen, Pertti, Vuolle, Pauli (2004). Urheilun julkisuuskuva. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos.
- Itkonen, Hannu (2004). Huippu-urheilun pirstoutuminen on todellisuutta. Liikunta & Tiede 2/04, 23-25.

- Itkonen, Hannu & Sänkiäho, Risto (2000). Kansallisesta kansainväliseen – kuinka muutos näkyy liikuntakulttuurissa? teoksessa Mari Miettinen (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124.
- Itkonen, Hannu (1996). Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Gaudeamus.
- John Robertson & Associates 2004. Performance/Importance Matrix. Saatavilla www-muodossa: <http://www.johnrobertson.co.nz/higherlevelanalysis/performance-importance-matrix.html>
- Jyväskylän yliopisto (2004). Jyväskylän yliopiston toimintakertomus ja tilinpäätöslaskelmat 1.1.–31.12.2003. Jyväskylän yliopisto. www.jyu.fi
- Koski, Pasi (2000). Liikunta kansalaisaktiivisuutena teoksessa Hannu Itkonen, Juha Heikkala, Kalervo Ilmanen, Pasi Koski Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja nro 152, Helsinki, 40-55.
- Koski, Pasi & Heikkala, Juha (1998). Suomalaisten urheiluorganisaatioiden muutos: lajiliitot professionaalistumisen prosessissa. Jyväskylän yliopisto.
- Koski, Pasi (1999). Liikuntahallinnon koulutus ja sen muuttuvat haasteet teoksessa Kimmo Suomi (toim.) Vaajan virran vuoteesta – kirjoituksia liikunnasta ja yhteiskunnasta. Liikunna kehittämiskeskus 3/1999, Jyväskylä, 173-189.
- Louhevaara, Veikko & Perkiö-Mäkelä, Merja (2000). Miten liikunta on esillä työelämässä? teoksessa Mari Miettinen (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124.
- Metsämuuronen, Jari (2001). Sosiaali- ja terveystieteiden tulevaisuutta etsimässä. Methelp, Helsinki.
- Miettinen, Mari (toim.) (2000). Yhteiskunnan kehitys näkyy liikuntakulttuurissa. Teoksessa Mari Miettinen (toim.) Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II tutkimuskatsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124.

- Nieminen, R (2000). Selvitysmiehen ehdotus kansalaistoiminnan ja liiketoiminnan julkisen tukemisen eriyttämisessä noudatettavista periaatteista erityisesti liikuntajärjestöjen osalta.
- Opetusministeriö OPM (2004). Liikuntapaikkarakentamisen avustusjärjestelmän kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:12.
- Slack, N. 1994. The Importance-Performance Matrix as a Determinant of Improvement Priority. *International Journal of Operations and Production Management*, Vol. 14, No. 5, pp. 59 - 75. Saatavilla osia myös ww-muodossa: <http://innovation.im-boot.org/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=210>
- Suomen Kuntourheiluliitto (2003). Suomen Kuntourheiluliiton työpaikkaliikuntabarometri 2003.
- Suomen Kuntourheiluliitto (2002). Kuntosalibarometri 2002.
- Suomen Liikunta ja Urheilu SLU (2004). Liikunnan ja Urheilun Maailma 2/04, Anita Malkamäki.
- Suomen Liikunta ja Urheilu (2003). www.slu.fi
- Suomen olympiakomitea. www.noc.fi
- Suomen Olympiayhdistys. Huippu-urheilu 2000-luvulla. Strategia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi 2002–2006. Suomen Olympiayhdistys ry.
- Suomen Valmentajat ry. (2002) Valmentaminen ammattina Suomessa.
- Suuri kansallinen liikuntatutkimus 2001–2002 (2002). SLU:n julkaisusarja 5/02.
- Suvanto, J. (2002) Pelaaja-agentit joukkueurheilussa – toiminta, tehtävät ja sääntely. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja 9/2002. Helsinki: Opetusministeriö.
- Tilastokeskus. Työllinen työvoima kulttuurin, liikunnan/urheilun ammattiteissa maakunnan ja ammattiaseman mukaan v. 2000 (Tilastokeskukselta erikseen tilatut tilastot).
- Tilastokeskus (2003) Väestöennuste 2001–2030. Toimintaympäristön muutokset. Koulutus ja tutkimus 2003–2008.

Vuolle Pauli (2004). Liikuntatieteiden yhteiskunnallinen vaikuttavuus teoksessa Kalervo Ilmanen (toim.) Pelit ja kentät – kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, tutkimuksia 3/2004, 311–327.

Liitteet

Liite 1. Liikunnan ammatit Tilastokeskuksen toimialaluokituksen 1995 mukaan

36400 Urheiluvälineiden valmistus

- Ulko- ja sisäpelivälineiden valmistus; pallot, mailat, verkot yms.
- Talviurheiluvälineiden valmistus; sukset, sauvat, luistimet yms.
- Vesiurheiluvälineiden valmistus; vesisukset, lainelaudat, snorkkelit yms.
- Voimistelu- ja voimailuvälineiden valmistus: nojapuut, rekit, tangot, köydet, puolapuut, nyrkkeilypallot, nyrkkeilysäkit jne.
- Suojavarusteet urheilu- ja pelitarkoituksiin; urheilukäsineet ja -päähineet
- Kalastustarvikkeiden valmistus. Kala- ja hyönteishaavien valmistus
- Metsästystarvikkeiden valmistus
- Rullaluistimien ja -lautojen valmistus

51478 Urheilualan tukkukauppa

- Urheilu-, retkeily-, metsästys- ja kalastusvälineiden ja -tarvikkeiden sekä polkupyörien, lastenvaunujen ja niiden tarvikkeiden tukkukauppa
- Retkeilykalusteet, teltat, makuupussit; metsästys- ja ampumavälineet ja -tarvikkeet; kelkat; pelastusliivit; sukellusvälineet; rullaluistimet; vesisukset; purjelaudat; urheilukypärät ym. suojavarusteet, ratsastustarvikkeet, kuntosalilaitteet

52488 Urheilualan vähittäiskauppa

- Urheilu-, retkeily-, metsästys- ja kalastusvälineiden ja -tarvikkeiden sekä polkupyörien vähittäiskauppa
- Retkeilykalusteet, teltat, makuupussit; metsästys- ja ampumavälineet ja -tarvikkeet; sukset; luistimet; kelkat; pelastusliivit; sukellusvälineet; rullaluistimet; vesisukset ja purjelaudat; ratsastustarvikkeet

71402 Urheilu- ja liikuntavälineiden vuokraus

- Maa-, vesi- ja ilmaurheiluvälineiden vuokraus ja käyttöleasing (esim. polkupyörät, lasketteluvälineet, surffilaudat, vesiskootterit, huviveneet, riippuliitimet, purjelentokoneet)

926 Urheilutoiminta

92610 Urheilukentät, urheiluhallit ja stadionit

- Urheilu- ja kilpailupaikkatoiminta, kuten urheilukentät, stadionit, raviradat, urheiluhallit, jäähallit, tenniskentät ja -hallit, biljardisalit, golfradat, ampumaradat, hiihtorinteet ja -ladut, uimahallit, voimistelu- ja kuntosalit

92620 Muu urheilutoiminta

- Urheiluseurat, urheilun piiri- ja keskusjärjestöt sekä tuki- ja kannatusyhdistykset
- Urheilijoiden valmennus ja urheilukilpailujen järjestäminen, freelance-valmentajat ja ammattilaisurheilijat
- Kilpahevostallit, kilpakennelit ja kilpa-autotallit
- Kuntokoulu- ja kehonrakennustoiminta, kilpatanssi
- Shakkikerhot, bridgekerhot ym.
- Urheilun PR-toiminta
- Purjehdus- ja venekerhot, venesatamat, purjelento- ja ilmailukerhot
- Metsästys urheilu- ja virkistystarkoituksessa
- Koiranäyttelyt

927 Muut virkistyspalvelut

92710 Rahapeli- ja vedonlyöntipalvelu

- Lotto, veikkaus, bingo, raha-automaattiyhdistys, ruletit, totalisaattoripeli, V5-peli, pelikasinot yms.
- Arpojen myynti

92720 Muualla luokittelemattomat virkistyspalvelut

- Virkistyspuistojen ja uimarantojen palvelutoiminnat. Vesipuistot ja -tropicalit.
- Virkistyskalastuspalvelut
- Ratsastustallit (ei kilpahevostallit)
- Koirakoulut ja kennelit
- Vauvauinti

Liite 2. Esitutkimuksessa käytetty kyselylomake

Vastaajan nimi _____

Sähköpostiosoite _____

Nimeni saa julkaista tutkimusraportin asiantuntijaluettelossa. €
Kyllä €Ei

Lue ensin kaikki kysymykset ja vastaa niihin sen jälkeen. Mikäli mahdollista, perustele mielipiteesi. Vastaa lyhyesti keskittyen mielestäsi tärkeimpiin asioihin.

1. Arvioi mitkä ovat keskeiset liikuntakulttuuriin vaikuttavat yhteiskunnan muutostekijät?
2. Arvioi miten ihmisten liikuntaan liittyvät arvostukset tulevat muuttumaan lähitulevaisuudessa?
3. Arvioi millaisia odotuksia ihmisillä on liikuntakulttuurin tulevaisuuden suhteen?
4. Arvioi miten ihmisten liikuntakäyttäytyminen tulee muuttumaan lähitulevaisuudessa?
5. Arvioi miten liikuntaan liittyvä kulutuskäyttäytyminen tulee muuttumaan tulevaisuudessa?
6. Arvioi miten yhteiskunnan muuttuminen tulee vaikuttamaan liikunta-
alan
 - a) julkiseen hallintoon (ministeriö, läänit, kaupungit, kunnat)?
 - b) järjestöihin (SLU, liitot, seurat, muut liikuntaa järjestävät yhteisöt)?
 - c) yrityksiin, joiden toimiala on
 - liikuntahyödykkeiden tuotanto (liikuntavälineet, -palvelut)?
 - vähittäiskauppa (liikuntavälineet, -palvelut)?
 - liikuntamatkailu?

- d) työmarkkinoihin
- julkisella sektorilla?
- yksityisellä sektorilla?
- kolmannella sektorilla?

7. Arvioi millaista osaamista liikunta-alan ammattilainen tarvitsee lähitulevaisuudessa

- a) julkisella sektorilla?
- b) yksityisellä sektorilla?
- c) kolmannella sektorilla?

8. Aihepiiriin liittyvää kirjallisuutta

Liite 3. Kyselylomake, varsinainen kysely

I PERUSTIEDOT

Sukupuoli mies nainen

Syntymävuosi 19____

Asuinkunta _____

Perustutkinto (Valitkaa **yllin** suoritettu tutkinto)

kansakoulu

peruskoulu

lukio tai ylioppilas

ammattikoulu tai oppisopimuskoulutus

opistotason ammatillinen koulutus

ammattikorkeakoulu

korkeakoulu / yliopisto alemmanasteen tutkinto (kandidaatti)

korkeakoulu / yliopisto ylemmänasteen tutkinto (maisteri)

isensiaatin tai tohtorin tutkinto

Koulutusala liikunta-ala

muu ala, mikä _____

Työnantaja kunta / kuntayhtymä

lääninhallitus

ministeriö / keskusvirasto

yliopisto / korkeakoulu

muu julkisen sektorin yksikkö, mikä _____

oma yritys / yhtiö

muu yksityinen yritys

yhdistys / järjestö

joku muu, mikä _____

Ammattinimike _____

II TYÖELÄMÄN MUUTOKSET LIIKUNNAN ERI SEKTOREILLA

Vastaa kysymyksiin edustamasi ammattialan näkökulmasta.

1. KLEROT-esiselvityksen mukaan ihmisten tietoisuuden kasvu liikunnan terveysvaikutuksista on eräs merkittävä liikunta-alaan vaikuttava yhteiskunnan muutostekijä. Miten arvioit sen näkyvän oman ammattialasi kehityksessä?
2. Miten lisääntyvä kaupallistuminen tulee näkymään edustamallasi ammattialalla lähitulevaisuudessa?
3. Miten arvioit kansainvälistymiskehityksen näkyvän liikunta-alan ammateissa?
4. Miten informaatioteknologian kehitys tulee näkymään edustamallasi ammattialalla?
5. Miten arvioit naisten määrän kehittyvän liikunta-alan ammateissa verrattuna miehiin?
6. Miten ennakoit työpaikkojen määrän kehittyvän edustamallasi ammattialalla?
7. Mitkä ovat edustamasi liikunnan sektorin nopeimmin kasvavat ammattiryhmät?
8. Häviäviä ammattinimikkeitä ja tehtäviä?
9. Onko edustamallesi liikunnan sektorille syntynyt uusia ammattinimikkeitä ja tehtäviä viime vuosina?
10. Miten arvioit uusien ammattinimikkeiden ja tehtävien syntymistä lähitulevaisuudessa?
11. Liikunta-alan työpaikat keskittyvät tilastojen mukaan pääosin Uudellemaalle ja Keski-Suomeen. Miten arvioit tilanteen kehittyvän lähitulevaisuudessa?
12. Mille aloille olet havainnut tapahtuvan siirtymistä liikunta-alalta?
13. Mille aloille uskot liikunta-alan ihmisiä siirtyvän tulevaisuudessa?
14. Minkä muiden alojen koulutuksen saaneita ihmisiä työskentelee ammattialallasi?
15. Minkä alojen ihmisten uskot tulevaisuudessa siirtyvän liikunta-alan tehtäviin? Perustele.
16. Luettele kolme keskeisintä asiantuntijatahoa, joiden kanssa teet yhteistyötä työssäsi?

III LIIKUNTA-ALAN AMMATTILAISTEN OSAAMINEN TÄLLÄ HETKELLÄ

Arvioi liikunta-alan ammattilaisten osaamista edustamallasi ammattialalla asteikolla 1-5

(1=heikko, 2=välttävä, 3=tyydyttävä, 4=hyvä, 5=erinomainen).

- analysointitaidot	1	2	3	4	5
- organisointitaidot	1	2	3	4	5
- suunnittelutaidot	1	2	3	4	5
- yleissivistys	1	2	3	4	5
- liikunta-alan ammatilliset perustiedot	1	2	3	4	5
- suullinen viestintätaito	1	2	3	4	5
- kirjallinen viestintätaito	1	2	3	4	5
- kielitaito	1	2	3	4	5
- tietotekniset perustaidot	1	2	3	4	5
- tiedonhallintataidot	1	2	3	4	5
- ongelmanratkaisutaidot	1	2	3	4	5
- päätöksentekotaidot	1	2	3	4	5
- itsekriittisyys	1	2	3	4	5
- tiimityö	1	2	3	4	5
- ihmissuhdetaidot	1	2	3	4	5
- taito työskennellä monialatyöryhmässä	1	2	3	4	5
- taito kommunikoida eri alojen asiantuntijoiden kanssa	1	2	3	4	5
- taito työskennellä kansainvälisissä yhteyksissä	1	2	3	4	5
- eettiset toimintatavat	1	2	3	4	5
- tiedonhakutaidot käytännössä	1	2	3	4	5
- tutkimustaidot	1	2	3	4	5
- oppimiskyky	1	2	3	4	5
- uusiin tilanteisiin sopeutumiskyky	1	2	3	4	5
- luovuus	1	2	3	4	5
- johtajuus	1	2	3	4	5
- muiden maiden kulttuurien ja tapojen ymmärtämys	1	2	3	4	5
- kyky itsenäiseen työskentelyyn	1	2	3	4	5
- projektisuunnittelu ja -hallinto	1	2	3	4	5
- yrittäjyyshenki	1	2	3	4	5
- laatuajattelu	1	2	3	4	5

- menestymisenhalu	1	2	3	4	5
- tulos- ja palveluajattelu	1	2	3	4	5
- perinteiset hallintosektoreiden rajat ylittävä yhteistyö	1	2	3	4	5
- strateginen suunnittelu ja kehittämistoiminta	1	2	3	4	5
- taloushallinto	1	2	3	4	5
- markkinointi	1	2	3	4	5
- sponsorointi	1	2	3	4	5
- liikuntatapahtumien organisointi	1	2	3	4	5
- lainsäädäntö	1	2	3	4	5
- ihmishuhdeverkostot ja niiden johtaminen	1	2	3	4	5
- henkilöstöhallinto	1	2	3	4	5
- liikuntarakentaminen	1	2	3	4	5
- tieto ihmisten liikuntatarpeista ja niihin vaikuttavista tekijöistä	1	2	3	4	5
- vapaa-ajan ongelmat ja käyttö	1	2	3	4	5
- koululiikuntakasvatus	1	2	3	4	5
- ympäristönsuojelu	1	2	3	4	5
- yhteiskuntaelämä yleensä	1	2	3	4	5
- liikunnan ja urheilun yhteiskunnallinen merkitys	1	2	3	4	5
- yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus	1	2	3	4	5
- urheilulajit	1	2	3	4	5
- valmennusmenetelmät	1	2	3	4	5
- liikunnan opetusmenetelmät	1	2	3	4	5
- henkilökohtaiset liikuntataidot	1	2	3	4	5
- kiinnostus alan kehityksen seuraamiseen	1	2	3	4	5
- terveysosaaminen	1	2	3	4	5
- hyvinvointipolitiikan tuntemus	1	2	3	4	5
- asiakaspalvelu	1	2	3	4	5
- tuotteistaminen	1	2	3	4	5
- liikuntamatkailu	1	2	3	4	5
- erityisliikunta	1	2	3	4	5

IV LIIKUNTA-ALAN AMMATTILAISTEN OSAAMISTARPEET TULEVAISUUDESSA

Arvioi liikunta-alan ammattilaisten **tulevaisuuden osaamistarpeita edustamallasi ammattialalla** asteikolla 1-5.

(1=ei lainkaan tärkeä, 2=ei kovin tärkeä, 3=melko tärkeä, 4= tärkeä, 5=erittäin tärkeä).

- tulos- ja palveluajattelu	1	2	3	4	5
- perinteiset hallintosektoreiden rajat ylittävä yhteistyö	1	2	3	4	5
- strateginen suunnittelu ja kehittämistoiminta	1	2	3	4	5
- taloushallinto	1	2	3	4	5
- markkinointi	1	2	3	4	5
- sponsorointi	1	2	3	4	5
- liikuntatapahtumien organisointi	1	2	3	4	5
- lainsäädäntö	1	2	3	4	5
- ihmishdeverkostot ja niiden johtaminen	1	2	3	4	5
- henkilöstöhallinto	1	2	3	4	5
- liikuntarakentaminen	1	2	3	4	5
- tieto ihmisten liikuntatarpeista ja niihin vaikuttavista tekijöistä	1	2	3	4	5
- vapaa-ajan ongelmat ja käyttö	1	2	3	4	5
- koululiikuntakasvatus	1	2	3	4	5
- ympäristönsuojelu	1	2	3	4	5
- yhteiskuntaelämä yleensä	1	2	3	4	5
- liikunnan ja urheilun yhteiskunnallinen merkitys	1	2	3	4	5
- yhteiskunnallisten muutostrendien tuntemus	1	2	3	4	5
- urheilulajit	1	2	3	4	5
- valmennusmenetelmät	1	2	3	4	5
- liikunnan opetusmenetelmät	1	2	3	4	5
- henkilökohtaiset liikuntataidot	1	2	3	4	5
- kiinnostus alan kehityksen seuraamiseen	1	2	3	4	5
- terveysosaaminen	1	2	3	4	5
- hyvinvointipolitiikan tuntemus	1	2	3	4	5
- asiakaspalvelu	1	2	3	4	5
- tuotteistaminen	1	2	3	4	5
- liikuntamatkailu	1	2	3	4	5
- erityisliikunta	1	2	3	4	5
- analysointitaidot	1	2	3	4	5

- organisointitaidot	1	2	3	4	5
- suunnittelutaidot	1	2	3	4	5
- yleissivistys	1	2	3	4	5
- liikunta-alan ammatilliset perustiedot	1	2	3	4	5
- suullinen viestintätaito	1	2	3	4	5
- kirjallinen viestintätaito	1	2	3	4	5
- kielitaito	1	2	3	4	5
- tietotekniset perustaidot	1	2	3	4	5
- tiedonhallintataidot	1	2	3	4	5
- ongelmanratkaisutaidot	1	2	3	4	5
- päätöksentekotaidot	1	2	3	4	5
- itsekiittäisyys	1	2	3	4	5
- tiimityö	1	2	3	4	5
- ihmissuhdetaidot	1	2	3	4	5
- taito työskennellä monialatyöryhmässä	1	2	3	4	5
- taito kommunikoida eri alojen asiantuntijoiden kanssa	1	2	3	4	5
- taito työskennellä kansainvälisissä yhteyksissä	1	2	3	4	5
- eettiset toimintatavat	1	2	3	4	5
- tiedonhakupaidot käytännössä	1	2	3	4	5
- tutkimustaidot	1	2	3	4	5
- oppimiskyky	1	2	3	4	5
- uusiin tilanteisiin sopeutumiskyky	1	2	3	4	5
- luovuus	1	2	3	4	5
- johtajuus	1	2	3	4	5
- muiden maiden kulttuurien ja tapojen ymmärtämys	1	2	3	4	5
- kyky itsenäiseen työskentelyyn	1	2	3	4	5
- projektisuunnittelu ja -hallinto	1	2	3	4	5
- yrittäjyyshenki	1	2	3	4	5
- laatuajattelu	1	2	3	4	5
- menestymisenhalu	1	2	3	4	5

V KOULUTUS

1. Ehdotuksia liikunta-alan koulutuksen kehittämiseksi?
2. Millaisesta jatko- ja täydennyskoulutuksesta olisit itse kiinnostunut?

Liite 4. Perustiedot vastaajista

Vastaajat sektorin ja sukupuolen mukaan

	Julkinen sektori	Yksityinen sektori	Kolmas sektori	muu sektori	Yhteensä	
mies	30	17	27	0	74	86 %
nainen	3	5	3	1	12	14 %
	33	22	30	1	86	100 %

Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 116 henkilöä. Heistä kuitenkin 30 oli vastannut lomakkeeseen vain perustietojen osalta, minkä vuoksi heidän vastauksiaan ei voitu ottaa mukaan tutkimukseen. Tutkimukseen osallistui näin ollen 86 henkilöä. Eniten vastauksia tuli julkiselta sektorilta, toiseksi eniten kolmannelta sektorilta ja kolmanneksi eniten kolmannelta sektorilta. Perustietojen osalta yksi vastaaja (huippu-urheilija) on ryhmässä muu, avointen kysymysten osalta ryhmän muu vastaukset on esitelty yksityisen sektorin vastausten joukossa. Kuten taulukosta käy ilmi, kyselyyn vastanneiden sukupuoli jakautui hyvin epätasaisesti. Naisten osuus vastanneista oli 14 %. Varsinaisessa otoksessa naisia oli 37 (16,6%) ja miehiä 186 (83,4%).

Vastaajien ikä

	Julkinen sektori		Yksityinen sektori		Kolmas sektori		Muu sektori		Yhtensä	
20-39	4	5 %	9	11 %	3	4 %	1	1 %	17	20 %
40-49	14	16 %	6	7 %	11	13 %	0	0 %	31	36 %
50-59	12	14 %	5	6 %	13	15 %	0	0 %	30	35 %
60-65	3	4 %	2	2 %	2	2 %	0	0 %	7	8 %
	33	39 %	22	26 %	29	34 %	1	1 %	85	100 %

Vastaajat olivat syntyneet vuosien 1939 ja 1980 välillä, vastaajien keski-ikä oli vajaat 48 vuotta. Ikäluokkiin ryhmiteltynä käy ilmi, että vastaajat olivat pääsääntöisesti 40-59-vuotiaita, yksityisen sektorin edustajat hieman muiden sektoreiden vastaajia nuorempia.

Vastaajien asuinkunta

	Julkinen sektori		Yksityinen sektori		Kolmas sektori		Muu		Yhteensä	
		%		%		%		%		%
Pääkaupunkiseutu	6	7 %	9	11 %	14	17 %	0	0 %	29	35 %
Jyväskylän seutu	15	18 %	2	2 %	4	5 %	1	1 %	22	26 %
Muut suuret kaup.	4	5 %	3	4 %	3	4 %	0	0 %	10	12 %
Keskisuuret kaup	2	2 %	1	1 %	3	4 %	0	0 %	6	7 %
Muut	6	7 %	6	7 %	5	6 %	0	0 %	17	20 %
	33	39 %	21	25 %	29	35 %	1	1 %	84	100 %

Pääkaupunkiseutu ja kehyskunnat: Helsinki, Espoo, Vantaa, Kerava, Kirkkonummi, Järvenpää, Nurmijärvi, Tuusula
 Jyväskylän seutu: Jyväskylä, Jyväskylän maalaiskunta, Muurame
 Muut suuret kaupungit: Tampere, Oulu, Turku
 Keskisuuret kaupungit: Kuopio, Joensuu, Lahti, Pori
 Muut: loput (alle 50 000 asukkaan kaupungit ja kunnat)

Eniten kyselyyn vastasi henkilöitä pääkaupunkiseudulta (35 %) ja toiseksi eniten Jyväskylän seudulta (26 %). Pääkaupunkiseudun vastaajat edustivat pääsääntöisesti joko yksityistä tai kolmatta sektoria, kun taas Jyväskylän seudulta tuli vastauksia eniten julkisen sektorin edustajilta (Jyväskylän yliopiston vaikutus).

Vastaajien perustutkinto

	Julkinen sektori		Yksityinen sektori		Kolmas sektori		Muut sektori		Yht	
		%		%		%		%		%
kansakoulu	0	0 %	0	0 %	2	2 %	0	0 %	2	2 %
lukio tai ylioppilas	0	0 %	3	3 %	1	1 %	1	1 %	5	6 %
ammattikoulu/oppisop.	0	0 %	1	1 %	0	0 %	0	0 %	1	1 %
opisto/amk	0	0 %	4	5 %	8	9 %	0	0 %	12	14 %
korkeakoulu/ yliopisto	20	23 %	14	16 %	15	17 %	0	0 %	49	57 %
liseniaatti/tohtori	13	15 %	0	0 %	4	5 %	0	0 %	17	20 %
	33	38 %	22	26 %	30	35 %	1	1 %	86	100 %

Kyselyyn vastanneiden yleisin **perustutkinto oli maisterin tutkinto yliopistossa** (23 %). Seuraavaksi eniten (15 %) oli lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon suorittaneita. Julkisen sektorin vastaajat olivat korkeimmin koulutettuja.

Vastaajien koulutusala

	Julkinen sektori		Yksityinen sektori		Kolmas sektori		Muu sektori		Yhteensä	
		%		%		%		%		%
liikunta-ala	22	27 %	10	12 %	16	20 %	0	0 %	48	59 %
kasvatustiede	0	0 %	0	0 %	2	2 %	0	0 %	2	2 %
kauppatiede	0	0 %	4	5 %	2	2 %	0	0 %	6	7 %
valtiotiede	2	2 %	0	0 %	1	1 %	0	0 %	3	4 %
yhteiskuntatieteet	3	4 %	1	1 %	2	2 %	0	0 %	6	7 %
terveydenhoitoala	0	0 %	1	1 %	0	0 %	0	0 %	1	1 %
muu	4	5 %	4	5 %	6	7 %	1	1 %	15	19 %
	31	38 %	20	25 %	29	36 %	1	1 %	81	100 %

Liikunta-alan koulutus oli vajaalla 60 % vastaajista. Kauppatieteen koulutus löytyi 7 % , samoin yhteiskuntatieteiden koulutus 7 % vastaajista. Muita koulutusaloja oli yhteensä 15 henkilöllä.

Vastaajien työnantaja

	Julkinen sektori		Yksityinen sektori		Kolmas sektori		muu sektori		Yhteensä	
		%		%		%		%		%
kunta / kuntayhtymä	9	10 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	9	10 %
Lääninhallitus	2	2 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	2	2 %
ministeriö / keskusvirasto	4	5 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	4	5 %
yliopisto / korkeakoulu	12	14 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	12	14 %
muu julkisen sektorin yksikkö	4	5 %	0	0 %	1	1 %	0	0 %	5	6 %
oma yritys / yhtiö	0	0 %	10	12 %	0	0 %	0	0 %	10	12 %
muu yksityinen yritys	0	0 %	12	14 %	0	0 %	0	0 %	12	14 %
yhdistys / järjestö	0	0 %	0	0 %	29	34 %	0	0 %	29	34 %
jokin muu	2	2 %	0	0 %	0	0 %	1	1 %	3	3 %
	33	38 %	22	26 %	30	35 %	1	1 %	86	100 %

Kyselyyn vastanneiden työnantajat jakaantuivat sektoreiden mukaisesti. Julkisella sektorilla eniten vastanneita oli yliopistoista/korkeakouluista ja toiseksi eniten kunnista/kuntayhtymistä. Yksityisellä sektorilla vastaajat jakaantuivat melko tasan omien yritysten ja muiden yksityisten yritysten kesken. Kolmannella sektorilla kaikki vastanneet toimivat yhdistyksissä tai järjestöissä.

Vastaajien ammattinimikkeet vaihtelivat suuresti. Koska kysely osoitettiin nimenomaan liikunnan asiantuntijoille, löytyi ammattien joukosta pääasiassa johtaviin asemiin ja asiantuntija-asemiin liittyviä ammattinimikkeitä. Useampia mainintoja saivat mm. toimitusjohtajat, toiminnanjohtajat, professorit ja muu akateeminen henkilöstö sekä pääsihteerit ja aluejohtajat. Joukossa oli myös muita johtajia, päälliköitä sekä tutkimukseen, koulutukseen ja tiedonvälitykseen liittyvää henkilöstöä. Koska tutkimuksen otos on rajallinen ja osa liikunnan ammattinimikkeistä hyvin ainutkertaisia, ei vastaajien anonymiteetin suojaamiseksi varsinaista listaa ammateista tässä raportissa esitetä.

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö toteutti vuosina 2003–2005 ESR-rahoitteen kaksivuotisen ennakoitihankkeen, joka eritteli kulttuurin ja liikunnan elinkeinorakenteen muutoksia ja paikansi niistä johtuvia ammattiryhmien uusia osaamistarpeita. Tämä julkaisu raportoi hankkeen liikuntasektorille kohdentuneiden analyysien tulokset ja osaamistarve-ennakoinnit.

Tutkimuksen tausta-analysit paikantavat muutoksia, joita viime vuosikymmenellä ja vuosituhannen käänneessä on tapahtunut maamme liikuntakulttuurissa ja liikuntasektorin elinkeino- ja ammattirakenteessa. Erityisesti kiinnitetään huomiota niihin muutoksiin, joita on tapahtumassa julkisen, järjestö- ja yrityssektorin keskinäisissä suhteissa, työvoiman rakenteissa ja työntekijöiden osaamistarpeissa.

Tutkimuksen yleisarvio on, että kaikkien sektoreiden, mutta erityisesti julkisen sektorin tuen turvin toimivan liikunnan, tulee kiinnittää lisääntyvää huomiota julkisuuskuvaan, tiedottamiseen ja markkinointiin. Tämä yleisarvio sai empiiristä tukea ja täsmennystä tutkimuksen kaksivaiheisen internet-välitteisen asiantuntijakyselyn tulosten kautta. Kysely, jonka toinen varsinainen vaihe suuntautui 223 asiantuntijalle, selvitti heidän arvioitaan laajenevista ja supistuvista ammattiryhmistä ja uusista osaamistarpeista viidelläkymmenellä eri osaamisalueella.

Yleisarviona esitetään, että kaikilla sektoreilla tarvitaan uusia taitoja alan kehityksen seuraamiseen, organisointikykyä, uusiin tilanteisiin sopeutumiskykyä, ihmissuhdetaitoja, suullisen viestinnän taitoja, kielitaitoja, kommunikointitaitoja sekä eettisiin toimintatapoihin liittyvää harkintakykyä. Sektoreiden osaamistarpeiden väliset erot tulevat selvimmän esiin johtajuuden ja liiketaloudellisten taitojen kohdalla. Näistä edellinen korostuu kolmannella sektorilla ja liiketaloudelliset taidot – odotetusti – yrityssektorilla.

Tutkimuksessa ennakoidaan niitä odotuksia, joita lähitulevaisuudessa tulee kohdentumaan liikunta-alan koulutukseen ja tehdään suosituksia siitä, miten näihin odotuksiin voitaisiin parhaiten vastata.

